

Rosullarning paaliyetliri

Muqeddime

¹⁻² I *hörmetlik* Téofilos, men deslep yazghan bayan Eysa özi tallighan rosullargha Muqeddes Roh arqiliq emrlerni tapshurup asman'gha kötürülgen kün'güche bolghan uning barliq emelliri hem barliq telim bérishlirining bashlanmisi toghrisida idi. □ ■

³ U azab-oqubetlerni tartqandin kéyin, ulargha köp ispatlar bilen özining tirik ikenlikini körsetken; u ulargha qiriq kün ichide körün'gen bolup, Xudaning padishahliqigha ait ishlar toghruluq sözlep bergen; ■ ⁴ we ular bilen jem qilin'ghanda mundaq emr qildi: — «Yérusalémdin ayrilmay, siler mendin anglighan, Atining wedisini kütünglar. □ ■ ⁵ Chünki Yehya suda chömüldürgen, lékin siler bolsanglar köp künler ötmey Muqeddes Rohta chömüldürülsiler». ■

□ **1:1-2** «...men deslep yazghan bayan Eysa özi tallighan rosullargha Muqeddes Roh arqiliq emrlerni tapshurup asman'gha kötürülgen kün'güche bolghan uning barliq emelliri hem barliq telim bérishlirining bashlanmisi toghrisida idi» — démek, «Luqa» dégen kitabta ««uning barliq emelliri hem barliq telim bérishlirining bashlanmisi» xatirlinidu; «Rosullarning paaliyetliri»de bolsa Eysaning «barliq emelliri hem barliq telim bérishliri»ning dawami xatirlinidu. ■ **1:1-2** Luqa 1:1-3; Mar. 16:19; Luqa 9:51; Yuh. 20:21; Ef. 2:17; 1Tim. 3:16. ■ **1:3** Mar. 16:14; Yuh. 20:19; 21:1; 1Kor. 15:5. □ **1:4** «Atining wedisi» — Muqeddes Roh, elwette. ■ **1:4** Luqa 24:48, 49; Yuh. 14:26; 15:26; 16:7. ■ **1:5** Yesh. 44:3; Yo. 2:27-29; Mat. 3:11; Mar. 1:8; Luqa 3:16; Yuh. 1:26; Ros. 2:4; 11:15, 16; 19:4.

Eysaning asman'gha k t r l shi

⁶ Rosullar *uning bilen jem qilin'ghanda*, uningdin: — I Reb, sen mushu waqıtta Israilning padishahliqini eslige kelt rmekchimusen? — dep sorashqa bashlidi. □ ■

⁷ U ulargha mundaq d di:

— Ata  z hoquqigha asasen b kitken waqıt-peytlerni silerning bilish n siwenglar yoq. □ ■

⁸ Biraq Muqeddes Roh  st nglarga ch shkende siler k ch-qudretke ige bolisiler, Y rusal m, p t n Yehudiye we Samariye boyiche hem jahanning chetlirigiche manga guwahchi bolisiler. ■

⁹ U bu s zlerni qilip bolup, ular qarap turghanda k t r ldi, bir parche bulut uni arigha aldi-de, u ularning neziridin ghayib boldi. ■ ¹⁰ U asman'gha k t r lgende, ular k zlrini k kke tikip qarashqanda, mana tuyuqsiz ularning y nida aq kiyim kiygen ikki adem peyda bolup. □ ■

¹¹ — Ey Galiliyelikler, n mishqa  re turgh-ninglarche asman'gha qarap qaldinglar? Siler silerdin ayrilip ershke k t r lgen shu Eysaning asman'gha qandaq k t r lginini k rgen bolsanglar, yene shu halda qaytip k lidu, —

□ **1:6** «mushu waqıtta Israilning padishahliqini eslige kelt rmekchimusen?» — yaki «mushu waqıtta padishahliqni Israilgha qayturamsen?». ■ **1:6** Mat. 24:3. □ **1:7** «Ata  z hoquqigha asasen b kitken waqıt-peytlerni silerning bilish n siwenglar yoq» — «ata» mushu yerde Xudani k rsitidu. ■ **1:7** Mat. 24:36. ■ **1:8** Yesh. 2:3; Luqa 24:48; Yuh. 15:27; Ros. 2:4,32; Ez.11:23; Zek.4:14 ■ **1:9** Mar. 16:19; Luqa 24:51. □ **1:10** «ularning y nida aq kiyim kiygen ikki adem peyda bolup...» — bu «adimler» perishtiler bolsa k rek. ■ **1:10** Mat. 28:3.

dédi. □ ■

Yehudaning ornigha Mattiyasning tallinishi

¹² Andin ular Yérusalémgha yéqin, uningdin bir chaqirimche yiraqliqtiki Zeytun téghidin Yérusalémgha qaytip keldi. □ ¹³ Ular sheherge kirip, özleri turuwatqan öyning üstünki qewitidiki bir öyge chiqti. Shu yerde Pétrus, Yuhanna, Yaqup, Andiriyas, Filip, Tomas, Bartolomay, Matta, Alfayning oghli Yaqup, «milletperwer» Simon we *yene bir Yaqupning oghli Yehuda bar idi.* □ ¹⁴ Bular bir jan bir dil bolup üzöldürmey béripilip dua-tilawet qilishti; bu ishta bir yerge jem bolghanlardin birqanche ayal, jümlidin Eysaning anisi Meryem hemde Eysaning inilirimu bar idi. ■

¹⁵ Shu künlerning biride, Pétrus qérindashlar ottur-isida öre turup (jem bolushqanlar bir yüz yigirmige yéqin idi) mundaq dédi:

¹⁶ — Qérindashlar, Eysani tutqanlarga yol bashlighuchi bolghan Yehuda heqqide Muqeddes

□ **1:11** «Siler silerdin ayrilip ershke kötürülgen shu Eysaning asman'gha qandaq kötürülgini körgen bolsanglar, **yene shu halda qaytip kélidu**» — «Dan.» 7:13-14, «Zek.» 14:1-3ni körüng.

■ **1:11** Dan. 7:13; Zek.14:4; Mat. 24:30; Mar. 13:26; Luqa 21:27; 1Tés. 1:10; 2Tés. 1:10; Weh. 1:7.

□ **1:12** «uningdin bir chaqirimche yiraqliqtiki Zeytun téghi...» — grék tilida «uningdin shabat künlük bir seper yiraqliqtiki Zeytun téghi...».

□ **1:13** «Shu yerde Pétrus, Yuhanna, Yaqup, Andiriyas, Filip, Tomas, Bartolomay, Matta, Alfayning oghli Yaqup, «milletperwer» Simon we **yene bir Yaqupning oghli Yehuda bar idi**» — grék tilida «Shu yerde Pétrus bilen Yuhanna we Yaqup bilen Andiriyas, Filip we Tomas, Bartolomay we Matta, Alfayning oghli Yaqup we «milletperwer» Simon we **yene bir Yaqupning oghli Yehuda bar idi**».

■ **1:14** Mat. 13:55.

Rohning burun Dawut arqiliq aldin éytqan muqeddes yazmilardiki sözliri emelge éshishi muqerrer idi. □ ■ 17 Chünki *Yehudamu* arimizdin biri hésablan'ghan we *Xudaning* bu xizmitidin nésiwisi bar idi ■ 18 (u qilghan qebhlikning in'amidin érishken pulgha bir parche yer sétiwalghanidi, u shu yerde béshichilap yiqilip, üçhey-qérini chuwulup ketti; ■ 19 bu ish pütkül Yérusalémdikilerge melum bolup, ular u yerni öz tili bilen «Haqeldema» dep atashti. Buning menisi «qan tökülgen yer» dégenliktur) ■ 20 Chünki Zeburda *Yehudagha qaritilghan* munu sözler pütülgen: —

«Uning turalghusi chölge aylansun,

Uningda héch turghuchi bolmisun!»

We: —

«Uning yétekchilik ornigha bashqa birsi chiqsun!» □ ■

21-22 Shuning üçün, Reb Eysaning tirilgenlikige biz bilen teng guwahliq bérishi üçün, bir kishini tallishimiz kérek. Bu kishi Eysa arimizda yürgen künlerde, Yehya *peyghemberdin* chömüldürüşni qobul qilghan kündin baslap taki asman'gha kötürülgen kün'giche biz bilen bashtin-axir bille

□ 1:16 «Dawut arqiliq aldin éytqan...» — grék tilida «Dawutning aghzi arqiliq aldin éytqan...». ■ 1:16 Zeb. 41:9; Mat. 26:23, 47; Mar. 14:43; Yuh. 13:18; 18:3. ■ 1:17 Mat. 10:4; Mar. 3:19; Luqa 6:16. ■ 1:18 2Sam. 17:23; Mat. 27:5. ■ 1:19 Mat. 27:8. □ 1:20 «Uning turalghusi chölge aylansun, uningda héch turghuchi bolmisun!» — «Zeb.» 69:25. «Uning yétekchilik ornigha bashqa birsi chiqsun!» — «Zeb.» 108:8. ■ 1:20 Zeb. 69:25; 109:8.

bolghan kishilerdin bolushi kérek, — dédi. □ ■

²³ Shuning bilen ular Yüsüp (yene Barsabas depmu atalghan, yene bir ismi Yustus) bilen Mattiyas dégen ikki kishini békitip, mundaq dua qilishti: ■

²⁴⁻²⁵ — Sen, i hemme ademning qelbini bilgüchi Perwerdigar! Yehuda téyilip bu xizmet we rosulluqtin mehrum bolup özige xas bolghan yerge ketti. Emdi u tashlap qoyghan xizmet we rosulluqning nésiwisige ige bolushqa bu ikkiylendin qaysisini tallighanliqingni körsetkeysen! ■

²⁶ Andin ular bu ikki kishige chek tashliwidi, chek Mattiyasqa chiqti. Shuning bilen u on bir rosul bilen bir qatardin orun alghan hésablandi. □

2

Muqeddes Rohning étiqadchilargha kélishi

¹ Emdi «orma héyt» künining waqti-saiti toshqanda, bularning hemmisi Yérusalémda bir yerge jem

□ **1:21-22** «Reb Eysaning tirilgenlikige biz bilen teng guwahliq bérishi üçün, bir kishini tallishimiz kérek» — démek, Yehudanang ornigha «guwaqlaq bérish» üçün. ■ **1:21-22** Ros. 6:3.

■ **1:23** Ros. 6:6. ■ **1:24-25** 1Sam. 16:17; 1Tar. 28:9; 29:17; Zeb. 7:9; Yer. 11:20; 17:10; 20:12; Ros. 15:8; Weh. 2:23. □ **1:26**

«andin ular bu ikki kishige chek tashliwidi, chek Mattiyasqa chiqti. Shuning bilen u on bir rosul bilen bir qatardin orun alghan hésablandi» — «on ikkinchi rosul» dégen téma toghruluq «qoshumche söz»imizde toxtilimiz.

bolghanidi. □ ■ 2 Asmandin tuyuqsiz küchlük shamal soqqandek bir awaz anglinip, ular olturuwatqan öyni bir aldi. 3 Ot yalqunidek tillar ulargha körünüp, ularning herbirining üstige tarqilip qondi. 4 Ularning hemmisi Muqeddes Rohqa toldurulup, Roh ulargha söz ata qilishi bilen ular namelum tillarda sözlighi turdi. ■

5 U chaghda, asman astidiki barliq ellerdin kelgen nurghun ixlasmen Yehudiy erlermu Yérusalémda turuwatqanidi. □ 6 Emdi *étiqadchilarning* bu awazi anglinip, top-top ademler shu yerge jem bolushti hemde *étiqadchilarning* özliri turushluq jaydiki tillarda sözlisshiwatqanliqini anglap, téngirqap qélishi. □ 7 Ular heyran bolup teejjüplinip:

□ 2:1 «**«orma héyt» küning waqti-saiti toshqanda,..»** — yaki «orma héyt küni emelge ashurulghanda,..». Bu terjime toghra bolsa «orma héyt küni»ning özi birxil bésharet yaki «bésharetlik resim» bolidu. «Lawiyalar»diki «qoshumche söz»imizdiki «héytlar» toghruluq mezmunni körüng. «Orma héyt» — «ötüp kétish héyti»din kéyinki ellikinchi küni kélidighan héyt, shunglashqa bezi waqitlarda grék tilida «Ellikinchi kündiki héyt» («péntékost») dep atilidu (belkim Mayning béshi etrapida). ■ 2:1 Law. 23:15; Qan. 16:9; Ros. 1:14. ■ 2:4 Mat. 3:11; Mar. 1:8; 16:17; Luqa 3:16; Yuh. 14:26; 15:26; 16:13; Ros. 10:46; 11:15; 19:6. □ 2:5 «U **chaghda, asman astidiki barliq ellerdin kelgen nurghun ixlasmen Yehudiy erlermu Yérusalémda turuwatqanidi**» — mushu erler belkim héytini tebrikleshke kelgenidi. □ 2:6 «Emdi *étiqadchilarning bu awazi anglinip, top-top ademler shu yerge jem bolushti...*» — «awaz» dégen söz toghruluq üç chüshenche bar: (1) 2-ayette tilgha élin'ghan «asmandin (chüshken)... awaz»; (2) terjimimizdek, barliq étiqadchilar namelum til bilen Xudani medhiyeligen chong awazi; (3) grék tilida bezi waqitta «awaz» dégen söz «xewer»ni bildürgechke, mushu yerdiki «awaz» «nurghun ademlarning tuyuqsiz köp tillarda sözlisshiwatqanliqi toghrisidiki xewer»ni bildürüshimu mumkin.

— Qaranglar, sözlishiwatqanlarning hemmisi Galiliyeliklerghu? ⁸ Qandaqlarche ularning bizning ana yurtimizdiki tillirimizda sözlishiwatqanliqini anglawatqandimiz? ⁹ Arimizda Partiyalar, Médialar, Élamlar, shundaqla Mésopotamiye, Yehudiye, Kapadokiya, Pontus, Asiya, ¹⁰⁻¹¹ Frigiye hem Pamfliye, Misir, Liwiyening Kurinige yéqin jayliridin kelgenler, shuningdek mushu yerde musapir bolup turuwatqan Rim shehiridin kelgenler — Yehudiylar bolsun, Tewrat étiqadigha kirgenler bolsun, Krétlar we Erebler bolsun, hemmimiz ularning Xudaning qilghan ulugh emellirini bizning ana tillirimizda sözlewatqanliqini anglawatimiz! — déyishti.

¹² Ular hang-tang qélip alaqqadilik bilen bir-birige:

— Bu zadi qandaq ishtu? — déyishti.

¹³ Emma beziler:

— Bular yéngi sharab bilen obdanla mest bolup qaptu! — dep mesxire qilishti.

Pétrusning chüshendürüshi, Eysa Mesihni jar qilishi

¹⁴ Emma Pétrus qalghan on bireylen bilen ornidin turup, awazini kötürüp köpchilikke mundaq dédi:

— Ey Yehudiyedikiler we Yérusalémda barliq turuwatqanlar! Bu ish silerge melum bolghayki, sözlirimge qulaq sélinglar! ¹⁵ Bular siler oylighandek mest emes, chünki hazir peqet etigen saet

toqquz boldi. □ ¹⁶ Emeliyette bu del Yoél peyghem-ber arqiliq aldin éytilghan shu ishtur:

17 — «Xuda mundaq dédi:

«Men axirqi künlerde Öz Rohimni barliq et igiliri üstige quyimen;

Silerning oghul-qizliringlar wehiylik bésharet yetküzidu,

Silerning yigitliringlar ghayibane alamet körünüşlerni köridu;

Silerning qériliringlar alamet chüshlerni köridu;□ ■

18 Berheq, shu künlerde qullirim üstigimu, dédeklirim üstigimu Rohimni quyimen, ular bésharet yetküzidu.□

19 Men yuqirida asmanlarda karamet ishlar, töwende, zéminda möjizilik alametlerni,

Qan, ot, is-tütek tüwrüklirini körsitimen.

20 Rebning ulugh hem karamet-shereplik küni bolmighuche,

Quyash qarangghuluqqa,

Ay qan'gha aylاندurulidu.■

□ **2:15** «hazir peqet etigen saet toqquz boldi» — Yehudiylarning waqit ölçimi boyiche «künning üçinchi saiti». □ **2:17** «Men axirqi künlerde öz Rohimni barliq et igiliri üstige quyimen»

— «axirqi künler» yaki «axir zaman» adette Injil dewrining özini körsitidu; démek, Mesihning birinchi qétim dunyagha kélishidin tartip ikkinchi qétim kélishigiche bolghan waqitni körsitidu. «Rohimni» grék tilida mushu yerde «Rohimdin» dégen söz bilen ipadilinidu.

■ **2:17** Yesh. 44:3; Ez. 11:19; 36:27; Yo. 2:27-29; Zek. 12:10; Luqa 2:36; Yuh. 7:3; Ros. 10:45; 21:9. □ **2:18** «shu künlerde qullirim üstigimu, dédeklirim üstigimu Rohimni quyimen...» — «Rohimni»

grék tilida mushu yerde «Rohimdin» dégen söz bilen ipadilinidu.

■ **2:20** Yo. 2:10, 31; 3:15; Yesh. 13:10; 24:23; Am. 8:9; Mat. 24:29; Weh. 6:12-13

21 Hem shu chaghda shundaq emelge ashuruliduki, Rebning namini chaqirip nida qilghanlarning hemmisi qutquzulidu».□ ■

22 Ey Israillar, mushu sözlerni anglanglar. Nasaretlik Eysa bolsa, Xuda aranglarda u arqiliq körsetken qudretlik emeller, karametler we möjizilik alametler bilen silerge testiqlighan bir zat — bu ishlar hemminglarga melum — 23 u kishi Xudaning békitken meqsiti we aldın'ala bilishi boyiche satqunluqqa uchrıp tutup bérilgendin kéyin, siler uni Tewrat qanunisiz yürgen ademlerning qoli arqiliq kréstlep öltürgüzdünglar. □ ■ 24 Lékin Xuda uni ölümning azablarning ilkidin azad qilip qayta tirildürdi. Chünki ölümning uni tutqun qilishi hergiz mumkin emes. ■ 25 Dawut *Zeburda* u toghruluq mundaq aldın éytqan:

«Men Perwerdigarni herdaim köz aldında körüp kéliwatimen;

U ong yénimda bolghachqa,

Men hergiz tewrenmeymen.■

26 Shunga méning qelbim xushallandi,

Méning tilim shadlinip yayridi;

Méning ténim ümid-arzu ichide turidu;

27 Chünki Sen jénimni tehtisarada qaldurmaysen,

□ 2:21 «...hem shu chaghda shundaq emelge ashuruliduki, Rebning namini chaqirip nida qilghanlarning hemmisi qutquzulidu» — (17-21-ayet) «Yo.» 2:28-ün32ni körg. ■ 2:21 Yo. 2:30-32; Rim. 10:13. □ 2:23 «Tewrat qanunisiz yürgen ademler»... — mushu yerde yat ellikler; bolupmu rimliqlarni körsitidu. ■ 2:23 Ros. 4:28; 5:30. ■ 2:24 Ros. 10:40. ■ 2:25 Zeb. 16:8-11.

Shundaqla Séning Muqeddes Bolghuchunggha chirishlerni körgüzmeysen.

28 Sen manga hayat yollirini körsetkensen;

Huzurung bilen méni shad-xuramliqqa tolup tashquzisen». □ ■

29 Qérindashlar, men atimiz *padishah* Dawut toghruluq héch ikkilenmey shuni éytimenki, u öldi we uning qebrisi бүгünki күн'giche arimizda bar. ■

30 Emdi u peyghember bolup, Xudaning uning textige olturushqa öz pushtidin bireylenni turghuzushqa qesem bilen wede bergenlikini biletti. □ ■

31 U Mesihning *ölgendin keyin* tirildürüldighinini aldin'ala körüp yetken we bu munasiwet bilen Mesihning tehtisarada qaldurulmaydighinini we téning chirimeydighinini tilgha alghan. ■

32 Xuda del bu Eysani ölümdin tirildürdi, we hemmimiz bu ishning guwahchilirimiz. ■

33 U Xudaning ong yénida shan-sherep ichide olturghuzulup, shundaqla Ata wede qilghan Muqeddes Rohni qobul qilip, hazir körüwatqan hem anglawatqanliringlarni töküp *bizlerge*

□ **2:28** «...Sen manga hayat yollirini körsetkensen; huzurung bilen méni shad-xuramliqqa tolup tashquzisen».» — (25-28-ayet) «Zeb.» 16:8-11ni körüng. ■ **2:28** Zeb. 16:8-11.

■ **2:29** 1Pad. 2:10; Ros. 13:36. □ **2:30** «öz pushtidin bireylen...» — grék tilida «uning chatiriqidin chiqqandin bireylen...». ■ **2:30** 2Sam. 7:12; Zeb. 132:11; Luqa 1:32; Ros. 13:23; Rim. 1:3; 2Tim. 2:8. ■ **2:31** Zeb. 16:10; Ros. 13:35.

■ **2:32** Yuh. 15:27; Ros. 1:8.

chüshürdi. □ ■ 34-35 Chünki Dawut özi ershke chiqqan emes; lékin u munu sezlerni *Zeburda* éytqan: —

«Perwerdigar méning Rebbimge éyttiki: —

«Men séning düshmenliringni textipering qilmighuche,

Méning ong yénimda olturghin!» □ ■

³⁶ Shuning üçün, pütkül Israil jemetidikiler shuni get'iy bilsunki, Xuda siler kréstligen del ushbu Eysani hem Reb hem Mesih qilip tiklidi!».

³⁷ Bu sözler anglighanlarning yürükige sanjilghandek qattiq tegken bolup ular Pétrus we bashqa rosullardin:

— I qérindashlar, undaqta biz néme qilishimiz kérek? — dep sorashti. ■

³⁸ Pétrus ulargha: — Towa qilinglar, herbiringlar Eysa Mesihning namida gunahlirlarning kechürüm qilinishi üçün chömüldürüşni qobul qilinglar we shundaq qilsanglar Xudaning iltipati bolghan Muqeddes Roh silerge ata qilinidu. ³⁹ Chünki bu wede silerge we silerning balilirlargha, yiraqta turuwatqanlarning hemmisige, yeni Perwerdigar Xudayimiz özige

□ **2:33** «shundaqla **Ata wede qilghan Muqeddes Rohni qobul qilip,...**» — yaki «shundaqla Atidin Muqeddes Roh ata qilish wedisini tapshuruwélip,...». ■ **2:33** Ros. 1:4; 5:31; 10:45; Fil. 2:9.

□ **2:34-35** «Perwerdigar méning **Rebbimge éyttiki**: — «Men séning düshmenliringni **textipering qilmighuche, Méning ong yénimda olturghin!**» — «Zeb.» 110:1. ■ **2:34-35** Zeb. 110:1; 1Kor. 15:25; Ef. 1:20; Ibr. 1:13. ■ **2:37** Zek. 12:10; Luqa 3:10; Ros. 9:6; 16:30.

chaqirghanlarning hemmisige ata qilinidu. □ ■
 40 Pétrus yene nurghun bashqa sözler bilen ularni agahlandurup ulargha:
 — Siler özünglarni bu iplas dewrdin qutquzunglar!
 — dep jékilidi. 41 Shuning bilen uning sözini qobul qilghanlar chömüldürülüshti. Shu küni *jamaetke* qoshulghanlar üç mingche kishi idi.
 42 Ular özlrini izchil halda rosullarning telimige, *étiqadchilarning* birlik-hemdemlikige, nanni oshtushqa we dualargha béghishlidi. □

Étiqadchilar arisidiki inaqliq

43 We qorqunch ularning herbirining üstige chüshti we rosullarning wasitisi bilen nurghun karametler we möjizilik alametler yüz berdi. ■
 44 Pütün étiqadchilar dawamliq jem bolup bille yashap, barliqini orta q tutushti. ■
 45 Ular mal-mülüklirini sétip, pulini herkimning éhtiyajigha qarap hemmisige teqsim qilishatti. ■
 46 Ular her küni ibadetxana hoylisigha bir niyette

□ 2:39 «bu wede silerge we silerning baliliringlarga, yiraqta turuwatqanlarning hemmisige, yeni Perwerdigar Xudayimiz özige chaqirghanlarning hemmisige ata qilinidu» — «bu wede» Muqeddes Rohni körsitidu. ■ 2:39 Yo. 2:30-32; Ef. 2:13. □ 2:42 «étiqadchilarning birlik-hemdemliki» — bu alahide menide bolup, grék tilida «ortaqliq» dégen söz bilen ipadilidu. Bu söz hem Xuda bilen bolghan alaqini, hem étiqadchilarning bir-biri bilen bolghan zich alaqisini we Xudaning shapaitidin orta q nésiwe bolushni bildüridu. «nan oshtush» — shübhisizki, ularning Eysaning ölümünü xatirilesh üçün nan oshtushini körsitidu («Mat.» 26:26-28, «1Kor.» 11-bab, 17-34ni körüng). ■ 2:43 Mar. 16:17; Ros. 5:12. ■ 2:44 Qan. 15:4; Ros. 4:32. ■ 2:45 Yesh. 58:7; Ros. 4:35.

jem bolushatti, öy-öylerde xushal-xuramliq we aq köngüllük bilen ortaq ghizaliniship, nanni oshutup yéyiship, □ ⁴⁷ Xudagha medhiye oqushatti; ular pütkül xalayıqning izzitige sazawer boldi. Reb her küni qutquzuluwatqanlarni jamaetke qoshatti. □ ■

3

Pétrus bilen Yuhannaning tokur ademni saqaytishi

¹ Bir küni ibadetxanida dua qilinidighan waqitta, yeni chüshtin kéyin saet üçte, Pétrus bilen Yuhannamu ibadetxanigha chiqip barghanidi. □ ² Shu peytte bir tughma tokur ademmu bu yerge élip kéliniwatqanidi. Her küni, kishiler uni ibadetxanigha kirgenlerdin sediqe tilisun dep, ibadetxanidiki «Güzel derwaza» aldigha ekélip qoyatti. ■ ³ U Pétrus bilen Yuhannaning ibadetxanigha kirip kétiwatqinini körüp, ulardin sediqe tilidi. ⁴ Pétrus bilen Yuhanna uninggha nezirini saldi. Pétrus uninggha:

— Bizge qara! — dédi.

⁵ U ulardin bir nerse kütüp, közlrini üzmeý qarap turatti. ⁶ Biraq Pétrus uninggha:

□ **2:46** «ular her küni ... aq köngüllük bilen ortaq ghizaliniship, nanni oshutup yéyiship,...» — 2:42diki izahatni körüng.

□ **2:47** «...Reb her küni qutquzuluwatqanlarni jamaetke qoshatti» — yaki «...Reb her küni qutquzuluwatqanlarni ularning arisigha qoshatti». ■ **2:47** Ros. 5:14; 11:21. □ **3:1** «saet üçte» — ibraniylarning waqti boyiche «saet toqquzda». ■ **3:2** Yuh. 9:8; Ros. 14:8.

— Mende altun yaki kümüş yoq; lékin qolumda barini sanga bérey. Nasaretlik Eysa Mesihning nami bilen, ornungdin turup mang! — déwidi, ⁷ uni ong qolidin tartip, yölep turghuzdi. U ademning put we oshuq béghishliri shuan küchlendürölüp, ⁸ ornidin des turup méngishqa bashlidi. U méngip we sekrep, Xudagha medhiye oqughan halda ular bilen bille ibadetxana hoylisigha kirdi. ⁹ Barliq xalayıq uning méngip Xudagha medhiye oqughanliqini körüp ¹⁰ uning ibadetxanidiki «güzel derwaza» aldida sediqe tilep olturidighan héliqi adem ikenlikini tonup, uningda yüz berginige heyranuhes bolup dang qétip qélishti.

Pétrusning ibadetxanida éytqan sözliri

¹¹ *Saqayghan kishi* Pétrus bilen Yuhannagha ching ésilip turuwalghanda, heyran bolushqan barliq xelq ularning yénigha *ibadetxanidiki* «Sulayman péshaywini» dégen yerge yügürüp kélishti. ¹² Bu ehwalni körgen Pétrus xalayıqqa mundaq dédi: — I Israillar! Bu ishqa némanche heyran bolisiler? Biz xuddi öz küch-kudritimiz yaki ixlasmenlikimizge tayinip bu ademni mangdurghandek bizge némanche tikilip qaraysiler? ¹³ Emeliyette bolsa, ata-bowilirimizning Xudasi, yeni Ibrahim, Ishaq we Yaqupning Xudasi Öz xizmetkari bolghan Eysani shan-sherep bilen ulughlighan. Biraq siler bolsanglar uni *rimliqlargha* tutup berdinglar; andin *waliy* Pilatus uni qoyup bérishni höküm qilghandin kéyin, siler Pilatusning aldida

■ 3:6 Ros. 4:10.

uningdin ténip ret qilishtinglar. □ ■ 14 Mana siler Muqaddes we Heqqaniy Bolghuchidin ténip, uni ret qilib *Pilatustin* uning ornigha bir qatilni qoyup bérishni telep qildinglar. ■ 15 Shundaq qilib, hayatliqni barliqqa Keltürgüchini öltürdünglar! Biraq Xuda uni ölüm din tirildürdi, biz mana buninggha guwahchidurmiz. □ ■ 16 Mana uning namigha qilghan étiqad arqiliq, uning nami siler körüwatqan we tonuydighan bu ademge derman kirgüzdi; uning arqiliq bolghan étiqad u kishini köz aldinglarda sellimaza saq-salamat qildi.

17 Emdi qérindashlar, silerning we shuningdek silerning bashliqliringlarningmu bu ishni gheplette qilghanliqinglarni bilimen. 18 Lékin Xuda barliq peyghemberlerning aghzi bilen aldin'ala jakarlighanlirini, yeni uning Mesihning azab-oqubet tartidighanliqini shu yol bilen emelge ashurdi. ■ 19 Shuning üçün gunahinglarning öchürüwétilishi üçün hazir towa qilib yolliringlardin burulunglar! Shundaq qilghanda, insanlarning jénini yéngilanduridighan pesil-künler Perwerdigarning huzuridin chiqip kélidu ■ 20 we u siler üçün aldin tiklen'gen Mesih, yeni Eysani qéshinglarga

□ **3:13** «ata-bowilirimizning **Xudasi, yeni Ibrahim, Ishaq we Yaqupning Xudasi öz xizmetkari bolghan Eysani shan-sherep bilen ulughlighan**» — Mesihning «Perwerdigarning xizmetkari» yaki «Perwerdigarning quli» süpiti ikenliki toghruluq bésharetler «Yesh.» 42:1-18, 49-bab, 50:3-11, 52:13-53:12de körüldü. ■ **3:13** Mis. 3:6,15; Mat. 27:20; Mar. 15:11; Luqa 23:18; Yuh. 18:40.

■ **3:14** Luqa 23:18. □ **3:15** «Xuda **uni ölüm din tirildürdi**» — grék tilida: «Xuda uni ölgenlerdin tirildürdi». ■ **3:15** Ros. 1:8; 2:32.

■ **3:18** Yesh. 50:6; 53:5; Luqa 24:27. ■ **3:19** Ros. 2:38.

qaytidin ewetidu. ²¹ Hazirche bolsa, Xudaning desleptiki zamanlardin tartip muqeddes peyghemberlirining aghzi bilen éytqinidek, hemme mewjudatlar yéngilidighan waqit kelmigüche, ershler uni qobul qilip, uninggha makan bolidu. ²² Musa derweqe mundaq dégenidi: — «Perwerdigar Xudayinglar öz qérindashliringlar arisidin manga oxshash bir peyghember turghuzidu. Uning silerge éytqan barliq sözlirini anglap, uninggha toluq itaet qilishinglar kérek! ■ ²³ Chünki bu peyghemberning sözini anglimaydighanlarning herbiri xelq qataridin üzüp tashlinidu».

²⁴ Derweqe, Samuil *peyghember* we uningdin kéyin kélip bésharetlerni yetküzgen peyghemberlerning hemmisi bu künler toghrisida aldın éytqan. ²⁵ Siler bu peyghemberlerning perzentlirisiler we Xuda ata-bowanglar bilen tüzgen ehding perzentliridursiler — bu ehde boyiche Xuda Ibrahimgha: «Séning nesling arqiliq yer yüzidiki barliq aile-jemetlerge bext-beriket ata qilinidu» dep wede bergen. ■ ²⁶ Shunga Xuda herbiringlarni öz rezillikliringlardin qayturup, silerge bext-beriket ata qilish üçün, xizmetkari Eysani

■ **3:22** Qan. 18:15-16, 19; Yuh. 1:46; Ros. 7:37. □ **3:23** «...Chünki **bu peyghemberning sözini anglimaydighanlarning herbiri xelq qataridin üzüp tashlinidu**» — (22-23-ayet) «Qan.» 18:15-19). Bu bésharet Eysa Mesihni körsitidu, elwette. U toghruluq «qoshumche söz»imizde toxtilimiz. ■ **3:25** Yar. 22:18; Gal. 3:8.

turghuzup, uni awwal silerge ewetti.□

4

Pétrus bilen Yuhannaning aliy kéngeshmide soraq qilinishi

¹ Pétrus bilen Yuhanna xalayıqqa gep qiliwatqanda, kahinlar, ibadetxana qarawullirining bashliqi we Saduqiylar ularning yénigha kélip qaldi.□ ² Ular *rosullarning* xalayıqqa telim bérishi, jümlidin «Eysaning wasitisi bilen ölgenler tirildürülıdu» dep jakarlıghini üçün intayin esebiyleshti .□ ³ Ular ularni tutqun qilip, etisigiche türmige solap qoydi, chünki kech kirip qalghanıdi.□ ⁴ Lékin jar qilin'ghan söz-kalamni anglighanlarning köpi étiqad qildi; shuning bilen

□ **3:26** «Shunga Xuda herbiringlarni öz rezillikliringlardin qayturup, silerge bext-beriket ata qilish üçün, xizmetkari Eysani turghuzup, uni awwal silerge ewetti» — «... uni (Eysani)... awwal silerge ewetti» — démek, Xuda Ibrahim bilen tüzgen ehdisi boyiche Ibrahimning nesli bolghan Eysani «yer yüzidiki barlıq ellerge bext-beriket ata qilinishi üçün» ewetkende, uni barlıq ellerge ewetishtin awwal Öz Yehudiy xelqige ewetti.

□ **4:1** «Saduqiylar» — Yehudiylarning bir mezhipi. Ular toghruluq «tebirler»ni körüng. □ **4:2** «Ular **rosullarning...** «Eysaning wasitisi bilen ölgenler tirildürülıdu» dep jakarlıghini üçün intayin esebiyleshti» — «esebiyleshti» yaki «ghezeplendi». «Ölgenler tirildürülıdu» dégen gep Saduqiylarni intayin ghezeplendürgen bolsa kérek, chünki ular bu nuqtigha qet'iy ishenmeytti. □ **4:3** «Ular **ularni tutqun qilip, etisigiche türmige solap qoydi...**» — «ularni» — Pétrus, Yuhanna we ulargha ésilip ching tutqan, saqaytilghan tokur kishini körsitidu (9-, 10-, 14-ayetni körüng).

étiqad qilghan erlarning sanila besh minggha yetti.

⁵ Etisi, *Yehudiylarning kéngeshmisidiki* bashliqlar, aqsaqallar we Tewrat ustazliri Yérusalémda top-landi. ⁶ Ularning arisida bash kahin Annas, Qayafas, Yuhanna, Iskender we bash kahinning bashqa jemetidikiler bar idi. ⁷ Ular *Pétrus bilen Yuhannani* arisigha turghuzup:

— Siler bu ishni qaysi küch-qudretke tayinip yaki kimning nami bilen qildinglar? — dep soridi.■

⁸ Pétrus Muqeddes Rohqa toldurulghan halda ulargha mundaq dédi:

Xelqning hökümrانliri we Israilning aqsaqalliri!

⁹ Eger biz bugün bu tokur ademge körsetken yaxshi emel hem uning qandaq saqaytilghanliqi seweb-lik soraqqa tartilghan bolsaq, ¹⁰ siler we pütkül Israil xelqi shuni bilsunki, siler kréstligen, emma Xuda ölümdin tirildürgen Nasaretlik Eysa Mesihning nami bilen, uning *küch-qudriti* arqiliq bu kishi mushu yerde aldinglarda pütünley saq-salamet turidu!

¹¹ Bu *Eysa* bolsa, *muqeddes yazmilarda pütülgendek*, del siler tamchilar étibarsiz dep tashliwetken, biraq burjek téshi bolup tiklen'gen tashtur. □ ■

¹² Uningdin bashqa héchkimde nijatliq yoq, chünki pütkül asman astida insanlar arisigha teqdim qilin'ghan, Eysadin bashqa bizni qutquzidighan

■ 4:7 Mis. 2:14; Mat. 21:23; Ros. 7:27. □ 4:11 «Bu Eysa bolsa, muqeddes yazmilarda pütülgendek, del siler tamchilar étibarsiz dep tashliwetken, biraq burjek téshi bolup tiklen'gen tashtur» — «Zeb.» 118:2. ■ 4:11 Zeb. 118:22; Yesh. 28:16; Mat. 21:42; Mar. 12:10; Luqa 20:17; Rim. 9:33; 1Pét. 2:7.

héchqandaq bir nam yoqtur.■

¹³ Pétrus bilen Yuhanning bu jüritini körgen hökümrانlar ularning oqumighan adettiki ademlerdin ikenlikini bilip, heyran bolushti; ularning burun Eysa bilen bille bolghanliqinimu bildi. □ ¹⁴ Uning üstige, saqayghan héliqi ademning ularning yénida turuwatqanliqini körüp, ular héchqandaq gep yanduralmidi. ¹⁵ Shuning bilen hökümrانlar ularni kéngheshmidin chiqishqa buyrudi. Andin bir-biri bilen meslihetliship:

¹⁶ — Bularni qandaq qilimiz? Chünki ularning wasitisi bilen xéli körünerlik möjizilik bir alamet yüz bergenliki pütkül Yérusalémdikilerge ayan boldi we biz uni inkar qilishqa amalsizimiz. ■ ¹⁷ Lékin bu ishning xelq ichide téximu keng yéyilip ketmesliki üçün, ulargha bundin kéyin bu ademning namida héchkimge héchnéme démeslikke agah-tehdit salayli! — déyishti.

¹⁸ Shuning bilen ularni chaqirtip, bundin kéyin Eysaning namida héch sözlimeslik yaki telim bermeslikni qet'iy buyrudi. ¹⁹ Lékin Pétrus bilen Yuhanna:

— Xudaning aldida silerge itaet qilish toghrimu yaki Xudaghimu, buninggha özünglar bir néme denglar! ■ ²⁰ Emma biz bolsaq, körgen we anglighanlirimizni éytmay turalmaymiz! — dep jawab berdi.

■ **4:12** Mat. 1:21; Ros. 10:43; 1Tim. 2:5. □ **4:13** «ularning oqumighan adettiki ademlerdin ikenliki...» — «oqumighan» pütünley sawatsiz dégenlik emes, peqet (ularning közqarishida) Tewratqa sherh bérishke salahiyiti yoqluqini körsitidu. «Adettiki» «héch alahide tebiye körmigen» dégen menide. ■ **4:16** Yuh. 11:47.

■ **4:19** Ros. 5:29.

²¹ *Hökümranlar* bolsa xalayıqtin qorqup, ularni jazalashqa layıq seweb tapalmay, ulargha téximu tehdit sélip, qoyup berdi. Chünki xalayıq bolghan weqe tüpeylidin Xudani ulughlighanidi. ■

²² Chünki bu saqaytilish möjizilik alamiti körsitilgen kishining yéshi qiriqtin ashqanidi.

Jamaetning bir qelbde, bir rohta dua qilishi

²³ Ular qoyup bérilgendin kéyin, öz hemrahlirining yénigha qaytip kélip, bash kahinlar we aqsaqallarning qilghan sözlirini bashtin-axir köpchilikke uqturdi. □ ■ ²⁴ Ular buni anglighanda, awazini bir niyet bir dil bilen Xudagha kötürüp mundaq nida qildi:

— I Igimiz, Sen asman-zémin, déngiz-okyanlarni we ulardiki barlıq mewjudatlarni yaratqan Xudadursen. ■ ²⁵ Sen Muqeddes Roh bilen xizmetkaring bolghan Dawutning aghzi arqiliq mundaq dégen'ghu:

«Eller némishqa chuqan salidu?

Néme üçün bikardin-bikar suyiquest oylaydu? □ ■

²⁶ Dunyadiki padishahlar sep tartip, Emeldarlar yighiliship,

■ **4:21** Ros. 3:7, 8; 5:26. □ **4:23** «öz hemrahlirining yénigha qaytip kélip...» — «öz hemrahliri» öz öyidikilerni emes, belki jamaattikilerni körsitidu, elwette. ■ **4:23** Ros. 12:12. ■ **4:24** Mis. 20:11 □ **4:25** «Sen Muqeddes Roh bilen xizmetkaring bolghan Dawutning aghzi arqiliq mundaq dégen'ghu ...» — bezi kona köchürülmilerde «Muqeddes Roh bilen» dégen söz tépilmaydu. ■ **4:25** Zeb. 2:1.

Perwerdigar we Uning Mesih bilan qarshilishqa jem bolushti».[□] ■

27 — Chünki derweqe del bu sheherde Hérod hem Pontius Pilatus, yat ellikler hem Israil xelqliri birliship, Sen mesihligen muqeddes xizmetkaring Eysagha qarshi chiqip toplan'ghanidi, ■

28 shuning bilan küch-qudriting we iradeng boyiche Sen burunla némining emelge ashurulushini békitken bolsang, ular shularni qilghan. □

29 Emdi i Perwerdigar, ularning séliwatqan tehditlirini körgeysen, qulliringni söz-kalamingni toluq yürekliq bilen sözlep yetküzidighan qilghaysen; 30 késellerni saqaytishqa qolungni uzitip, muqeddes xizmetkaring Eysaning namida möjizilik alametler we karametlerni yaratqaysen.■

31 Ularning duasi ayaghlashqanda, ular turghan yer tewrinip ketti. Ular hemmisi Muqeddes Ro-hqa toldurulup, Xudaning söz-kalamini yürekliq sözlep yetküzüşke bashlidi.■

Étiqadchilarning pul-mallirini ortaq qilishi

□ 4:26 «...Dunyadiki **padishahlar sep tartip, emeldarlar yigiliship, Perwerdigar we Uning Mesih bilan qarshilishqa jem bolushti**» — (25-26-ayet) «Zeb.» 2:1-2. ■ 4:26 Zeb. 2:1, 2.

■ 4:27 Mat. 26:3; Mar. 14:1; Luqa 22:2; Yuh. 11:47. □ 4:28

«**küch-qudriting we iradeng boyiche...**» — grék tilida: «qolung we iradeng boyiche...». «**Sen burunla némining emelge ashurulushini békitken bolsang, ular shularni qilghan**» — démek, mushu kishilerning Xudagha we Uning Mesihge qarshi intayin yaman niyiti bolsimu, ularning Eysani öltürüwetkenliki beribir Xuda Özining karamet pilanini emelge ashurush üçün idi. ■ 4:30 Mar. 16:17. ■ 4:31 Ros. 16:26.

³² Top-top étiqadchilar bir jan-bir dil, bir meqsette idi. Héchkim özige teelluq pul-mélini «özümning» démeytti, belki hemmisige ortaq idi. ■ ³³ Rosullar zor küch-qudret bilen Reb Eysaning tirilgenlikige guwahliq béretti. Xudaning zor méhri-shepqiti ularning hemmisining üstige qondi. ³⁴ Ularning arisidikilerning héchnémige hajiti chüshmeytti. Chünki yer-zémin, öy-jay igidarliri bolghanlar ularni sétip, pulini élip kélip ³⁵ rosullarning ayighi aldigha qoyatti; andin herkimning éhtiyajigha qarap teqsim qilinatti.■

³⁶ Ularning ichide Lawiy qebilisidin bolghan, Siprusta tughulghan Yüsüp isimlik birsi bar idi (rosullar uni Barnabas, yeni «Righbetlendürgüchi oghul bala» dep atighan); □ ³⁷ uningmu bir parche étizi bar idi; u shu yolda uni sétip, pulini élip rosullarning ayighi aldigha tapshurdi.

5

Ananiya bilen Safira

¹ Emdi Ananiyas isimlik yene bir ademmu ayali Safira bilen bir parche yérini satti.□ ² Ananiyas

■ **4:32** Ros. 2:44; 1Pét. 3:8. ■ **4:35** Yesh. 58:7.

□ **4:36** «ularning **ichide Lawiy qebilisidin bolghan, Siprusta tughulghan Yüsüp isimlik birsi bar idi... Barnabas.. dep atighan**» — Barnabas Lawiyliq bolghachqa, belkim ibadexanida ishligenidi. □ **5:1** «Ananiyas **isimlik yene bir adem...**» — «Ananiyas» belkim ibranliy tilidiki «Hananiya» dégenning grék tilidiki shekli bolushi mumkin.

pulning bir qismini özige qaldurdi, yeni bir qismini élip kélip, rosullarning ayighi aldigha qoydi. Ayalimu buningdin toluq xewerdar idi.□

³ Biraq Pétrus uninggha:

— Ananiyas, némishqa qelbingni Sheytanning ilkige tapshurup, Muqeddes Rohqa yalghan éytip, yer satqan pulning bir qismini özüngge qaldurdung?□ ⁴ Yer sétilmighanda, séningki emesmidi? Sétilghandin kéyin, pulmu öz ixtiyaringda bolmamti? Shundaq turuqluq, némishqa qelbingde bu ishni niyet qilding? Sen insanlarga emes, belki Xudagha yalghan éytting! — dédi.

⁵ Ananiyas bu sözlerni anglighan hamam yiqilip jan üzdi. Bu ishni anglighuchilarni qattiq qorqunch basti. ⁶ Emdi yash yigitler ornidin turup jesetni képenlep, sirtqa apirip depne qildi.

⁷ Texminen üç saettin kéyin, *Ananiyasning* ayali kirip keldi; biraq u bolghan weqedin xewersiz idi.

⁸ Pétrus uningdin:

— Manga éytqin, siler yerni mushu pulgha sattinglarmu? — dep soridi.

— Shundaq, mushunchilik pulgha sattuq, — dep jawab berdi u.

⁹ Pétrus:

□ **5:2** «Ananiyas **pulning bir qismini özige qaldurdi, yeni bir qismini élip kélip, rosullarning ayighi aldigha qoydi. Ayalimu buningdin toluq xewerdar idi**» — bu ishqa qarighanda, ularning meqsiti ózlrining séxiyliyini kóz-kóz qilip: «Mana biz bashqilargha oxshash hemme nersimizni Xudaning yoligha béghishliduq» dégen bolsimu, lékin ular yer satqan pulning bir qismini yer satqan pulning hemmisi, dep yalghan éytqanidi. □ **5:3** «**némishqa qelbingni Sheytanning ilkige tapshurup,...?**» — grék tilida «némishqa Sheytan qelbingni toldurghanki...?» dégen sözler bilen ipadilinidu.

— Siler néme üçhün Muqeddes Rohni sinashqa til biriktürdünglar? Qara, éringni depne qilip kelgenlarning putliri ishik tüwide turidu, ular sénimu ekétidu! — dédi.

¹⁰ Umu shuan uning ayaghliri aldigha yiqilip, jan berdi. Héliqi yash yigitler kirip, uning ölgelikini kördi; ular unimu élip béríp éring yénigha depne qildi. ¹¹ Pütün jamaetni, shundaqla bu ishni anglihanlarning herbirini qattiq qorqunch basti.

Rosullar körsetken möjiziler

¹² Rosullarning qoli arqiliq xelq ichide nurghun möjizilik alametler we karametler körsitildi. (Barliq étiqadchilar bir niyette bolup ibadetxanidiki «Sulayman péshaywini»da daim jem bolatti. ■

¹³ Biraq bashqa kishiler ulargha qoshulushqa jür'et qilalmaytti; emma xalayıq ularni intayin hörmetleytti. ¹⁴ Shundaqtimu, étiqad qilghuchilar barghanséri köpiyip, hem erler hem ayallar top-top bolup Rebge qoshulghili turdi). ¹⁵ Shuning bilen kishiler hetta Pétrus ötüp kétiwatqanda héchbolmighanda uning sayisi bolsimu üstige chüshsun dep, késellerni kochilargha élip chiqip körpe we zembillerge yatquzup qoyatti.

¹⁶ Yene top-top kishiler Yérusalém etrapidiki sheher-yézilardin késellerni we napak rohlar chaplishiwalghan kishilerni élip kéletti. Ularning hemmisi saqiyip qaytishatti.■

Rosullarning ziyankeshlikke uchrishi

■ **5:12** Mar. 16:17; Ros. 2:43. ■ **5:16** Mar. 16:17; Ros. 8:7; 16:18; 19:12.

17 Bash kahin we uning terepdarliri, yeni Saduqiy mezhepidikiler qozghilip bu ishlargha ghezeplinip, ¹⁸ rosullarni tutqun qilip, qamaqxanigha qamidi. □ ¹⁹ Lékin shu kéche, Rebning bir perishtisi qamaqxanining derwazilirini échip, rosullarni élip chiqip, ulargha:■

²⁰ — Siler ibadetxana hoylisigha kirip, xalayıqqa bu hayatliq toghrisidiki hemme sözlerni jakarlanglar — dep tapilidi.

²¹ Rosullar bu sözni anglap, tang atqanda ibadetxana hoylisigha kirip, kishilerge telim bérishke bashlidi.

Bash kahin we uning terepdarliri kelgende, aliy kéngeshmidikiler we Israillarning barliq aqsaqallirini jem bolushqa chaqirdi. Andin *rosullarni* élip kelsun dep qamaqxanigha adem ewetti. ²² Lékin sipahlar zindan'gha yétip barghanda, rosullarning u yerde yoqluqini bayqap qaytip bérip, kéngeshmidikilerge:

²³ — Biz barsaq, zindan mehkem taqaqliq turuptu, qarawullarmu derwazilirida kózette turuptu. Lékin derwazilarni échip qarisaq, ichide birmu adem yoq! — dep melumat berdi.

²⁴ Bu xewerni anglighan ibadetxanidiki *mes'ul* kahin hem qarawullarning bashliqi we bash kahinlar: — «Emdi bu ish zadi qandaq bolup kéter?» déyiship alaqqadilikke chömdi. ²⁵ Del shu chaghda, bir kishi kirip:

□ **5:18** «rosullarni **tutqun qilip, qamaqxanigha qamidi**» — mushu yerdiki «qamaqxana» grék tilida «ammiwiw türme» dégen söz bilen ipadilididu. ■ **5:19** Ros. 12:7; 16:26.

— Qaranglar, siler zindan'gha qamighan ademler ibadetxana hoylisida turup xalayıqqa telim bériwatidighu! — dep xewer qildi.

26 Buning bilen, héliqi qarawullar bashliqi sipahlirini bashlap bérip, *rosullarni* élip keldi. Biraq ular xalayıq bizni chalma-késeq qilishi mumkin dep qorqup, ulargha zorluq ishletmidi. ■

27 Ular *rosullarni* élip kelgendin kéyin, ularni kéngeshmidikiler aldida turghuzdi. Bash kahin ularni soraq qilip:

28 — Biz esli silerni bu namda kishilerge telim bermenglar, dep qattiq agahlandurghaniduq. Lékin mana, siler yene shu telimnglar bilen pütkül Yérusalémni qaplidinglar hemde bu kishining qan qerzini bizge artmaqchi boluwatisiler! — dédi. □ ■

29 Lékin Pétrus we *bashqa* rosullar jawab bérip mundaq dédi:

— Insan'gha emes, Xudagha itaet qilish kérek!

■ 30 Siler tutup yaghachqa ésip öltürgen Eysani, ata-bowimizning Xudasi tirildürdi. □ ■ 31 Xuda

Israil xelqini towa qilishqa we gunahlirining kechürülshike muyesser qilish üçün, uni ulughlap Yétekchi hem Qutquzghuchi süpitide Özining ong yénigha kötürüp olturghuzdi. ■ 32 Biz bu ishlargha guwahchilarmiz; shundaqla Xuda

■ 5:26 Mat. 21:26; Ros. 4:21. □ 5:28 «siler...bu kishining qan qerzini bizge artmaqchi boluwatisiler!» — qiziq ish shuki, Yehudiy aqsaqallirining tili «Eysa» déyishke qet'iy barmaydu.

■ 5:28 Ros. 4:18. ■ 5:29 Ros. 4:19. □ 5:30 «...yaghachqa ésip öltürgen Eysa» — grék tilida «...derekke ésip öltürgen Eysa». ■ 5:30 Qan. 21:23; Ros. 3:15; 10:39; 13:29; 1Pét. 2:24. ■ 5:31 Ros. 2:33; 3:15; Fil. 2:9.

Özige itaet qilghuchilargha ata qilghan Muqeddes Rohmu bu ishlargha guwahchidur.■

³³ Ular bu sözlerni anglap qelbige sanjilghandek bolup *rosullarni* öltürüşke meslihetleshti. ³⁴ Lékin kéngeshme ichide pütün xelqning hörmitige saza-wer bolghan Perisiy mezhipidiki Gamaliyel isimlik bir Tewrat ölimasi bar idi. U ornidin turup: — Ularni birdem sirtqa chiqirip turunglar, — dep buyrudi.

³⁵ Andin u *kéngeshmidikilerge* mundaq dédi:

— Ey Israillar, siler bu kishilerni bir terep qilishta özünglarga éhtiyat qilinglar! ³⁶ Ilgiri, héliqi Tewdas isimlik özini chong tutup otturigha chiqqanidi. Uninggha texminen töt yüz adem qoshuldi. Biraq u özi öltürüldi we barliq egeshküchiliri tarqilip kétip, uning ishi yoqqa chiqti. □ ■ ³⁷ Andin kéyin nopus tizimlash künliride, Galiliyelik Yehudamu bash kötürüp chiqip, bir top kishini toplap özige egeshtürgen. Umu yoqitilip, barliq egeshküchilirimu tarqitiwétilgen. ³⁸ Emdi silerge nesihetim shuki: Bu kishiler bilen karinglar bolmisun! Ularni ixtiyarigha qoyup béringlar. Chünki eger bu éqim yaki bu ish peqet insandin kelgen bolsa, jezmen yoqqa chiqidu. ■ ³⁹ Lékin eger Xudadin bolsa, siler ularni yoqitalmaysiler! Hetta özünglar Xudagha hujum qilghuchilar bolup chiqisiler! ■

⁴⁰ Aliy kéngeshmidikikiler nesihetni qobul qildi;

■ **5:32** Yuh. 15:27; Ros. 2:4. □ **5:36** «biraq u özi öltürüldi...» — «u ... öltürüldi» — shübhisizki, u rimliq küchler teripidin öltürüldü. Tewdasning isyani Rim impériyesige qarshi bolghan bolsa kérek.

■ **5:36** Ros. 21:38. ■ **5:38** Pend. 21:30; Yesh. 8:10; Mat. 15:13.

■ **5:39** Ros. 9:5; 23:9.

ular rosullarni chaqirtip kirip, ularni qamchilitip, ulargha hergiz Eysaning namida sözlimeslikni agahlandurdi. Andin ularni qoyup berdi. ⁴¹ Rosullar emdi kéngeshmining otturisidin chiqip, özlirining mubarek nam üçün xorluq azabi chékishke layiq körülgenlikidin shadlandi. □ ■ ⁴² Ular yenila her küni ibadetxana hoylisida we öymu-öy bérip telim bérishtin we «Eysa — Mesihdur!» dégen xush xewerni jakarlashtin héch toxtimidi.□

6

Jamaetning emeliy xizmetlirige tallan'ghan yette kishi

¹ Shu künlerde, muxlislarning sani barghanséri köpiyip, grékche sözleydighan Yehudiylar yerlik ibraniy qérindashlarga: — Kündilik ozuq-tülük teqsim qilinishta arimizdiki tul ayallar étibargha élinmidi, dep naraziliq bildürüshti.□ ² Shunga, on ikkiylen pütkül muxlislarni chaqirip yighip, ulargha mundaq dédi:

□ **5:41** «.. özlirining mubarek nam üçün xorluq azabi chékishke layiq körülgenlikidin shadlandi» — mushu yerde «mubarek nam» grék tilida peqet «nam» dégen bilenla ipadilinidu. Chünki shu chaghdiki étiqadchilar üçün pütkül dunyada peqet birla «nam», yeni Eysaning nami mewjut idi. ■ **5:41** Mat. 5:12.

□ **5:42** «we «Eysa — Mesihdur!» dégen xush xewerni jakarlash...» — yaki «we xush xewer bolghan Eysa Mesihni jakarlash...». □ **6:1** «grékche sözleydighan Yehudiylar» — grék tilida «grékleshtürülgenler». «yerlik ibraniy qérindashlar» — démek, ibraniy tilida sözleydighan étiqadchilar.

— Bizning Xudaning söz-kalamini yetküzüş xizmitini tashlap qoyup, ozuq-tülük teqsim qilish bilen bolup kêtishimiz toghra bolmaydu. □ ■ ³ Shuning üçhün, i qérindashlar, aranglardiki nam-abruyi bar, Muqeddes Rohqa we danaliqqa tolghan yette kishini ilghap tallanglar, we biz ularni bu ishqa mes’ul qilimiz. ■ ⁴ Biz bolsaq, özimizni dua qilish we söz-kalamning xizmitide bolushqa béghishlaymiz.

⁵ Bu meslihet xalayıqning hemmisini xush qildi. Shuning bilen ular iman-ishenchke we rohqa tolghan Istipan isimlik bir ademni tallidi, we yene Filip, Prokorus, Nikanor, Timon, Parménas hemde burun Tewrat étiqadigha kirgen Antakyaliq Nikolasni tallap, ■ ⁶ ularni rosullarning aldigha élip chiqti. Rosullar ularning *bu xizmetni qilishi üçhün* qollirini ularning üstige tegküzüp turup, dua qilishti. □ ■

⁷ We Xudaning söz-kalami dawamliq tarqaldi; Yérusalémdiki muxlislarning sanimu barghanséri zor derijide köpeydi. Nurghun kahinlarmu *Mesih*

□ **6:2 «ozuq-tülük teqsim qilish bilen bolup kêtishimiz toghra bolmaydu»** — «ozuq-tülük teqsim qilish» grék tilida «dastixanlarda kütüş» dégen söz bilen ipadilinidu. ■ **6:2** Mis. 18:17.

■ **6:3** Qan. 1:13; Ros. 1:21; 16:2; 1Tim. 3:7. ■ **6:5** Ros. 11:24; 21:8.

□ **6:6 «Istipan isimlik bir adem... yene Filip, Prokorus, Nikanor, Timon, Parménas hemde burun Tewrat étiqadigha kirgen Antakyaliq Nikolasni tallap, ularni rosullarning aldigha élip chiqti»** — qiziq yéri shuki, tallan’ghanlarning hemmisining isimliridin «grékleshken Yehudiylar» ikenliki bilinip turatti. ■ **6:6** Ros. 1:23; 8:17; 13:3; 1Tim. 4:14; 5:22; 2Tim. 1:6.

étiqadigha itaet qilishqa kirishiwatatti. □ ■

Istipanning tutqun qilinishi

⁸ We Istipan *Xudaning* méhir-shepqi we küch-qudritige tolghan bolup, xelq ichide karametler we zor möjizilik alametlerni körsetti. ⁹ Biraq «Qulluqtin chiqqan hörler» dep atalghan sinagotiki beziler, yeni Kurini we Iskenderiye sheherliri we Kilikiye hem Asiya ölkiliridin kelgen bezi *Yehudiylar* Istipan'gha qarshi chiqip, uning bilen munazire qilishqa bashlidi. ¹⁰ Lékin ular u söz qilghanda uningda bolghan danaliq we rohqa taqabil turushqa amalsiz qaldi. ■ ¹¹ Buning bilen ular bezi ademlerning aghzini maylap:

— Biz bu ademning Musa we Xudagha qarita kupurluq sözligenlikini angliduq, — dégenni ularning aghzigha saldi. ■

¹² Ular mushundaq qilip xalayıqni, aqsaqallarni we Tewrat ustazlirini qutratti; andin Istipanning aldini tosüp uni tutqun qilip, aliy kéngeshmige élip bardı. ¹³ Ular saxta guwahchilarni otturigha chiqirip mundaq dégüzdi:

— Bu adem bu muqeddes jaygha we Tewrat qanunigha qarshi sözlerni qilishtin toxtimaydu.

□ ¹⁴ Chünki biz uning héliqi Nasaretlik Eysa toghruluq: «U bu jayni weyrän qilidu we Musa

□ **6:7** «Nurghun **kahinlarmu Mesih étiqadigha itaet qilishqa kirishiwatatti**» — «Mesih étiqadigha» grék tilida peqet «étiqadqa» déyilidu. ■ **6:7** Ros. 19:20. ■ **6:10** Mis. 4:12; Yesh. 54:17; Luqa 21:15. ■ **6:11** Mat. 26:59. □ **6:13** «bu **adem bu muqeddes jaygha we Tewrat qanunigha qarshi sözlerni qilishtin toxtimaydu**» — «muqeddes jay» ibadetxanini körsitidu.

peyghember bizge tapshurghan en'eniwi qaide-yosunlirimizni özgertidu!» dégenlikini angliduq.□

¹⁵ Kéngeshmide olturghanlarning hemmisi Istipan'gha köz tikip qarighinida, uning chirayining perishtiningkidek parqiraraq ikenlikini kördi.

7

Istipanning guwahliqi

¹ Bash kahin Istipandin:

— Bularning éytqanliri rastmu? — dep soridi.

² Istipan mundaq jawab berdi:

— Qérindashlar we ata-bowilar, sözümge qulaq sélinglar! Atimiz Ibrahim téxi Mésopotamiye rayonida turuwatqanda, yeni Haran shehirige köchüp makanlishishtin ilgiri, shan-sherepning Igisi Xuda uninggha ayan bolup: ³ «Sen öz yurtung we uruq-jemetingdin ayrilip chiqip, Men sanga körsitidighan zémin'gha barghin» dégenidi.■ ⁴ Buning bilen u Kaldiylarning zéminini tashlap, Haran shehirige bérrip olturaqlashti. Atisi ölgendin kéyin, Xuda uni bu zémin'gha, yeni siler hazir turuwatqan zémin'gha yötkep keldi.□

⁵ U waqitta, Xuda uninggha bu zémindin miras bermidi, hetta uningqa tewe put qoyghudekmu bir yer bermigenidi. Gerche u téxiche perzent körmigen bolsimu, Xuda bu zéminni uninggha we

□ **6:14** «U bu jayni weyran qilidu» — «bu jay» belkim muqeddes ibadetxanani körsitidu (12-ayetni körüng). ■ **7:3** Yar. 12:1.

□ **7:4** «buning bilen u Kaldiylarning zéminini tashlap,..» — «Kaldiyiliklarning zémini» «Uz» dégen yurtni körsitidu («Yar.» 11:31, 12:1ni körüng).

uning neslige igiliki bolush üçhün bérishke wede qildi. ■ ⁶ Andin Xuda uninggha mundaq dédi: «Séning nesilliring yaqa yurtta musapir bolup turidu, shu yurttikiler ularni qul qilip töt yüz yil xorlaydu. ■ ⁷ Biraq ularni qulluqqa salghan elni jazalaymen», dédi Xuda, «we uningdin kéyin, *nesilliring* u yerdin chiqip, bu yerde Méning ibadet-xizmitimde bolidu». □ ■

⁸ Kéyin Xuda Ibrahim bilen belgisi xetne bolghan ehдини түзген, shuning bilen Ishaq uningdin töreldi; *Ibrahim* uni sekkizinchi küni xetne qildi; shundaq qilip Ishaqtin Yaqup töreldi, Yaquptin on ikki «qebile atisi» töreldi. □ ■

⁹ Kéyin, «qebile atiliri» inisi Yüsüpke heset qilip, uni Misirgha qulluqqa sétiwetti. Lékin Xuda uning bilen bille bolup, □ ■ ¹⁰ uni barliq jebir-japalardin qutquzup, uni Misir padishahi Pirewnning neziride iltipatqa ige qilip, uninggha danishmenlik ata qildi. Padishah uni Misirgha bash wezir, ordisigha bash ghojidar qildi. ■ ¹¹ Kéyin, éghir acharchiliq

■ 7:5 Yar. 12:7; 13:15. ■ 7:6 Yar. 15:13-14, 16; Mis. 12:40; Gal. 3:17. □ 7:7 «...biraq ularni qulluqqa salghan elni jazalaymen... we uningdin kéyin, nesilliring u yerdin chiqip, bu yerde Méning ibadet-xizmitimde bolidu» — «Yar.» 15:13-14.

■ 7:7 Yar. 15:16; Mis. 3:12. □ 7:8 «Kéyin Xuda Ibrahim bilen belgisi xetne bolghan ehдини түзген...» — «Yar.» 17:10-14. «on ikki «qebile atisi»» — Israil xelqinin'g on ikki qebilisining ejdadlirini körsitidu. ■ 7:8 Yar. 21:2; 25:24; 29:32; 30:5; 35:23.

□ 7:9 «kéyin, «qebile atiliri» inisi Yüsüpke heset qilip, uni Misirgha qulluqqa sétiwetti. Lékin Xuda uning bilen bille bolup, ...» — shu waqıtta «qebile atiliri» (Yüsüptin bashqa) oneylen idi. Mushu weqeni «Yar.» 37-babtin körüng. ■ 7:9 Yar. 37:4,28; Zeb. 105:17. ■ 7:10 Yar. 41:40.

pütkül Misir we Qanaan yerlirini bésip, zor qiyinchiliq boldi. Ata-bowilirimiz ozuq-tülük tapalmidi. ■ 12 Yaqup emdi Misirda ashliq barliqini anglighan bolup, *oghullirini*, yeni ata-bowilirimizni u yerge birinchi qétim ewetti. □ ■

13 Ikkinchi qétim barghanda, Yüsüp akilirigha özini ashkarilidi. Shuning bilen Yüsüpnig jemetidikiler Pirewn padishahqa melum boldi. □ ■

14 Andin Yüsüp atisi Yaqupning aldigha xewer yetküzüp, uni pütün aile-jemeti bilen, jemi yetmiş besh kishini Misirgha özige chaqirdi. □ ■

15 Shuning bilen Yaqup Misirgha chüshti we shu yerde öldi; kéyin *uningdin bolghan* ata-bowilirimizmu shu yerde öldi. ■ 16 Ularning jesetliri kéyin Shekem shehirige qayturulup, Ibrahim burun Hamorning oghulliridin melum pulgha sétiwalghan, Shekemdiki bir yerlikke qoyuldi. □ ■

17 Lékin Xuda Ibrahimgha esli qilghan wedining waqti yéqinlashqanda, Misirda turuwatqan *Israil*

■ 7:11 Yar. 41:54; Zeb. 105:16. □ 7:12 «Yaqup emdi Misirda ashliq barliqini anglighan bolup, ... ata-bowilirimizni u yerge birinchi qétim ewetti» — «birinchi qétim ewetti» — birinchi qétim ular ukisi Yüsüpnig toniyalmidi (on nechche yil ötkenidi). «Yar.» 42-babni körüng. ■ 7:12 Yar. 42:1. □ 7:13 «Ikkinchi qétim barghanda, Yüsüp akilirigha özini ashkarilidi» — «Yar.» 43-45-babni körüng. ■ 7:13 Yar. 45:4. □ 7:14 «Andin Yüsüp atisi Yaqupning aldigha xewer yetküzüp, ... Misirgha özige chaqirdi» — «Yar.» 46-babni körüng. ■ 7:15 Yar. 46:5; 49:33. □ 7:16 «ularning jesetliri kéyin ... Shekemdiki bir yerlikke qoyuldi» — «Yar.» 49:29-32ni körüng. Istipan mushu yerde bu ishlarning tepsilatlrini bek qisqartiwétidu. ■ 7:16 Yar. 23:16; 50:13; Mis. 13:19; Ye. 24:32.

xelqining nopusi xéli köpeygenidi. □ ■ 18 U waqitta, Yüsüptin xewiri bolmighan yéngi bir padishah Misirda textke chiqti. ■ 19 Bu padishah qowmimizgha hiyle-mikirler bilen muamile qilip, ata-bowilirimizni ézip xorlidi, hetta ularni öz bowaqlirini hayat qaldurmasliqi üçün tashliwétishke mejbur qildi. 20 Musa mana shu chaghlarda tughulghanidi. U Xudaning aldida alahide yéqimliq bala bolup, atisining öyide üç ay béqildi. □ ■ 21 Kéyin u sirtqa qoyup qoyulghanda, Pirewnning qizi uni *sudin* élip, öz oghli qilip chong qildi. □ 22 Musa Misirliqlarning barliq bilim-hékmiti bilen terbiyilinip, sözde we emelde intayin qabiliyetlik adem bolup chiqti.

23 Lékin uning tughulghinigha qiriq yil toshqanda, öz qérindashliri bolghan Israillarning haligha yétish niyitige keldi. □ ■ 24 U ulardin birining

□ 7:17 «Xuda Ibrahimgha esli qilghan wedining waqti yéqinlashqanda...» — «Xuda qilghan wede» bolsa Xudaning «Séning nesilliring u yerdin chiqip, bu yerde Méning ibadet-xizmitimde bolidu» dégen wedisi (7-ayetni körüng). ■ 7:17 Mis. 1:7; Zeb. 105:24. ■ 7:18 Mis. 1:8 □ 7:20 «Musa...Xudaning aldida alahide yéqimliq bala...» — Musaning rohiy jehettiki bezibir alahidilikini körsitidu («Mis» 2:2). ■ 7:20 Mis. 2:2; 6:19; Chöl. 26:59; 1Tar. 23:13; Ibr. 11:23. □ 7:21 «Kéyin u sirtqa qoyup qoyulghanda...» — mushu yerdiki «sirtqa qoyup qoyush» dégen ibare 19-ayette: (hayat qaldurmasliqi üçün) «tashliwétish» dep terjime qilinidu. Emma Musaning ata-anisning bowaqqa (Musagha) bolghan barliq muamilisi, jümlidin «sirtqa qoyush»i iman-ishench bilen boldi. «Ibr.» 11:23ni, «Mis.» 2-babni körüng. «Pirewnning qizi uni *sudin* élip...» — «Mis.» 2-babni körüng. □ 7:23 «öz qérindashliri bolghan Israillarning haligha yétish...» — grék tilida «öz qérindashliri bolghan Israillarni yoqlash...». ■ 7:23 Mis. 2:11-15.

uwal qiliniq bozek qiliniwatqanliqini körüp, uni qoghdap, xarlan'ghan kishi üçün intiqam élip xarlighuchi Misirliqni öltürdi. ²⁵ Chünki u öz qérindashlirini: — Xuda méning qolum arqiliq bizge qutquzush yolini achqan dep chüshinidighu, dep oylighanidi. Lékin ular buni chüshenmidi. ²⁶ Etisi, Musa ularning arisidiki bir urush-jédelni körüp, arisigha kirip yarashturmaqchi bolup: Siler qérindash turup, némishqa bir-biringlargha yolsizliq qiliwatisiler? — dédi.

²⁷ Biraq qérindishini yolsiz bozek qilghan kishi uni chetke ittiriwétip: — Kim séni bizge bash hem soraqchi bolsun deptu?! ■ ²⁸ Ménimu tünügünki Misirliqni öltürgendek öltürmekchimusen? — dédi. ■ ²⁹ Musa bu sözni anglap qorqup, Misirdin qéchip Midiyan zéminigha bérip, u yerde musapir bolup turup qaldi. U shu yerde ikki oghul perzent kördi. □

³⁰ Qiriq yil toshqandin kéyin, Sinay téghining yénidiki chölde, köyüwatqan bir chatqalliqning ot yalqunida bir perishte uninggha köründi. ■ ³¹ Bu ghayibane körünüşni körgen Musa uninggha intayin heyran bolup qaldi; buning qandaq ish ikenlikini biley dep yéqinraq barghanda Perwerdigarning awazi anglinip: ³² «Men séning ata-bowiliringning Xudasi, yeni Ibrahim, Ishaq we Yaqupning Xudasidurmen» dédi. Musa

■ 7:27 Mat. 21:23; Ros. 7:35; 4:7. ■ 7:28 Mis. 2:14.

□ 7:29 «Musa bu sözni anglap qorqup, Misirdin qéchip Midiyan zéminigha bérip,..» — uning qorqidighanliqining sewebi Misirliqning öltürülgenlikining ashkarilan'ghanliqi bolushi kérek. Lékin axirda uning Misirni tashlap kétishi qorqunchtin emes, belki imandin idi (yene «Mis.» 2-babni, «lbr.» 11:27ni körüng). ■ 7:30 Mis. 3:2

qorqunchta titrep, qarashqimu jür'et qilalmidi.

■ ³³ Perwerdigar uninggha yene: — Ayighingni séliwet; chünki sen turuwatqan yer muqeddestur.

■ ³⁴ Men derheqiqet Misirda turuwatqan xelqimning xarliniwatqanliqini kördüm, ularning nale-peryadlirini anglidim. Shunga men ularni élip chiqqili chüshtüm. Emdi barghin, men séni Misirgha ewetey!» dédi.■

³⁵ Mana héliqi kishiler: «Kim séni bizge bash hem soraqchi bolsun deptu!» dep ret qilghan del mushu Musani, Xuda uninggha chatqalliqta körün'gen perishtining qoli bilen Israillargha hem bash hem qutquzghuchi bolushqa ewetti. ³⁶ Ene shu Musa xelqge yétekchilik qilip, ularni *Misirdin* chiqardi hemde Misir zéminida, Qizil déngizning boyida we qiriq yilni ötküzgen chölde karametlerni we möjizilik alametlerni körsetti. □ ■ ³⁷ Ene shu Musa özi Israillargha: «Xuda qérindashliringlar arisidin manga oxshash bir peyghemberni tikleydu» dégenidi. □ ■ ³⁸ Chöl-bayawandiki jamaetke hemrah bolghan, Sinay téghida özige söz qilghan perishte bilen bille bolghan, atabowilirimiz bilen bille bolghan hemrah del ene

■ **7:32** Mis. 3:6; Mat. 22:32; Ibr. 11:16.

■ **7:33** Mis. 3:5, 7,

8, 10; Ye. 5:15.

■ **7:34** Mis. 3:2-10.

□ **7:36** «...shu Musa

xelqge yétekchilik qilip, ularni Misirdin chiqardi hemde Misir zéminida, Qizil déngizning boyida we qiriq yilni ötküzgen chölde karametlerni we möjizilik alametlerni körsetti» — bu ishlar «Misirdin chiqish» hem «Chöl-bayawandiki seper»diki ulugh témadur.

■ **7:36** Mis. 7; 8; 9; 10; 11; 13; 14; 16:1; Qan. 1:3.

□ **7:37** «Xuda

qérindashliringlar arisidin manga oxshash bir peyghemberni tikleydu» — «Qan.» 18:15.

■ **7:37** Qan. 18:15,18; Yuh. 1:46;

Ros. 3:22; Mat. 17:5.

shu idi; hayatliq bexsh yetküzidighan wehiylerni bizge yetküzüsh üçhün qobul qilghuchi bolghan del ene shu idi; ■ ³⁹ shundaq bolsimu, atabowilirimiz uninggha itaet qilishni xalimay, uni chetke qéqip, könglide Misirgha qaytishni arzu qildi; ⁴⁰ shunga ular Harun'gha: — «Bizge yol bashlaydighan ilahlarni yasap bergin! Chünki bizni Misir zéminidin élip chiqqan héliqi Musaning néme bolup ketkenlikini bilelmiduq» dédi. □ ■

⁴¹ Shuning bilen shu künlerde ular mozay sheklide bir but yasap, bu mebudqa atap qurbanliq sundi. Shundaq qilip ular öz qolliri bilen yasighan bir nersini xushal-xuramliq bilen tebrikleshke kirishti. ⁴² Lékin Xuda ulardin yüzini örüp, ularni asmandiki yultuz qoshunlirigha choqunushqa qoyup berdi. Shuning bilen peyghemberlarning muqeddes yazmisida pütülgedek, *Xuda ularni mundaq eyibledi*: —

«Siler chöl-bayawanda bolghan qiriq yil jeryanida qilghan qurbanliq-hediyelerni heqiqeten Manga élip kelgenmusiler, i Israil jemeti? ■ ⁴³ Berheq, siler choqunush üçhün yasighan mebudlar, yeni «Moloq»ning chédiri hem butung bolghan «Remfan»ning yultuz belgisini kötürüp mangdinglar; emdi Men silerni esir qilip Babildin yiraqqa

■ **7:38** Mis. 19:3; Gal. 3:19. □ **7:40** «shunga ular Harun'gha...»

— Harun Musaning akisi. «shunga *xalayıq* Harun'gha: — «Bizge yol bashlaydighan ilahlarni yasap bergin! Chünki bizni Misir zéminidin élip chiqqan héliqi Musaning néme bolup ketkenlikini bilelmiduq» dédi» — bu weqe Musa peyghember Sinay téghidin téxi chüshmigen waqıtta bolghanidi («Mis.» 32-bab). ■ **7:40** Mis. 32:1,23. ■ **7:42** Am. 5:25.

sürgün qildurimen». □ ■

44 Ata-bowilirimiz chöldin kezgen waqtida, «höküm-guwahliq» chédiri ularning otturisida tiklen'genidi; u del Musagha söz-kalam Yetküzgüchining buyrughinidek, körsitilgen örnek boyiche yasalghanidi. □ ■ 45 Shu ibadet chédirini ata-bowilirimiz ilgridikilerdinmu igidarchiliqigha tapshurup, Yeshuaning yétekchilikide, Xuda ularning aldidila qoghligan ellerning zéminlirini bésiwalghinida, uni bu yerge élip kelgen; chédir shundaqla *padishah* Dawutning zamanighiche turghan. □ ■ 46 Dawut Xudaning shapaitige ériship, Yaqupning Xudasi üçün bir muqim makan sélishqa ijazet sorighan. □ ■

47 Biraq kéyin, Xuda üçün ibadetxana salghan *Dawut emes*, emeliyette Sulayman boldi. □ ■

□ 7:43 «... Berheq, siler choqunush üçün yasighan mebudlar, yeni «Moloq»ning chédiri hem butung bolghan «Remfan»ning yultuz belgisini kötürüp mangdinglar; emdi Men silerni esir qilip Babilin yiraqqa sürgün qildurimen» — «Am.» 5:25-27. ■ 7:43 Am. 5:26,27. □ 7:44

««höküm-guwahliq» chédiri» — yeni «ibadet chédiri»; «Mis.» 16:34 we izahatini körüng. «u del Musagha söz-kalam Yetküzgüchining buyrughinidek, körsitilgen örnek boyiche yasalghanidi» — «söz-kalam Yetküzgüchi» — Xudaning Özi, elwette. ■ 7:44 Mis. 25:40; Ibr. 8:5. □ 7:45 «kéyin Yeshuaning yétekchilikide...» —Yeni Yeshua peyghemberning yétekchilikide. ■ 7:45 Ye. 3:14.

□ 7:46 «Yaqupning Xudasi üçün bir muqim makan sélishqa ijazet sorighan» — grék tilida «Yaqupning Xudasi üçün bir muqim makan tépishqa ijazet sorighan» («2Sam.» 7-babni körüng). ■ 7:46 1Sam. 16:1; 2Sam. 7:2; 1Tar. 17:1; Zeb. 89:19-21; 132:5; Ros. 13:22.

□ 7:47 «Biraq kéyin, Xuda üçün ibadetxana salghan Dawut emes, emeliyette Sulayman boldi» — «1Pad.» 5-6-babni körüng. ■ 7:47 1Pad. 6:1; 1Tar. 17:12.

48 Halbuki, Hemmidin Aliy Bolghuchi insanning qolliri bilan yasighan makanlarda turmaydu; xuddi peyghember mundaq déginidek: —■

49 «Asmanlar Méning textim,

Zémin bolsa ayaghlirimgha textiperdur,

Emdi Manga qandaq öy-imaret yasimaqchisiler?

Manga qandaq yer aramgah bolalaydu?■

50 Bularning hemmisini Méning qolum yaratqan emesmidi?»□ ■

51 — Ey, boyni qattiq, yüriki we quliqi xetnisiz bolghanlar! Siler Muqeddes Roh bilen daim qarshilishisiler; siler ata-bowiliringlar néme qilghan bolsa, shuni oxshash qiliwatisiler!

■ 52 Peyghemberlerdin zadi qaysisigha ata-bowiliringlar ziyankeshlik qilip baqmighan? Shundaq qilip ular «Heqqaniy Bolghuchi»ning kélidighanliqini aldin jakarlighuchilarni öltürüşken. Emdi u özi hazir kelgende, siler uninggha satqunluq qilghuchi we qatil bolup chiqtinglar, □ 53 I siler Tewrat qanunini perishtilerning emri-tapilighanliri bilen tapshuruwélip turup, uninggha emel

■ 7:48 1Pad. 8:27; Ros. 17:24.

■ 7:49 2Tar. 6:33;

Yesh. 66:1, 2; Mat. 5:34; 23:22.

□ 7:50 «Asmanlar méning

textim, zémin bolsa ayaghlirimgha textiperdur, emdi Manga qandaq öy-imaret yasimaqchisiler? Manga qandaq yer aramgah bolalaydu? Bularning hemmisini Méning qolum yaratqan emesmidi?» — «Yesh.» 66:1-2. ■ 7:50 Yesh. 66:1-2; Yar. 1:4.

■ 7:51 Neh. 9:16,17; Yer. 6:1.

□ 7:52 «shundaq qilip ular

«Heqqaniy Bolghuchi»ning kélidighanliqini aldin jakarlighuchilarni öltürüşken. Emdi u özi hazir kelgende, siler uninggha satqunluq qilghuchi we qatil bolup chiqtinglar,...» — «Heqqaniy Bolghuchi» Eysani körsitidu.

qilmighuchilar!»■

Istipanning chalma-késesk qilinishi

⁵⁴ *Istipanning* bu sözlirini anglighan *aliy kéngeshmidikiler* yürikige *xenjer* sanjilghandek bolup, uninggha chishlirini ghuchurlatti. ⁵⁵ Lékin u bolsa Muqeddes Rohqa tolghan, közlirini kökke tikip, Xudaning julasini, shundaqla uning ong yénida Eysaning turghanliqini körüp, ⁵⁶ — Qaranglar! Asmanlar échilip, Insan’oghlining Xudaning ong yénida turghanliqini körüwatimen! — dédi.

⁵⁷ Ular buninggha qulaqlirini qolliri bilen étiwélip, awazini qattiq kötürüp warqiriship birlikte uninggha yopurulup kéliwidi, ⁵⁸ uni sheherning sirtigha ittirip chiqirip, chalma-késesk qilishqa bashlidi. *Uni erz qilghan* guwahchilar *uni chalma-késesk qilishtin awwal* chapanlirini Saul isimlik bir yashning puti aldida qoyup qoyushti. □ ■ ⁵⁹ Ular Istipanni chalma-késesk qilghinida u:

— I Reb Eysa, méning rohimni qobul qilghaysen!
— dep nida qildi.■

⁶⁰ Andin u tizlinip turup qattiq awaz bilen:
— I Reb, bu gunahning hésabini ulardin almighaysen, — dédi. U bu sözni qilip bolupla jan üzüp uxlap

■ **7:53** Mis. 19:3; 24:3; Yuh. 7:19; Gal. 3:19; Ibr. 2:2. □ **7:58** «**Uni erz qilghan guwahchilar uni chalma-késesk qilishtin awwal chapanlirini Saul isimlik bir yashning puti aldida qoyup qoyushti**» — Tewrat qanuni boyiche birsi ölümge mehkum bolsa uninggha erz qilghan guwahchilar birinchi bolup tash étishi kérek idi («Qan.» 17:7). ■ **7:58** 1Pad. 21:13; Luqa 4:29. ■ **7:59** Zeb. 31:5; Luqa 23:46.

ketti.■

8

Saulning étiqadchilargha ziyankeshlik qilishi

¹ Istipanning öltürülüşini Saulmu qollaytti. Shu künden boshlap, Yérusalémdiki jamaetke qaritilghan dehshetlik ziyankeshlik qozghaldi. Rosullardin bashqa barliq jamaetikiler Yehudiye we Samariyening herqaysi yurtlirigha tarqilip kétishti.■ ² Bezi ixlasmen kishiler Istipanni depne qilip, uninggha qattiq yigha-zarlarni kötürüshti.■ ³ Lékin Saul jamaetke weyranchiliq sélip, öymü-öy axturup, er-ayalgha qarimay ularni sörep chiqip zindan'gha tashlidi.■

Xush xewerning Samariye ölkisige yétip bérishi

⁴ Emdi tarqilip ketkenler tarqalghan yurtlarda kézip söz-kalamning xush xewirini jakarlidi.■ ⁵ Ularning ichidin Filip bolsa Samariyening melum bir shehirige béríp, yerlik kishilerge Mesihni jakarlidi. ⁶ Top-top kishiler uni anglap hemde u körsetken möjizilik alametlerni körüp, bir jan bir dili bilen uning sözlirige qulaq saldi. ⁷ Chünki napak rohlar bolsa, chaplishiwalghan kishilerdin qattiq warqirighiniche chiqip ketti.

■ **7:60** Mat. 5:44; Luqa 23:34; 1Kor. 4:12. ■ **8:1** Ros. 11:19; 22:20. ■ **8:2** Yar. 23:2; 50:10; 2Sam. 3:31 ■ **8:3** Ros. 9:1; 22:4; 26:9; 1Kor. 15:9; Gal. 1:13; 1Tim. 1:13. ■ **8:4** Mat. 10:23; Ros. 11:19.

Nurghun palech, tokurlarmu saqaytildi; ■ 8 zor shad-xuramliq shu sheherni qaplidi.

9 U sheherde esli jaduger-séhirgerlik bilen shughulliniwatqan Simon isimlik bir adem bar idi; u shu yol bilen pütkül Samariyedikilerni hang-tang qaldurup, özini qaltis zat körsetmekchi bolup kelgenidi. ■ 10 Péqirdin tartip ambalghiche ularning hemmisi uninggha ixlas qilip qaraytti we «Xudaning ulugh küch-quдрiti mana shu!» déyishetti.

11 Xalayıq uninggha shundaq ixlas qilishi uning uzundin béri jaduger-séhirgerliki bilen ularni hang-tang qaldurup kelgenliki tüpeylidin idi. 12 Lékin emdi Filip Xudaning padishahliqi we Eysa Mesihning nami toghrisidiki xush xewerni jakarlighinida ular uning sözlirige ishendi we erler bolsun, ayallar bolsun chömüldürüşni qobul qildi. 13 Simon özimu ishendi. U chömüldürülgen bolup, hemishe Filipning yénida yürdi hemde *Filip* körsitiwatqan möjizilik alametler we quдрetlik ishlargha qarap, intayin heyran boldi.

14 Yérusalémdiki rosullar Samariyeliklarning Xudaning sözini qobul qilghanliqini anglap, Pétrus bilen Yuhannani ulargha ewetti; 15 ikkiylen u yerge chüshüshi bilenla, ularni Muqeddes Rohning ata qilin'ghuchisi bolsun dep dua qildi. 16 Chünki Muqeddes Roh téxi ularning héchqaysisigha chüshmigenidi; ular peqet Reb Eysaning nami bilen chömüldürülgenidi. 17 Pétrus bilen Yuhanna ularning üstige qolini tegküzüshi

■ 8:7 Mar. 16:17; Ros. 5:16; 16:18; 19:11.

■ 8:9 Ros. 13:6.

bilen, Muqeddes Roh ulargha ata qilindi. □ ■

¹⁸ Lékin Simon Muqeddes Rohning rosullarning qolini tegküzüp qoyushi bilen ata qilin'ghanliqini körüp, ulargha pul tenglep:

¹⁹ — Bu küch-qudrettin mangimu béringlarki, menmu herkimning üstige qollirimni tegküzsem, uninggha Muqeddes Roh ata qilinsun, — dédi.

²⁰ Lékin Pétrus uninggha mundaq jawab berdi:

— Xudaning bu iltipatini pulgha sétiwalghili bolidu, dep oylichining üçün, pulung sen bilen teng halaketke barsun! ■ ²¹ Séning bu ishta héch hesseng yaki nésiweng yoqtur! Chünki séning niyiting Xuda aldida durus emes! ²² Shunga, bu rezillikingdin towa qilip, Rebtin, mumkin bolsa könglümdiki bu niyitim kechürüm qilin'ghay, dep ötün! ²³ Chünki séning achchiq hesetke tolup, heqqaniysizliqning asaritida ikenliking manga melum.

²⁴ Simon ulargha:

— Men üçün Rebdin ötününglarki, siler éytqan

□ **8:17** «Pétrus **bilen Yuhanna ularning üstige qolini tegküzüshi bilen, Muqeddes Roh ulargha ata qilindi**» — bu chong ish idi. Eslide Yehudiylar we Samariyelikler bir-birige bek öch idi, héchqandaq bardi-keldi qilmaytti. Samariyelikler Muqeddes Rohni qobul qilishi üçün Filip («yérim grék»)ning qolini emes, belki sap ikki Yehudiyning qolini ulargha tegküzüshini kemterlik bilen qobul qilishi kérek idi. Sap ikki Yehudiy mu hazir özini töwen tutup, qollirini «napak Samariyelikler»ning béshigha qoyushi kérek. «Yuhanna» 4-bab, «Matta»ning «qoshumche söz»idiki 16:19 toghruluq izahatimizni we «Gal.» 3:28ni körüng. ■ **8:17** Ros. 6:6; 13:3; 19:6; 1Tim. 4:14; 5:22; 2Tim. 1:6. ■ **8:20** Mat. 10:8.

ishlardin héchbiri béshimga kelmigey! — dédi.□

²⁵ Pétrus bilen Yuhanna yene shu yerde agah-guwahliq bérip Rebning söz-kalamini yetküzgendin kéyin, Samariyening nurghun yéza-kentlirige bérip xush xewer yetküzgech, Yérusalémgha qaytip ketti.

Filip we Éfiopiyilik emeldar

²⁶ Shu waqitta, Xudaning bir perishtisi Filipqa: — Ornungdin turup jenubqa qarap Yérusalémdin Gaza shehirige mangidighan yol bilen mang! — dédi (shu yol chöldiki yoldur). ²⁷⁻²⁸ Shunga Filip ornidin turup yolgha chiqti. We mana, yolda Éfiopiye ayal padishahi Kandasning bir emeldari, pütkül xezinige mes’ul Éfiopiyelik aghwat wezir turatti. U Yérusalémgha Xudagha ibadet qilghili barghanidi; hazir qaytish yolida özining jeng harwisida olturup, Yeshaya peyghemberning yazmisini oquwatatti. ²⁹ Roh Filipqa:

— Bu harwining yénigha bérip uninggha yéqinlashqin, — dédi.□

³⁰ Filip yügürüp bérip, *wezirning* Yeshaya peyghemberning yazmisidin oquwatqanlirini anglap, uningdin:

— Oquwatqiningizni chüshiniwatamsiz? — dep soridi.

□ **8:24** «Simon **ulargha**: — **Men üçün Rebdin ötününglarki, siler éytqan ishlardin héchbiri béshimga kelmigey!** — dédi» — bezi qedimki tarixiy xatiriler boyiche, Simon kéyin xush xewerge esheddiy düşmen bolup chiqqan. □ **8:29** «Roh **Filipqa**: ... — **dédi**» — «Roh» — Muqeddes Roh, elwette. «Bu **harwining yénigha bérip uninggha yéqinlashqin**» — grék tilida «Bérip özüngni bu harwigha qoshqin».

31 Wezir uninggha:

— Biri manga chüshendürüp bermise, men qandaqmu chüshineleymen?! — dep, Filipni harwisigha chiqip yénida olturushqa ötündi.

32 U oquwatqan yazma qismi bolsa:

«U goya boghuzlashqa yétilep méngilghan qoydek boghuzlashqa élip méngildi, Qirqighuchi aldida ün-tinsiz yatqan qozidek, u zadila éghiz achmidi. 33 U xorlinidu, u heq soraqtin mehrum boldi, Emdi uning ewladini kimmu bayan qilalisun?! Chünki hayati yer yüzidin élip kétildi». □ ■

34 Aghwat Filiptin:

— Dep bersingiz, peyghemberning bu sözi kimge qaritip éytilghan? Özigimu yaki bashqa birsigimu? — dep soridi.

35 Filip aghzini échip shu yazmining shu qismidin bashlap, uninggha Eysa toghrisidiki xush xewerni jakarlap berdi. □ ■ 36-37 Ular yolda kétéwétip, su bar bir yerge kelgende, aghwat:

— Mana bu yerde su bar iken. *Mushu yerdila chömüldürülüşümge qandaq tosalghu bar?* — dédi. ■

38 U harwini toxtitishni buyrudi. Filip we aghwat ikkisi bille sugha chüshüp, uni chömüldürdi. 39 Ular

□ 8:33 «... U xorlinidu, u heq soraqtin mehrum boldi, emdi uning ewladini kimmu bayan qilalisun?! Chünki hayati yer yüzidin élip kétildi» — «Yesh.» 53:7-8. ■ 8:33 Yesh. 53:7, 8.

□ 8:35 «uninggha Eysa toghrisidiki xush xewerni jakarlap berdi» — grék tilida: «U uninggha Eysani xush xewer dep jakarlap berdi». ■ 8:35 Luqa 24:45. ■ 8:36-37 Ros. 10:47.

sudin chiqqanda, Rebning Rohi Filipni k t r p  lip ketti. Aghwat uni qayta k rmidi, emma u shadlinip yolini dawamlashturdi. ⁴⁰ Filip bolsa Ashdod shehiride peyda boldi; u shu yurtni k zip, shu yerdin Qeyseriye shehirige kelg che bolghan hemme sheherlerde xush xewer jakarlidi. □

9

Saulning Eysagha  tiqad qilishi

¹ Emma *shu chaghar* Saul her nepiside Rebning muxlisirigha t xiche izchil qirghinchiliq tehditliri s liwatqan peyt idi. U Bash kahinning aldigha b rip, □ ■ ² Demeshq shehiridiki sinagoglarga tewsiye x ti y zip b rishni soridi. Shundaq bolghanda, u Demeshqte *Mesih* yolidikilerdin birersini, meyli er bolsun, ayal bolsun t piwalsila, baghlap tutqun qilip, Y rusal mgha  lip k lishke

□ **8:40** «Filip bolsa Ashdod shehiride peyda boldi» — «Ashdod shehiri» gr k tilida «Azotus shehiri». □ **9:1** «Saul her nepiside Rebning muxlisirigha t xiche izchil qirghinchiliq tehditliri s liwatqan peyt idi» — gr k tilida «Saulning her nepesliri Rebnig muxlisirigha t xiche izchil qirghinchiliq tehditliri bolup,...».

■ **9:1** Ros. 8:3; 22:4; 26:9; 1Kor. 15:9; Gal. 1:13; 1Tim. 1:13.

ruxset bolatti.□

³ Saul yolgha chiqip, Demeshq shehirige yéqinlashqanda, tuyuqsiz asmandin küchlük bir nur chüshüp, uning etrapini yorutuwetti.■ ⁴ U yerge yiqildi we özige:

— Saul, Saul! Manga némishqa ziyankeshlik qilisen? — dégen bir awazni anglidi.□

⁵ — I Reb, sen kimsen? — dep soridi u.

Awaz: — Men sen ziyankeshlik qiliwatqan Eysadurmen.■ ⁶ Ornungdin tur, sheherge kir, néme qilishing kérekliki sanga éytip bérilidu» — dédi.■

⁷ Uning bilen bille mangghan ademler awazni anglisimu, héchkimni körelmigechke, shu yerde ün chiqiralmay turupla qaldi.■ ⁸ Saul yerdin turup, közlerini échip qaridi, lékin héch nersini körelmidi. Hemrahliri uni qolidin yétilep Demeshqge élip kirdi. ⁹ U üç kün'giche közi körmes bolup ne yémidi

□ **9:2** «Mesih **yolidikiler**» — mushu yerde grék tilida peqet ««yol»dikiler» déyilidu (chünki étiqadning peqet birla yoli bardur). «Demeshq **shehiridiki sinagoglarga tewsiye xéti yézip bérishni soridi. Shundaq bolghanda, u Demeshqte Mesih yolidikilerdin birersini... tépiwalsila, baghlap tutqun qilip, Yérusalémgha élip kélishke ruxset bolatti**» — Saul tutmaqchi bolghanlar Mesihge étiqad qilghan Yehudiylarla idi (uning Yehudiy emeslarning Mesihke étiqad qilishidin héch xewiri bolmisa kérek). Demeshqtiki sinagoglar Demeshq shehirini bashqurmighan, elwette. Lékin sheherde Yehudiylarning tesiri xéli küchlük bolghachqa (23-ayetni körüng) Saul Yehudiy ishen'güchilerni tutmaqchi bolsa, ularning yardimini yaki ruxsitini sorimisa bolmaytti. ■ **9:3** Ros. 22:6; 26:31; 1Kor. 15:8; 2Kor. 12:2.

□ **9:4** «Saul, **Saul!**» — ademning ismini ikki qétim chaqirish bolsa rebning uninggha bolghan chongqur méhir-muhebbitini we özige tolimu eziz ikenlikini körsitidu. ■ **9:5** Ros. 5:39. ■ **9:6** Luqa 3:10; Ros. 2:37; 16:30. ■ **9:7** Dan. 10:7.

ne ichmidi.

¹⁰ Demeshqte Ananiyas isimlik melum bir muxlis bar idi. Reb uninggha bir ghayibane körünüshte körünüp uni:

— Ananiyas! — dep chaqirdi.

— Mana men, i Reb, — dep jawab berdi u.

¹¹ Reb uninggha:

— Sen derhal «Tüz» dep atalghan kochigha bérip, Yehudaning öyidin Tarsusluq Saul isimlik birini sorap tap; chünki mana, u dua-tilawet qiliwatidu.

■ ¹² U dua qiliwatqinida, ghayibane körünüshte Ananiyas isimlik bir kishining kélip, közini köridighan qilish üçün üstige qolini tegküzgenlikini kördi, — dédi.

¹³ Ananiyas:

— I Reb, men bu ademning xewirini nurghun kishilerdin anglidim, u Yérusalémdiki muqeddes bendiliringge shunche köp ziyar-zexmet yetküzgen! □ ■ ¹⁴ Hazir u mushu yerde naminggha nida qilghanlarning hemmisini tutup baghlash üçün bash kahinlardin hoquq aptu — dédi.

¹⁵ Lékin Reb uninggha:

— Bariwer! Chünki u namimni ellerning we ularning padishahlirining hem Israillarning al-dida ayan qilish üçün özümge alahide tallighan

■ **9:11** Ros. 21:39; 22:3.

□ **9:13** «u Yérusalémdiki muqeddes bendiliringge shunche köp ziyar-zexmet yetküzgen!»

— Injilda «muqeddes bendiler» dégen ibare köp yerlerde ishlatilgen. U grékchide «muqeddesler» dep ipadiliniidu. «Tebirler»de éytqinimizdek, «muqeddes» dégen söz «Xudagha atalghan», «Xudagha xas», «Xudagha mexsus ayrilghan» dégen menini bildüridu. ■ **9:13** Ros. 9:1; 1Kor. 15:9; Gal. 1:13; 1Tim. 1:13.

bir eswabtur. □ ■ 16 Chünki men uninggha namim üçün qanchilik azab-oqubetlerni tartishining muqerrer ikenlikini ayan qilimen, — dédi.■

17 Buning bilen Ananiyas bérip, shu öyge kirdi; u qollirini Saulning üstige tegküzüp uninggha:

— Qérindash Saul, Reb, yeni bu yerge kéliwatqan yolungda sanga körün'gen Eysa, közliringni köreleydighan bolsun dep we séning Muqeddes Rohqa toldurulushung üçün méni sheksen özi ewetti, — déwidi, ■ 18 Saulning közliridin xuddi béliq qasiriqidek bolghan bir nersiler chüshüp, közliri échilip köreleydighan boldi. U ornidin turup, chömüldürüşni qobul qildi. 19 U ghizalan'ghandin kéyin, quwwetlinip maghdurgha kirdi.

Saulning Demeshqte xush xewer jakarlishi

20 Saul Demeshqtiki muxlislarning yénida birnechche kün turdi we waqitni ötküzmeý sinagoglargha kirip, «U kishi Xudaning Oghlidur» dep Eysani jakarlashqa bashlidi. 21 Uni anglighanlar sözliridin intayin heyran bolushup:

— Bu adem Yérusalémda bu namgha nida qilghuchilarni qattiq weyran qilghan héliqi adem emesmu? Bu yergimu mushundaqlarni baghlap

□ 9:15 «... u namimni ellerning we ularning padishahlirining hem Israilarning aldida ayan qilish üçün...» — grék tilida «... u namimni ellerning we ularning padishahlirining hem Israilarning aldida kötürüş üçün...». «Eller» — yat eller, Yehudiy emesler.

■ 9:15 Ros. 13:2; 22:21; Rim. 1:1; Gal. 1:15; 2:8; Ef. 3:8; 1Tim. 2:7; 2Tim. 1:1. ■ 9:16 Ros. 21:11; 2Kor. 11:23. ■ 9:17 Ros. 22:12.

bash kahinlarga tutup bérish meqsitide kelgenmidu? — déyishti.

²² Lékin Saulning qayil qilish küchi barghanséri éship, Eysaning Mesih ikenlikini ispatlap Demeshqtiki Yehudiylarni parakendichilikke chömdürdi.□

²³ Köp künlerdin kéyin, Yehudiylar Saulni yoqatmaqqa qest qilmaqchi boldi. ²⁴ Lékin Saul ularning suyiqestidin xewer tapti; uni tutup öltürüş uchün ular kéche-kündüz shehening qowuqlirida paylap yürdi. ■ ²⁵ Lékin muxlislar bir küni kéchide uni chong séwetke olturghuzup, sépil *kamaridin* chüshürdi.□ ■

Saul Yérusalémda

²⁶ Saul Yérusalémgha yétip béríp, u yerdiki muxlislarga qoshulmaqchi boldi, lékin ularning hemmisi uning muxlis ikenlikige ishenmey, uningdin qorqti. ■ ²⁷ Biraq Barnabas uni élip béríp, rosullar bilen körüshtürdi. U ulargha Saulning Demeshqning yolida Rebni qandaq körgenlikini, Rebningmu uninggha gep qilghanliqini chüshendürdi we uning Demeshqte Eysaning namida qandaq jür’etlik bilen söz-kalam yetküzgenlikini uqturdi. ■ ²⁸ Buning bilen, Saul Yérusalémda rosullar bilen bille ochuq-ashkare

□ **9:22** «Saulning qayil qilish küchi barghanséri éship,..» — yaki, «Saul barghanséri küchlendürülüp,..». «Demeshqtiki **Yehudiylarni parakendichilikke chömdürdi**» — yaki «Demeshqtiki Yehudiylarni buni ret qilishqa amalsiz qaldurdi». ■ **9:24** 2Kor. 11:32.

□ **9:25** «uni ... sépil **kamaridin chüshürdi**» — yaki, «uni... kün’güridin chüshürdi». «2Kor.» 11:33nimu körüng. ■ **9:25** Ye. 2:15; 1Sam. 19:12. ■ **9:26** Ros. 22:17. ■ **9:27** Ros. 11:25.

yürüp, yüreklik halda Rebning namida söz-kalam yetküzetti. □ ²⁹ U yene grékche sözlshidighan Yehudiylar bilenmu sözlship munazirilshetti; netijisi, ular uninggha qest qilmaqchi boldi. ³⁰ Qérindashlar bu ishtin xewer tépip, uni Qeyseriye shehirige élip béríp, andin u yerdin Tarsus dégen sheherge yolgha saldi.

³¹ U chaghda, pütkül Yehudiye, Galiliye we Samariyediki jamaetler *bir mezgil* tinchliqqa ériship, *étiqadta* quruldi; Rebning qorqunchida méngip, Muqeddes Rohning righbet-tesellisi bilen ularning sanlirimu barghanséri köpeymekte idi. □

Pétrus Lidda we Yoppa sheherliride yaratqan möjiziler

³² Shu waqitlarda shundaq boldiki, Pétrus herqaysi jaylarni arilap yürgende, Lidda shehiridiki muqeddes bendilernimu yoqlashqa chüshti. ³³ U yerde u Enéyas isimlik bir ademni uchratti. Bu adem palech bolup, orun tutup yatqili sekkiz yil bolghaniken. □ ³⁴ Pétrus uninggha:

— Enéyas, Eysa, yeni Mesih bolghuchi séni saqaytidu. Ornungdin turup, palisingni yighishtur! — dédi.

U derhal ornidin turdi. ³⁵ *Enéyasni* körgen Lidda shehiridiki we Sharon rayonidikilerning hemmisi

□ **9:28** «Saul Yérusalémda **rosullar bilen bille ochuq-ashkare yürüp...**» — grék tilida «Saul Yérusalémda rosullar bilen bille kirip-chiqip...». □ **9:31** «u **chaghda...**» — bashqa birxil terjimisi: «shuning bilen...» yaki «shunga...». □ **9:33** «**orun tutup...**» — grék tilida «palas tutup...».

towa qilip Rebge baghlandi. □

³⁶ Yoppa shehiride bolsa Tabita isimlik bir ayal muxlis bar idi (uning ismi grékchide «Dorkas» idi). U herdaim yaxshi emeller we xeyr-saxawetlik ishlargha bériletti. □ ³⁷ Shu künlerde shundaq boldiki, u késel bolup, ölüp ketti. Kishiler jersetni yuyup, üstünki qewettiki bir öyge yatquzup qoydi. ³⁸ Yoppa shehiri Lidda shehirige yéqin bolghachqa, Yoppadiki muxlislar Pétrusning Liddada ikenlikini anglap, uning aldigha ikki adem ewetti. Ular: «Hayal bolmay yénimizgha kelseng!» — dep yélindi. ³⁹ Pétrus ornidin turup ular bilen bille Yoppagha bardi. Yoppagha yétip kélishi bilen ular uni üstünki qewettiki öyge bashlap chiqti. Barliq tul ayallar Pétrusning etrapigha oliship, yighazar qiliship uninggha Dorkasning ular bilen bille bolghan waqtida özlirige tikip bergen könglek-kiyimlirini körsitisti.

⁴⁰ Lékin Pétrus hemmeylenni chiqiriwétip, tizlinip olturup dua qildi. Andin u jesetke qarap: — Tabita, ornungdin tur! — dédi.

Tabita közini échip, Pétrusni körüp, ornida olturdi.

⁴¹ Pétrus uninggha qolini uzitip uni yölep turghuzdi we muqeddes bendiler bilen tul ayallarni chaqirip, Dorkasni ulargha tirik tapshurup berdi. ⁴² Bu xewer pütkül Yoppagha

□ **9:35** «...Sharon **rayonidikilerning hemmisi towa qilip Rebge baghlandi**» — grék tilida «Sharon rayonidikilerning hemmisi (öz yolidin) burulup Rebge baghlandi». □ **9:36** «Yoppa **shehiri**» — krék tilida ismi «Yoppa». Hazirqi ismi «Jaffa» yaki «Xayfa». «...Tabita...Dorkas...» — «Tabita» ibraniy tilida, «Dorkas» grék tilida «jeren» dégen menide.

tarqilip, nurghun kishiler Rebge étiqad qildi. □
 43 Shundaq boldiki, Pétrus Yoppada Simon isimlik bir könchining öyide uzun künler turdi.

10

Rimliq yüzbéshigha perishtining körünüshi

¹ Qeyseriye shehiride Korniliy isimlik bir adem bolup, u *Rim* qoshunidiki «Italiyelikler» qismining yüzbéshi idi. ² U ixlasmen adem bolup, özi we pütkül öyidikiliri Xudadin qorqatti. U merdlik bilen namratlarga xeyr-saxawet qilip, daim Xudagha dua-tilawet qilatti. □ ³ Bir küni chüshtin kéyin saet üçlerde, u ghayibane bir körünüshte Xudaning bir perishtisining özining yénigha kelgenlikini ochuq kördi. Perishte uni:

— Korniliy! — dep chaqirdi. □

⁴ Korniliy uninggha közlrini tikip qattiq chöchüp: — Teqsir, néme ish? — dep soridi.

Perishte uninggha:

— Séning dualiring we xeyr-saxawetlik ishliring Xuda aldigha esletme qurbanliqtek bérip yetti.

⁵ Emdi sen Yoppagha adem ewetip, Pétrus depmu

□ **9:42** «Bu xewer pütkül Yoppagha tarqilip...» — mushu yerde «Yoppa» Yoppa (Jaffa) shehirining etrapidiki pütkül yerlerni körsetse kérek. (hazirqi ismi «Xayfa»). □ **10:2** «**Korniliy** ixlasmen adem bolup, özi we pütkül öyidikiliri Xudadin qorqatti...» — Korniliy belkim sinagogqa qatnashqan «Xudadin qorqquchi» dep atalghan yat elliklerdin biri idi. Gerche Yehudiylarning rimliqlargha xushi bolmisimu, u étiqadi tüpeylidin Yehudiy namratlarga shundaq xeyrlik ishlarni qilatti. □ **10:3** «**chüshtin kéyin saet üçlerde**» — Qanaan (Pelestin) waqti bilen «saet toqquzlarda».

atilidighan Simon isimlik ademni chaqirtip kel.
 6 U Simon isimlik bir könchining öyide méhman bolup turuwatidu. Simonning öyi déngiz boyida, — dédi.

7 Uninggha sözligen perishte ketkendin kéyin, Korniliy öydiki xizmetchilerdin ikkini we daim yénida turup xizmet qilghuchilar ichidiki ixlasmen bir leshkerni chaqirdi. 8 Barliq ishlarni chüshendürgendin kéyin, ularni Yoppagha ewetti.

Xudaning Pétrusqa wehiy bérishi

9 Etisi ular seper qilip sheherge yéqinlashqanda, chüsh waqti bolup, Pétrus dua qilish üçün ögzige chiqti. □ ■ 10 Uning qorsiqi échip kétip, bir nerse yey dédi. Biraq ular ghiza teyyarlawatqanda, ghayibane bir alamet Pétrusni oruwaldi. 11 U asman échilip, töt burjikidin baghlan'ghan halda yer yüzige chüshürülüwatqan keng dastixandek bir nersini kördi. 12 Dastixanda herxil töt putluq haywanlar, yer béghirlighuchilar, asmandiki uchar-qanatlar mu bar idi. 13 Uninggha bir awaz anglandi: —

«Ornungdin tur, Pétrus, ulardin soyup ye!»

14 — Yaq, Reb, hergiz bolmaydu! Men héchqachan héchqandaq napak yaki haram nersini yégen emesmen! — dédi Pétrus. □ ■

15 Awaz ikkinchi qétim kélip uninggha:

□ **10:9 «chüsh waqti»** — ibraniylarning waqti bilen «saet altide».

■ **10:9** 2Pad. 4:33; Mat. 6:6.

□ **10:14 «Yaq. Reb, hergiz bolmaydu! Men héchqachan héchqandaq napak yaki haram nersini yégen emesmen!»** — dastixandiki herxil haywanlar ichide Tewrat qanuni haram dep békitken nurgun janiwarlar bolsa kérek idi.

■ **10:14** Law. 11:4; Qan. 14:7.

— Xuda halal dep paklighanni sen haram déme! — déyildi.■

¹⁶ Bu ish üç qétim yüz bérip, andin dastixandek bolghan shu nerse derhal asman’gha élip chiqip kétéldi.

¹⁷ Pétrus körgen ghayibane alametning menisi toghrisida qaymuqup turghanda, mana Korniliy ewetken kishiler Simonning öyini tépip, derwaza aldida turatti.

¹⁸ Ular birsini chaqirip, uningdin Pétrus depmu atilidighan Simon dégen birsi bu yerde turamdu? — dep soridi.□

¹⁹ Pétrus téxiche shu ghayibane alametning menisi üstide oyliniwatqanda, Roh uninggha:

— Mana, séni üç adem izdep keldi. □

²⁰ Ornungdin tur, peske chüsh, héch ikkilenmey ular bilen bille barghin. Chünki ularni ewetküchi Men! — dédi.

²¹ Pétrus peske chüshüp, héliqi ademlerge:

— Siler izdigen kishi mana men bolimen. Bu yerge kélish sewebinglar némikin? — dédi.

²² Ular jawaben: — Heqqaniy bir adem, Xudadin qorqidighan, shundaqla pütkül Yehudiy xelqi

■ **10:15** Mat. 15:11; Rim. 14:17,20; 1Tim. 4:4; Tit. 1:15. □ **10:18**

«Ular, **yeni Korniliy ewetken kishiler** birsini chaqirip, uningdin Pétrus depmu atilidighan Simon dégen birsi bu yerde turamdu? — dep soridi» — 18-21-ayetlerdin qarighanda, deslepte héchkim mushu ademlerning soaligha jawab bermidi. Yehudiy qérindashlar derwazining sirtida birnechche rimliqlarning, jümlidin bir rimliq eskerning Pétrus toghruluq sorawatqanliqini körüp, belkim jawab bérishtin bir’az qorqqan bolushi mumkin idi. □ **10:19** «**Mana, Roh uninggha: — Mana, séni üç adem izdep keldi... dédi**» — «Roh» mushu yerde Xudaning Muqeddes Rohi.

teripligen Korniliy isimlik rimliq yüzbéshi muqed-des bir perishte teripidin sizni öyige chaqirtip, sizdin söz-kalam anglashqa emr qilin'ghan! — dédi.

²³ Shunga Pétrus ularni öyge teklip qilip, qondurup méhman qildi.

Etisi ornidin turup u ular bilen bille yolgha chiqti. Yoppadiki qérindashlardin beziliri ulargha hem-rah bolup mangdi. ²⁴ Ikkinchi küni, ular Qeyseriyege yétip bardı. Emdi Korniliy tughqanliri we yéqin yar-buraderlirini öyige chaqirip, Pétruslarni teqqezarliq bilen kütüp turatti. ²⁵ Pétrus öyge kirgende, Korniliy aldigha chiqip, ayighigha özini étip sejde qildi. ²⁶ Lékin Pétrus *derhal* uni yölep turghuzup:

— Ornungdin turghin! Menmu bir insan, xalas! — dédi.■

²⁷ U Korniliy bilen gep qilghach öyge kiriwidi, öyning ichige yighilghan top-top ademlerni kördi.

²⁸ U ulargha:

— Silerge melumki, biz Yehudiylarning yat elliklerdin birsi bilen bardı-keldi qilishi yaki öylirige kirishi Tewrat qanun-eqidilirimizge xilap. Lékin Xuda manga héchqandaq ademni napak yaki haram démeslikim kéreklikini ayan qildi. ■ ²⁹ Shuning üçün siler adem ewetip méni chaqirghanda, héch ret qilmay aldinglarga keldim. Emdi soray, méni néme dep chaqirdinglar? — dédi.

³⁰ Korniliy mundaq dédi:

■ **10:26** Ros. 14:14; Weh. 19:10; 22:9. ■ **10:28** Mis. 23:32; 34:15; Qan. 7:2; Yuh. 4:9; 18:28; Ros. 11:3; 15:8; Ef. 3:6.

— Töt kunning aldida bügünki mushu waqitqiche roza tutqanidim; saet üçlerde men öyde dua qiliwatattim. Tuyuqsiz kiyimliridin nur chaqnap turidighan bir adem aldinda peyda bolup öre turdi: □ ³¹ «Korniliy! Duaying ijabet qilindi we xeyr-saxawetlik ishliring Xuda aldigha esletme qurbanliqtek yetti. ■ ³² Shunga Yoppagha adem ewetip, Pétrus depmu atilidighan Simon isimlik ademni chaqirtip kel. U déngiz boyida olturaqluq Simon isimlik bir könchining öyide méhman bolup turuwatidu» dédi. ³³ Shuning üçhün, derhal özlirini chaqirip kélishke adem ewetkenidim. Özliri külbemge kélip yaxshi qildila! Emdi biz hem-meylen Xuda özlirige emr qilghan barliq sözlerni anglash üçhün Xudaning aldida hazir turuwatimiz.

Xuda yat ellergimu nijat ata qilidu

³⁴⁻³⁵ Pétrus aghzini échip mundaq dédi:

— Berheq, men Xudani héchqandaq ademge yüz-xatire qilmaydu, dep chüshinip yettim; belki her eldin bolghanlar ichide Uningdin qorqidighan we heqqaniyet yürgüzidighan kishi bolsila, Uning aldida meqbuldur. ■ ³⁶ Xuda Israil xelqige yetküzgen söz-kalam, yeni Eysa Mesih arqiliq (u pütkül mewjudalargha Rebdur) inaq-jatirjemlik jakarlan'ghan xush xewer silerge

□ **10:30** «saet üçlerde» — ibraniylarning waqti bilen «saet toqquzlarda». Bezi kona köchümilerde «roza tuttum» dégen sözler tépilmaydu. ■ **10:31** Mat. 28:3; Mar. 16:5; Luqa 24:4.

■ **10:34-35** Qan. 10:17; 2Tar. 19:7; Ayup 34:19; Rim. 2:11; Gal. 2:6; Ef. 6:9; Kol. 3:25; 1Pét. 1:17.

melumghu; ■ 37-38 Silerningmu Yehya *peyghember* chömüldürüş chaqiriqini yetküzgendin tartip, Galiliyedin boshlap pütkül Yehudiye zéminlirida Nasaretlik Eysa toghruluq guwahliqtin — yeni Xudaning qandaq qilip uni Muqeddes Roh we küch-qudret bilen mesihligenliki, shuning bilen u hemme yerni kézip, yaxshi emellerni qilip, Iblisning ilkide bolghanlarning hemmisini saqaytqanliqidin xewiringlar bardur. Chünki Xuda uning bilen bille idi. ■ 39 Bizmu uning hem Yehudiylarning zéminida hem Yérusalémda qilghan pütün emellirining guwahchiliri. Ular uni yaghachqa ésishi bilenmu öltürdi. □ 40-41 Biraq üçinchi küni, Xuda uni qayta tirildürüp namayan qildi. Biraq hemme kishilerge emes, peqet Xuda Özi aldi bilen tallighan guwahchilar, yeni u ölümdin tirilgendin kéyin uning bilen hemdastixan bolghan bizlarning arimizda namayan qildi. □ ■ 42 U bizge xelqqe xush xewer yetküzüşni we özining Xuda teripidin tirikler we ölgenlarning soraqchisi qilinip teyinlen'güchi ikenlikini jakarlashni emr qildi. ■ 43 Barliq peyghemberler uninggha guwahliq bériduki, herkim uninggha étiqad qilghan bolsa uning nami

■ 10:36 Yesh. 9:5; 52:7; Yuh. 16:33; Rim. 5:1; Kol. 1:20.

■ 10:37-38 Yesh. 8:23; 9:1; Mat. 4:12; Mar. 1:14,38, 39; Luqa 4:14; Zeb. 45:7; Yesh. 61:1; Luqa 4:18. □ 10:39 «Yehudiylarning zémini» — Yehudiye. «ular uni yaghachqa ésip öltürdi» — grék tilida «ular uni derexte ésip öltürdi».

□ 10:40-41 «... uning bilen hemdastixan bolghan bizler...» — grék tilida «...uning bilen yégen we ichken bizler...».

■ 10:40-41 Mar. 16:14; Luqa 24:34; Yuh. 20:19; Ros. 2:24; 1Kor. 15:5. ■ 10:42 Mat. 28:19; Mar. 16:15; Yuh. 15:16; Ros. 17:31.

arqiliq gunahliri kechürüm qilinidu.■

44 Pétrus téxi bu sözlerni qiliwatqanda, Muqeddes Roh söz-kalamni anglawatqan hemme kishige chüshti. ■ 45 Pétrus bilen bille kelgen xetnilik bolghan ishen'güchilerning herbiri Muqeddes Rohning yat ellerdikilergimu ata qilinip tökülgenlikini körüp bek heyran bolushti. □ 46 Chünki ularning *karamet namelum* tillarda sözlishop Xudani ulughlighanliqini anglidi. Shunga Pétrus:■

47 — Mushu kishiler bizge oxshash Muqeddes Rohni qobul qilghuchi bolghan bolsa, kim ularning sugha chömüldürüşni qobul qilishini tosalisun?! — dédi.■

48 Shuning bilen u ularning Rebning namida chömüldürülüşini buyrudi. Andin ular Pétrusning ular bilen birnechche kün turushini ötündi.

11

Pétrusning «yat ellikler»ning chömüldürülüşini aqlishi

1 Rosullar we pütkül Yehudiyediki bashqa qérindashlar *yat* elliklarningmu Xudaning sözkalamini qobul qilghanliqini anglidi. 2 Shunga,

■ **10:43** Yar. 3:15; 22:18; 26:4; 49:10; Qan. 18:15; Zeb. 132:11; Yesh. 4:2; 7:14; 9:5; 40:10; Yer. 23:5; 33:14; Ez. 34:23; 37:24; Dan. 9:24; Mik. 7:20; Ros. 15:9. ■ **10:44** Ros. 8:17.

□ **10:45** «xetnilik **bolghan ishen'güchiler**» — (Yoppadin kelgen) Yehudiylarni körsitidu. «yat **ellerdikilerge**» — démek, Yehudiy emeslerge. ■ **10:46** Mar. 16:17; Ros. 2:4. ■ **10:47** Ros. 8:36; 11:17.

Pétrus Yérusalémgha qaytqanda, xetnilik bolghan *ishen'güchiler* uni eyibke buyrup: □

³ — Sen xetne qilinmighan ademlarning öyide méhman bolup, ular bilen hemdastixan boldung?! — dédi.■

⁴ Biraq Pétrus pütün ishni bashtin-axirighiche ulargha bir-birlep chüshendürüp ⁵ mundaq dédi:

— Yoppa shehiride dua qiliwatqinimda, ghayibane körünüş méni oriwélip, bir alametni kördüm. Keng dastixandek bir nerse töt burjikidin baghlan'ghan halda asmandin chüshüp, méning yénimda toxtidi.■ ⁶ Uninggha köz tikip qarislam, ichide herxil töt putluq haywanlar, yawayi haywanatlar, yer béghirlighuchilar, asmandiki uchar-qanatlar mu bar iken. ⁷ Andin: «Ornungdin tur Pétrus, ulardin soyup ye!» dégen bir awazni anglidim. ⁸ Men: «Yaq Reb, hergiz bolmaydu! Men héchqachan herqandaq napak yaki haram nersini aghzimgha alghan emesmen!» dédim.■ ⁹ Biraq manga yene: «Xuda halal dep paklighan nersini sen haram déme!» dégen awaz anglandi. ¹⁰ Bu ish üç qétim shundaq tekrarlinip, axir bularning hemmisi asman'gha qaytidin tartip kétildi.

¹¹ Mana del shu chaghda, Qeyseriyedin méni chaqirishqa ewetilgen üç kishi men turghan öyning aldigha keldi. ¹² Muqeddes Roh méni héch ikkilenmey ular bilen bille bérishqa buyrudi. Mushu alte qérindashmu men bilen bille bardu. *Qeyseriyege yétip kélip*, héliqi ademning öyige

□ **11:2** «Yérusalémgha qaytqanda» — grék tilida «Yérusalémgha chiqqanda». ■ **11:3** Mis. 23:32; 34:15; Qan. 7:2; Yuh. 18:28.

■ **11:5** Ros. 10:9. ■ **11:8** Law. 11:4; Qan. 14:7.

kirduq. □ ■ **13** Bu kishi bizge özining öyide payda bolup turgan bir perishtini qandaq körgenlikini éytti. Perishte uninggha: «sen Yoppagha adem ewetip, Pétrus depmu atilidighan Simon isimlik bir ademni chaqirtip kel, ¹⁴ u sanga séni we pütkül ailengge nijatliq yetküzidighan bir xewerni éytip béridu» dégeniken.□

¹⁵ Men gepni bashlighinimda, Muqeddes Roh xuddi bashta bizning üstimizge chüshkinidek, ularghimu chüshti. □ ¹⁶ Shu chaghda, Rebning söz-kalamini, yeni: «Yehya kishilerni sugha chömüldürgen, lékin siler bolsanglar Muqeddes Rohqa chömüldürülsiler» déginini ésimge aldim. ■

¹⁷ Shunga, eger Xuda emdi mushulargha biz Reb Eysa Mesihke étiqad qilghinimizdin kéyin bizge bergen iltipatqa oxshash iltipat ata qilghan bolsa, Xudani tosalghudek men zadi kim idim?■

¹⁸ Ular bu sözlerni anglighanda, eyibleshtin toxtap, Xudagha medhiye oqup:

— Berheq, Xuda ellergimu hayatliqqa élip

□ **11:12** «héch ikkilenmey ular bilen bille bérish...» — yaki «(Yehudiy yaki Yehudiy emeslerni) héch ayrimay ular bilen bille bérish...». «mushu **alte qérindash**» — shübhisizki Yoppa shehiridin kelgen alte qérindashning shu chaghda Pétrusning hemrahliqida bolghanliqini körsitidu. ■ **11:12** Ros. 10:19; 15:7. □ **11:14**

«u **sanga séni we pütkül ailengge nijatliq yetküzidighan bir xewerni éytip béridu**» dégeniken» — grék tilida «u sanga séni we pütkül ailengge qutquzush wasite bolghan birnechche sözlerni éytip béridu». □ **11:15** «Muqeddes **Roh xuddi bashta bizning üstimizge chüshkinidek**» — rosul Pétrusning «bashta» dégen sözidin éniqki, u we bashqa étiqadchilargha nisbeten Muqeddes Rohning özlirige kelgenliki toluq bir yéngi bashlinish bolghanidi. ■ **11:16**

Yesh. 44:3; Yo. 2:28-29; Mat. 3:11; Mar. 1:8; Luqa 3:16; Yuh. 1:26; Ros. 1:5; 2:4; 19:4. ■ **11:17** Ros. 15:9.

baridighan towa qilishni nésip qiliptu! — déyishti.

Antakya shehiridiki étiqadchilar

¹⁹ U chaghda, Istipanning ishi bilen ziyankeshlikke uchrab herqaysi jaylarga tarqilip ketkenler Fenikiye rayoni, Siprus arili we Antakya shehiri qatarliq jaylarchiche yétip bérip, bu jaylarda söz-kalamni peqet Yehudiylarghila yetküzetti. □ ■

²⁰ Lékin ulardin Siprus arili we Kurini shehiridin kelgen beziler Antakya shehirige barghanda, Reb Eysaning xush xewirini Gréklergimu yetküzdi. □

²¹ Rebning qoli ular bilen bille bolup, tolimu nurghun kishiler ishinip towa qilip Rebge baghlandi. □ ■

²² Bu xewer Yérusalémdiki jamaetning quliqigha yétip keldi. Shuning bilen ular Barnabasni Antakyaghiche arilap ötüshke ewetti. □

²³ Barnabas yétip bérip, Xudaning méhir-shepquitini körüp, xushal boldi. U ularning hemmisini jan-dilidin qet'iylik bilen Rebge ching baghlinishqa

□ **11:19** «ziyankeshlikke uchrab...» — grék tilida «azab-oqubetlerge uchrab...». «Siprus arili we Antakya shehiri qatarliq jaylar...» — bu Antakya «Suriyediki Antakya» idi. ■ **11:19** Ros. 8:1, 4.

□ **11:20** «.. Reb Eysaning xush xewirini Gréklergimu yetküzdi» — «Grékler» «Yehudiy emesler» idi, elwette. □ **11:21** «...towa qilip Rebge baghlandi» — grék tilida «...(«öz yolidin») burulup Rebge baghlandi». ■ **11:21** Ros. 2:47; 5:14. □ **11:22** «... Shuning bilen ular Barnabasni Antakyaghiche arilap ötüshke ewetti» — meqsiti belkim, ehwalni bilip béqip, heqiqiy étiqadchilar bolsa ularni righbetlendürüş idi.

righbetlendürdi. □ ■ **24** Chünki u Muqeddes Rohqa we iman-ishenchke toldurulghan bolup, yaxshi bir adem idi. Shuning bilen zor bir top ademler Rebge qoshuldi.■

25 Shuning bilen Barnabas Tarsus shehirige Saulni izdep bardı. ■ **26** Uni tépip Antakyagha élip keldi; shundaq boldiki, ikkiylen jamaet bilen bille saq bir yil yighilip, nurghun ademge telim berdi. Muxlislarning «Xristianlar» dep tunji atilishi Antakyadin bashlandi.□

27 U künlerde bezi peyghemberler Yérusalémdin Antakyagha chüshüp keldi. **28** Bulardin Agabus isimlik bireylen otturigha chiqip, Rohning wehiyini yetküzüp, qattiq bir acharchiliqning pütkül dunyani basidighanliqini aldin éytti (bu acharchiliq derweqe «Klawdiyus Qeyser» höküm sürgen waqitta yüz berdi). □ ■ **29** Buning bilen *Antakyadiki* muxlislarning herbiri öz qurbigha qarap pul

□ **11:23** «Barnabas ... **Xudaning méhir-shepqtini kördi...**» — bu dégenlikning belkim köp jehetliri bardur: — (1) ademler heqiqeten towa qilip rebge baghlansa bu shübhisizki, Xudaning méhir-shepqtining zor netijisidir; (2) Xudaning méhir-shepqtini bilen étiqadchilarda herxil méwe — muhebbet, xushalliq, xatirjemlik qatarliqlar peyda bolidu; (3) jamaetning ösüshi we köpiyishi peqet Xudaning méhir-shepqtini bilenla bolidu. ■ **11:23** Ros. 13:43; 14:22. ■ **11:24** Ros. 4:36; 6:5. ■ **11:25** Ros. 9:27. □ **11:26** «muxlislarning «Xristianlar» **dep tunji atilishi Antakyadin bashlandi**» — «Xristianlar» dégen söz belkim awwal «xréstos» («exmeq» dégen menide) dégen sözdin kelgen mesxire xaraktéridiki söz bolushi mumkin; lékin axir bérip asasiy menisi yaxshi chiqti, yeni «Xristosning (Mesihning) ademliri» («Mesih» bolsa ibraniy tilida «Mashiyah» — grék tilida «Xristos»). □ **11:28** «Agabus... **Rohning Wehiyi bilen ... aldin éytti**» — «Roh» mushu yerde Muqeddes Roh, elwette. ■ **11:28** Ros. 21:10.

yighip, Yehudiyede turuwaitqan qérindashlarga yadrem bérishni qarar qildi. □ ³⁰ Ular bu qararni ada qilip, ianini Barnabas we Saulning qoli ar-qiliq *Yehudiyediki jamaet* aqsaqallirigha yetküzüp berdi. ■

12

Téximu köp ziyankeshlikler

¹ Shu chaghlarda, Hérod padishah jamaettikilerdin bezilirige ziyankeshlik qilmaqchi bolup ulargha qol saldi. □ ² U Yuhannaning akisi Yaqupni qilichlap öltürdi. ■ ³ Özining bu qilghan ishining Yehudiylargha yaqqanliqini körüp, u Pétrusnimu tutqun qildurudi (shu chaghdá «pétir nan héyti» mezgili idi). ⁴ Pétrusni tutqandin kéyin, uni zindan'gha tashlap, töt leshker bir guruppa qilin'ghan töt qarawwul topigha tapshurdi. Pasxa héyttin kéyin, Hérod uni xalayıq aldida soraq qilmaqchi idi. □ ■ ⁵ Shunga Pétrus zindanda tutup

□ **11:29** «Buning bilen Antakyadiki muxlisning herbiri öz qurbigha qarap pul yighip, Yehudiyede turuwaitqan qérindashlarga yadrem bérishni qarar qildi» — némishqa ular Yehudiyediki qérindashlarga alahide yadrem ewetmekchi? (1) Yehudiy qérindashlar awwal Xudaning xizmitini algha sürtüş üçün köp yerlerni sétiwetkenidi («Ros.» 2-bab); (2) Yérusalém we Yehudiye ölkiside bolghan ziyankeshlik bek éghir bolghachqa, étiqadchilarning iqtisadiy ziyini belkim az emes idi. ■ **11:30** Ros. 12:25. □ **12:1** «Hérod padishah» — bu Hérod «Hérod Agrippa (I)» idi. Hérodlar toghruluq «Tebirler»ni körüng. ■ **12:2** Mat. 4:21. □ **12:4** «Pasxa héyt» — yeni «ötüp kétish héyti». ■ **12:4** Yuh. 21:18.

qélindi. Lékin jamaet Xudagha jan-dil bilen uning üçün dua qilishiwatatti.

Pétrusning zindandin qutquzulushi

⁶ Emdi Hérod uni élip chiqip sot qilishning aldinqi kéchisi, Pétrus ikki zenjir bilen baghlaqliq péti, ikki qarawulning otturisida uxlawatatti; ishikning sirtidimu birnechche qarawul zindanni közet qiliwatatti. ⁷ We tuyuqsiz Rebning bir perishtisi körünüp, bir nur kamérni yorutti. Perishte Pétrusning biqinigha noqup:

— Téz tur! — dep oyghatti. Uning qolliridiki zenjir shu haman boshap chüshüp ketti. ■ ⁸ Perishte uninggha:

— Bélingni baghliwal! Keshingnimu kiy! — dédi. Pétrus uning déginini qildi. Andin u:

— Chapiningni yépinchaqlap keynimdin mang! — dédi.

⁹ Pétrus uninggha egiship *kamérdin* chiqti. Biraq u perishtining wasitisi bilen boluwatqan bu ishlarning rastliqini bilmey, belki bir ghayibane körünüş körüptimen, dep oylawatatti. ¹⁰ Ular birinchi we ikkinchi közettin ötüp, zindanning sheherge chiqidighan tömür derwazisigha barghanda, derwaza ular üçün özlükidin échilip ketti. Ular chiqip, bir kochidin ötkende, perishte tuyuqsiz uning yénidin ketti.

¹¹ Shu chaghda, Pétrus ésige kélip, öz-özige: «Derweqe emdi Reb Öz perishtisini ewetip, méni Hérodning qolidin we Yehudiy xelqining

■ **12:7** Ros. 5:19; 16:26.

kütkenlirining hemmisidin qutquzuptu, dep bildim» — dédi.

¹² Heqiqiy ehwalni chüshinip yetkende, u Markus depmu atilidighan Yuhannaning anisi Meryemning öyige bardı. U yerde nurghun kishiler yighilip dua-tilawet qiliwatatti. ¹³ U derwazining ishini qaqqanda, Roda isimlik bir dédek awazni anglap chiqti. ¹⁴ U Pétrusning awazini tonup, xushalliqidin ishikni échishqimu ülgürmey yügürüp kélip, hemmeylen'ge:

— Pétrus derwaza aldida turidu! — dep xewer qildi.

¹⁵ Lékin ular: — Sarang bolup qaldingghu! — déyishti. Biraq u: — Rast shundaq, dep turuwaldi. Ular:

— U uning perishtisi bolsa kérek! — déyishti. □

¹⁶ Biraq Pétrus derwazini qéqiwerdi. Ular chiqip derwazini échip, uning özini körgende hemmeylen hang-tang bolushti. ¹⁷ Pétrus ulargha ün chiqar-masliqqa qol ishariti qilip, ulargha Rebning özini zindandin qandaq élip chiqqanliqini éytip berdi. Andin kéyin, u:

— Bu xewerni Yaqupqa we qérindashlarga yetküzüp qoyunglar, — dep, özi u yerdin bashqa yerge ketti. □ ■

¹⁸ Tang atqanda, qarawullar Pétrus zadi néme boldi dep sarisimige chüshti. ¹⁹ Hérod uni izdep

□ **12:15** «U uning perishtisi bolsa kérek» — ular «ölgen Pétrusning rohi» yaki «Pétrusni alahide qoghdıyidighan bir perishte» dep oylap qalghan bolushi mumkin. □ **12:17** «Bu xewerni Yaqupqa we qérindashlarga yetküzüp qoyunglar» —

«Yaqup» mushu yerde Reb Eysaning inisi bolghan Yaqupni körsitidu.

■ **12:17** Ros. 13:16; 19:33; 21:40.

uning iz-dérikini tapalmighachqa, qarawullarni soraq qilip, ularni ölümge mehkum qilishni buyrudi. Bu ishtin kéyin, u Yehudiyedin chüshüp Qeyseriye shehirige béríp shu yerde turdi.

Hérod Agrippa xanning ölümü

²⁰ Eslide Hérod *xan* bilen Tur we Zidondikiler arisida qattiq jédel bar idi. Halbuki, Tur we Zidondikiler birliship, Hérodning aldigha keldi. Uning bilen yarishiwélish üçün ular aldi bilen xanning Bilastus isimlik shexsiy ghojidarini özlirige yar-yölek bolushqa qayil qilghanidi. Chünki bu yurttikiler ashliqni xanning ilkidiki jaylardin alatti.

²¹ Belgilen'gen körüshüsh künide Hérod shahane tonlirini kiyip, soraq textide olturup, ulargha nutuq sözlidi. □ ²² Anglighan xelq:

— Bu ademning awazi emes, belki bir ilahning awazidur! — dep warqirashti.

²³ Shuan Perwerdigarning bir perishtisi xanni urdi; chünki u shan-sherepni Xudagha béghishlimidi.

Netijide, u qurtqa yem bolup öldi. ²⁴ Emma Xudaning söz-kalami dawamliq berq urup kéngeydi.

□ ■ ²⁵ Barnabas bilen Saul Yérusalémda ianilirini

□ **12:21** «Hérod... **ulargha nutuq sözlidi**» — yaki «Hérod... ularni eyiblep nunuq sözlidi». Grék tilida «nutuq sözlesh» dégen bu sözning bezide «eyiblesh» dégen puriqi bar. □ **12:24** «emma **Xudaning söz-kalami dawamliq berq urup kéngeydi**» — démek, uninggha étiqad qilghuchilarning sani köpeymekte idi. ■ **12:24** Yesh. 55:11; Ros. 6:7.

tapshurush xizmitini ada qilghandin kéyin, Antakyagha qaytip ketti. Ular Markus depmu atilidighan Yuhannani bille élip bardı.

13

Muqeddes Rohning Barnabas bilen Saulni ewetishi

¹ Antakyadiki jamaet ichide bezi peyghemberler we telim bergüchiler bar idi. Ular Barnabas, «Qara» depmu atilidighan Shiméon, Kurinilik Lukius, Hérod xan bilen bille chong bolghan Man-aen we Saullar idi. □ ■ ² Ular Rebning ibaditide bolup roza tutuwatqan bir mezigilde, Muqeddes Roh ulargha:

— Barnabas bilen Saulni Men ularni qilishqa chaqirghan xizmet üçün Manga ayrip qoyunglar, — dédi. ■

³ Shuning bilen, ular yene roza tutup dua qilghandin kéyin, ikkiylenning üstige qollirini tegküzüp uzitip qoydı. ■

Barnabas bilen Saul Sipursta

□ **13:1** ««qara» depmu atilidighan Shiméon» — grék tilida ««négir» depmu atilidighan Shiméon». «Négir» dégen menisi «qara». «Hérod xan» — mushu ayyete «xan» grék tilida «tétrarq» dégen söz bilen ipadilinidu. «Tétrarq» dégenning toluq menisi «(zéminning) töttin bir qismi üstidiki hakim». «Tétrarq» dégen mertwiwe «waliy»din töwen; shuning üçün Hérodlar Pontiy Pilatusqa boysunushi kérek idi. ■ **13:1** Ros. 14:26. ■ **13:2** Mat. 9:38; Ros. 9:15; 22:21; Rim. 1:1; 10:15; Gal. 1:15; 2:8; Ef. 3:8; 1Tim. 2:7; 2Tim. 1:11; Ibr. 5:4. ■ **13:3** Ros. 6:6; 8:15; 19:6.

⁴ Ular Muqeddes Roh teripidin ewetilgen bolup, Selyukiye shehirige bérip, u yerdin kémige chiqip Siprus ariligha qarap yolgha chiqti. ⁵ Salamis shehirige yétip kélip, ular Yehudiylarning sinagolirida Xudaning söz-kalamini yetküzüşke bashlidi. Yuhanna ularning yaremchisi idi. □ ■

⁶ Ular pütün aralni arilap chiqip, Pafos shehirige keldi. Ular u yerde Baryeshua isimlik bir kishi bilen uchriship qaldi. U séhirger bolup, saxta peyghember bolghan bir Yehudiy idi. ■ ⁷ U kishi bu *aralning* rimliq waliyisi Sérgiyus Pawlusning hemrahi idi. Waliy uqumushluq bir kishi bolup, Barnabas bilen Saulni chaqirtip, Xudaning söz-kalamini anglimaqchi boldi. ⁸ Lékin héliqi séhirger (uning grékche ismi Elimas bolup, «séhirger» dégen menide) ulargha qarshi chiqip, waliyning rayini étiqadtin qayturushni urunmaqta idi. ⁹ Biraq Muqeddes Rohqa toldurulghan Saul (yene «Pawlus» depmu atilidu) héliqi séhirgerge tikilip qarap □ ¹⁰ uninggha:

— Ey, qelbing herxil hiyligerlik we aldamchiliq bilen tolghan Iblisning oghli, hemme heqqaniyliqning dühmini! Perwerdigarning tüz yollirini burmilashni zadi toxtatmamsen?! ¹¹ Emdi Rebning qoli üstüngge chüshti! Közliring kor bolup, bir mezigil küning yoruqini

□ **13:5** «Yuhanna ularning yaremchisi idi» — yeni Markus depmu atalghan Yuhanna. ■ **13:5** Ros. 12:25. ■ **13:6** Ros. 8:9; 19:13. □ **13:9** «Saul (yene «Pawlus» depmu atilidu)...» — «Pawlus» latinche isim bolup, menisi belkim «kichik». Saul Muqeddes Roh teripidin Yehudiy emeslarning xizmitide bolushqa chaqirilghachqa, u mushu yerdin bashlap özi üçün bu latinche isim ishlitishke bashlaydu.

körelmeysen! — dédi.

Shuan, bir xil tuman we qarangghuluq uni basti. U yolni silashturup, kishilerdin méni qolumdin yétilenglar, dep iltija qilatti. ¹² Yüz bergen ishni körgen waliy Rebning telimige qattiq heyran bolup, Uninggha étiqad qildi.

Pawlusning bir sinagogta Rebning telimini bérishi

¹³ Pawlus bilen uning hemrahliri kémige chiqip, Pafostin Pamfliye ölkisidiki Perge shehirige bardı. U yerde Yuhanna ulardin ayrilip Yérusalémgha qaytti. □ ■ ¹⁴ Pawluslar bolsa Perge shehiridin chiqip, dawamliq méngip Pisidiye rayonidiki Antakya shehirige bérip, shabat küni sinagogqa kirdi. ¹⁵ Tewrat qisimliridin we peyghemberlerning yazmiliridin oqulghandin kéyin, sinagogning chongliri ularni chaqirtip:

— Qérindashlar, eger xalayıqqa birer nesihet sözünglar bolsa, éytinglar, — dédi.

¹⁶ Pawlus ornidin turup, qol ishiriti qilip, xalayıqqa mundaq dédi:

— Ey Israillar we Xudadin qorqqanlar, qulaq sélinglar! □ ■ ¹⁷ Bu Israil xelqining Xudasi atabowilirimizni tallidi; ular Misirda musapir bolup

□ **13:13** «U yerde Yuhanna ulardin ayrilip Yérusalémgha qaytti» — mushu «Yuhanna» bolsa Yuhanna Markus idi. ■ **13:13** Ros. 15:38. □ **13:16** «Ey Israillar we Xudadin qorqqanlar... » — «Xudadin qorqqanlar» dégen turaqliq ibare Tewrat étiqadida bolghan «yat ellikler» (Yehudiy emesler)ni körsitidu. Xetne qobul qilmighan bolsimu, ulargha sinagogqa qatnishishqa ruxset bérilgen. ■ **13:16** Ros. 12:17; 19:33; 21:40.

yashighan waqitlarda ularni ulugh qildi, Özining égiz kötürgen biliki bilen ularni Misirdin qutquzup chiqti. ■ ¹⁸ U chölde ulargha texminen qiriq yil ghemxorluq qildi ■ ¹⁹ andin Qanaan zéminidiki yette elni yoqitip, ularning zéminlirini ulargha miras qilip berdi. ■ ²⁰ Bu ishlargha aldi-keyni bolup texminen töt yüz ellik yil ketti. Kéyin, taki Samuil peyghember otturigha chiqqiche, u ulargha batur hakimlarni tiklep berdi. ■

²¹ Andin ular bizge bir padishahni bersiken, dep *Samuil peyghemberdin* tilidi. Shuning bilen Xuda ulargha Binyamin qebilisidin Kish isimlik ademning oghli Saulni tiklep berdi. U qiriq yil höküm sürdi. ■ ²² Biraq *Xuda* Saulni seltenitidin chüshürüp, ulargha Dawutni padishah qilip turghuzup berdi. Xuda uning heqqide guwahliq bérip: «Könglümdikidek bir ademni, yeni Yessening oghli Dawutni taptim. U Méning toluq irademge emel qilidu», — dédi. ■ ²³ Özi wede qilghandek Xuda bu ademning neslidin Israil xelqige bir Qutquzghuchi tiklep berdi — u bolsa Eysaning Özidur!

²⁴ U xelqning otturisigha chiqishtin alwwal, Yehya *peyghember* chiqip, barliq Israil xelqini towa qilishni *bildüridighan* chömüldürüşni qobul qil-inglar, dep jakarlidi. ■ ²⁵ Yehya *peyghember* wezipini tamamlighanda, xalayiqqa mundaq dégenidi: «Siler méni kim dep bilisiler? Men siler

■ **13:17** Mis. 1:1. ■ **13:18** Mis. 16:35; Chöl. 14:34; Zeb. 95:10.

■ **13:19** Ye. 14:2. ■ **13:20** Hak. 2:16; 3:9. ■ **13:21** 1Sam. 8:5; 9:15; 10:15; Hosh. 13:11. ■ **13:22** 1Sam. 13:14; 16:12; Zeb. 89:19-29; Ros. 7:45.

■ **13:24** Mat. 3:1; Mar. 1:2; Luqa 3:2; Yuh. 3:23.

kütken zat emesmen. Biraq mana, mendin kéyin birsi kélidu, men hetta uning ayagh keshlirini yéshishkimu layiq emesmen!» □ ■ ²⁶ Ey qérindashlar, Ibrahimning jemetining nesilliri we aranglardiki Xudadin qorqqanlar, bu nijatliqning söz-kalami silerge ewetildi! □ ■ ²⁷ Yérusalémda turuwatqanlar we ularning hakimliri *Eysani* tonumay, uning üstidin gunahkar dep höküm chiqarghini bilen, her shabat küni oqulidighan peyghemberlarning aldin éytqan sözlirini emelge ashurdi. □ ■ ²⁸ Gerche ular uningdin ölüm jazasigha höküm qilishqa tégishlik birer gunah tapalmighan bolsimu, waliy Pilatustin yenila uni ölümge mehkum qilishni ötündi. ■ ²⁹ Ular *bu ishlarni qilip* muqeddes yazmilarda uning heqqide aldin pütülgenlarning hemmisini *özliri bilmigen halda* emelge ashurghandin kéyin, uning jesitini krésttin chüshürüp, bir qebrige qoydi. ³⁰ Lékin Xuda uni ölümdin tirildürdi! ■ ³¹ Tirilgendin kéyin, u burun özi bilen Galiliyedin Yérusalémghiche egiship kelgenlerge köp künler ichide *nechche qétim* körünüp turdi. Bu kishiler hazir *Israil* xelqige uning guwahchiliri

□ **13:25** «Men **siler kütken zat emesmen**» — grék tilida: «Men «u» emesmen» yaki «Men «shu zat» emesmen». ■ **13:25** Mat. 3:11; Yuh. 1:20. □ **13:26** «... **Ibrahimning jemetining nesilliri we aranglardiki Xudadin qorqqanlar...**» — «Xudadin qorqqanlar» — 16-ayet we izahatning körüng. ■ **13:26** Mat. 10:6; Ros. 3:26; 13:46. □ **13:27** «**Yérusalémda turuwatqanlar we ularning hakimliri Eysani tonumay...**» — grék tilida: «Yérusalémda turuwatqanlar we ularning hakimliri uni tonumay...». ■ **13:27** Yuh. 16:3; Ros. 3:17; 1Kor. 2:8; 1Tim. 1:13. ■ **13:28** Mat. 27:20; Mar. 15:11; Luqa 23:18; Yuh. 19:6. ■ **13:30** Mat. 28:6; Mar. 16:6; Luqa 24:6.

boluwatidu.■

³²⁻³³ Bizmu ata-bowilirimizgha qilin'ghan wedining xush xewirini silerge hazir jakarlaymiz — Xuda Eysani *arimizda* tiklep, bu wedini ularning ewladliri bolghan bizlerge emelge ashurdi. Bu heqte Zeburning ikkinchi küyide aldin'ala mundaq pütülgen: «Sen Méning Oghlum, Özüm séni bügünki künide tughdurdum». □ ■

³⁴ Emdilikte Xudaning Eysagha chirishni qayta körgüzmeý ölümدين tirildüridighanliqi heqqide u *muqeddes yazmilarda* mundaq aldin éytqan: «Dawutqa wede qilghan méhir-shepqetlerni silerge ata qilimen!» □ ■ ³⁵ Shunga yene bu heqte yene bir ayette: — «*I Xuda, Séning muqeddes Bolghuchunggha téning chirishini körgüzmeysen*».□ ■

³⁶ Chünki Dawut derweqe Xudaning iradisi boyiche öz dewri üçün xizmet qilip, öz ata-bowilirigha qoshulup ölümde uxlap uning téni

■ **13:31** Mar. 16:14; Yuh. 20:19; 21:1; Ros. 1:3; 1Kor. 15:5.

□ **13:32-33** «*Sen Méning Oghlum, Özüm séni bügünki künide tughdurdum*» — «Zeb.» 2:7. Bezi alimlar, bu bésharettiki «tiklesh» dégen söz uning ölümدين tirildürülgenlikini körsitidu, dep «tirildürüp» dep terjime qilidu. Lékin uning tirilishini körsitidighan bésharetlerni neqil keltüridighan ayetler 34-35-ayetlerdur. Shunga Zeburdiki bu bésharet («Zeb.» 2:7) uning pak qiz Meryemدين tughulushini körsitidu, dep qaraymiz. ■ **13:32-33** Yar. 3:15; 22:18; 26:4; 49:10; Qan. 18:15; 2Sam. 7:12; Zeb. 132:11; Yesh. 4:2; 7:14; 9:5; 40:10; Yer. 23:5; 33:14; Ez. 34:23; 37:24; Dan. 9:24,25; Zeb. 2:7. □ **13:34**

«*Dawutqa wede qilghan méhir-shepqetlerni silerge ata qilimen!*» — «Yesh.» 55:2. ■ **13:34** Yesh. 55:3. □ **13:35** «*I Xuda, Séning*

muqeddes Bolghuchunggha téning chirishini körgüzmeysen» — «Zeb.» 16:10. «*Séning muqeddes Bolghuchung*» Mesihni körsitidu.

■ **13:35** Zeb. 16:10; Ros. 2:27.

chirip ketkenidi. □ ■ 37 Lékin Xuda ölüm din tirildürgüchi bolsa chirishni héch körmidi.□

38 Emdi shunga siler shuni bilishinglar kérekki, i qérindashlar, hazir gunahlardin kechürüm qilinish yoli del shu kishi arqiliq silerge jakarliniwatidu.

□ ■ 39 Musa peyghemberge chüshürülgen Tewrat qanuni bilen siler xalas bolalmaywatqan ishlardin uninggha étiqad qilghuchilar u arqiliq xalas qilinip heqqaniy qilinidu! □ ■ 40 Shunga, peyghemberler aldindin éytqan shu balayi'apet béshinglarga chüshmesliki üçün éhtiyat qilinglar!

41 «Qaranglar, i mazaq qilghuchilar, heyranuhes bolup halak bolunglar!

Chünki silerning künliringlarda bir ish qilimenki, Uni birsi silerge élan qilsimu siler shu ishqa hergiz

□ 13:36 «Dawut derweqe Xudaning iradisi boyiche öz dewri üçün xizmet qilip,...» — yaki «Dawut derweqe öz dewride Xudaning muddia-meqsetliri üçün xizmet qilip,...». «uning téni chirip ketkenidi» — grék tilida «chirishlarni kördi». 35-ayetni körüng. ■ 13:36 1Pad. 2:10; Ros. 2:29. □ 13:37 «Lékin Xuda ölüm din tirildürgüchi bolsa chirishni héch körmidi» — «Xuda ölüm din tirildürgüchi» Eysani körsitidu, elwette. □ 13:38 «hazir gunahlardin kechürüm qilinish yoli del shu kishi arqiliq silerge jakarliniwatidu» — «del shu kishi arqiliq» Eysa arqiliq, démek. ■ 13:38 Luqa 24:47; 1Yuh. 2:12 □ 13:39 «Tewrat qanuni bilen siler xalas bolalmaywatqan ishlar» — «xalas bolalmaydighan ishlar» hertürlük ishlarni körsitidu; gunahning ilkidin xalas bolushni öz ichige élipla qalmay, belki Tewrat qanunida békitilgen türlük qurbanliq qilish we resim-qaidilerdin xalas bolushni öz ichige alidu. ■ 13:39 Rim. 3:28; 8:3; 10:4; Gal. 2:16; Ibr. 7:19.

ishenmeysiler!» □ ■

⁴² Pawlus bilen Barnabas sinagogdin chiqiwatqanda, jamaet ulargha kélerki shabat küni bu ishlar heqqide yene sözleshni yélindi.

⁴³ Sinagotiki jamaet tarqalghanda, nurghun Yehudiylar we Xudadin qorqqan Tewratqa étiqad qilghan Yehudiy emeslermu Pawlus bilen Barnabasqa egeshti. Ikkisi ulargha söz qilip, ularni Xudaning méhir-shepquitide ching turushqa dewet qildi. ■

⁴⁴ Kéyinki shabat küni, pütün sheher xelqi dégüdek Xudaning söz-kalamini anglighili kélishti. ⁴⁵ Biraq bundaq top-top ademlerni körgen Yehudiylar hesetke chömüp, Pawlusning sözlirige qarshi tetür gep qilip, uninggha töhmet qildi. ⁴⁶ Emdi Pawlus bilen Barnabas téximu yüreklik halda mundaq dédi:

— Xudaning söz-kalamini aldi bilen siler *Yehudiy xelqige* yetküzüsh kérek idi. Lékin siler uni chetke qéqip özünglarni menggülük hayatqa layiq körmigendin kéyin, mana biz *silerdin* burulup el-lerge yüzlinimiz! □ ■ ⁴⁷ Chünki Perwerdigar *muqed-des yazmilarda* bizge mundaq buyrughan: — «Men Séni *yat* ellerge nur bolushqa,

□ **13:41** «qaranglar, i mazaq qilghuchilar, heyranuhes bolup halak bolunglar! Chünki silerning künliringlarda bir ish qilimenki, uni birsi silerge élan qilsimu siler shu ishqa hergiz ishenmeysiler!» — Tewrat, «Hab.» 1:5. ■ **13:41** Yesh. 28:14; Hab. 1:5. ■ **13:43** Ros. 11:23; 14:22. □ **13:46** «mana biz silerdin burulup ellerge yüzlinimiz!» — «ellerge yüzlinimiz» — yeni «Yehudiy emeslerge yüzlinimiz». Démek, Xudaning söz-kalamini ulargha yetküzimiz. ■ **13:46** Mis. 32:10; Yesh. 55:5; Mat. 8:12; 10:6; 21:43; Ros. 3:26; 13:26; Rim. 10:19.

Yer yüzining chet-yaqilirighiche nijatliq bolushung üçün Séni atidim». □ ■

⁴⁸ Ellerdikiler bu sözni anglap, xushal bolushup Rebning söz-kalamini ulughlashti; menggülük hay-atqa érishishke békitilgenlarning hemmisi étiqad qildi. □

⁴⁹ Shundaq qilip, Rebning söz-kalami pütkül zémin'gha tarqaldi. ⁵⁰ Biraq Yehudiylar Xudadin qorqqan yuqiri tebiqilik ayallarni hem sheher mötiwerlirini qutritip, Pawlus bilen Barnabasqa ziyankeshlik qilghuzup, ular ikkisini öz yurtliridin qoghlap chiqardi. □ ■ ⁵¹ Emma Pawlus bilen Barnabas ulargha qarap ayaghliridiki topini qéqishturuwétip, Konya shehirige qarap mangdi. □ ⁵² *Antakyadiki* muxlislar bolsa xushalliqqa hemde

□ **13:47** «Men **Séni yat** ellerge nur bolushqa, yer yüzining chet-yaqilirighiche nijatliq bolushung üçün Séni atidim» — «Yesh.» 42:6 we 49:6ni körüng: mushu ayetlerdiki «Séni» Mesihni körsitidu. Barnabas we Pawlus «Perwerdigarning quli»ning ishlini dawamlashturup yürgüzmekte (1-bab, 1-ayet). ■ **13:47** Yesh. 42:6; 49:6; Luqa 2:32. □ **13:48** «békitilgenler» — yaki «bel baghliganlar» yaki «mayil qilin'ghanlar». □ **13:50** «**Biraq Yehudiylar Xudadin qorqqan yuqiri tebiqilik ayallarni hem sheher mötiwerlirini qutritip...**» — «Xudadin qorqqan ayallar» bolsa Tewratqa étiqad qilghan Yehudiy bolmighan, sinagotiki ibadetke qatnishidighan ayallar. Gerche ular «Xudadin qorqqan» bolsimu, mushu yerde Yehudiylarning qutritishi bilen azdurulghan. ■ **13:50** 2Tim. 3:11. □ **13:51** «**Pawlus bilen Barnabas ulargha qarap ayaghliridiki topini qéqishturuwétip,...**» — «ayaghliridiki topini qéqishturuwétish» dégen heriket «munasiwitimiz pütünley üzüldi» dégen agahning ipadisi idi. «Mat.» 10:14, «Mar.» 6:11, «Luqa» 5:9ni körüng. «**Konya shehiri**» — hazirqi nam. Kona grékche ismi «Ikonium» yaki «Ikonion». U hazirqi Türkiyede.

Muqeddes Rohqa tolduruldi.

14

Pawlus bilen Barnabas Konya shehiride

¹ Konya shehiride shundaq boldiki, Pawlus bilen Barnabas Yehudiylarning sinagogigha kirgende, jamaetke shundaq sözlidiki, netijide Yehudiylar we Gréklerdinmu nurghan kishiler étiqad qildi□² (halbuki, ishenmigen Yehudiylar yat elliklerning köngüllirini zeherlep, ularni qérindashlarga qarshi turushqa qutratti). ³ Shunga *Pawlus bilen Barnabas* u yerde xéli uzun turup, Rebge tayinip yürekli halda *xush xewerni* jakarlidi; Reb ularning qolliri bilen möjizilik alametler we karametlerni körsitip öz méhir-shepquitining söz-kalamigha guwahliq berdi.■ ⁴ Buning bilen sheher xelqi ikkige bölünüp kétip, beziliri Yehudiylar terepte, beziliri bolsa rosullar terepte turdi.□ ⁵ Axirda, bir qisim yat ellikler bilen Yehudiylar arisida (öz bashliqliri bilen birlikte) rosullarni qiynap, chalma-késeq qilish qutratquluqi bash kötürdi. ⁶⁻⁷ Lékin ular bu ishtin xewer tépip, shu yerdin qéchip Likawunya rayonidiki Listra we Derbe sheherliri hemde etraptiki yurtlarga qarap mangdi.

□ **14:1** «netijide **Yehudiylar we Gréklerdinmu nurghan kishiler étiqad qildi**» — «Grékler» belkim shu yerdiki her millietin bolghan «Yehudiy emesler»ni körsitidu. ■ **14:3** Mar. 16:20; Ros. 19:11; Ibr. 2:4. □ **14:4** «sheher **xelqi ikkige bölünüp kétip...**» — yaki «sheherning köp qismi ikkige bölünüp kétip...».

Ular shu yerlerde xush xewerni dawamliq jakarlawerdi.■

Listra we Derbe sheherliride

⁸ Shu chaghda, Listra shehiride putlirida maghduri yoq, héch méngip baqmighan bir tughma palech olturatti.■ ⁹ Pawlus söz qiliwatqanda, bu adem uninggha qulaq sélip olturatti. Pawlus uninggha köz tikip uning saqaytilishigha ishenchi barliqini körüp yétip, ¹⁰ yuqiri awaz bilen:

— Ornungdin des tur! — dédi.

Héliqi adem shuan ornidin des turup méngishqa bashlidi. ¹¹ Lékin Pawlusning bu ishini körgen top-top ademler Likawunya tili bilen:

— Ilahlar insan qiyapitige kirip arimizgha chüshüptu! — dep warqiriship ketti. ■ ¹² Ular Barnabasni «Ilah Zéus» dep atashti we Pawlusni sözleshte bashlamchi bolghachqa uni «Ilah Hérmiss» dep atashti. □ ¹³ Sheherning sirtida «Zéus Ilah»ning butxanisi bar idi. Shu *butxanidiki* kahin sheher derwazisigha öküz we gül chembireklerni élip kélip, xelq bilen bille rosullargha atap qurbanliq qilmaqchi boldi. ¹⁴ Lékin rosullar Barnabas bilen Pawlus bu ishni anglap, kiyim-kécheqlirini yirtqan halda, köpchilikning arisigha yügürüp kirip, warqirap mundaq dédi:

¹⁵ — Xalayiq, bu ishlarni néme dep qiliwatisiler?! Biz silerge oxshash héssiyattiki insanlarmiz! Biz silerge bu erzimes nersilerni tashlap,

■ **14:6-7** Mat. 10:23; Ros. 8:1. ■ **14:8** Ros. 3:2. ■ **14:11** Ros. 28:6. □ **14:12** «Ilah Zéus» — Gréklerning «bash ilah»i («Yupitér» dégen planéta). «Ilah Hérmiss» — Hérmiss («Mérkuriy» dégen planéta) «ilahlarning elchisi» dep qarilatti.

asman-zémin, déngiz-okyan we ulardiki barliq mexluqlarni Yaratquchi hayat Xudaghila ibadet qilishinglar kérek dep jakarlawatimiz!

■ 16 Burunqi dewrlerde, u herqaysi ellerni öz yollirida méngishqa yol qoyghan. ■ 17 Shundaq bolsimu, U Özini ispatlaydighan guwahliqni qaldurmighan emes. Chünki U hemishe silerge shapaet körsitip, yamghurni öz waqtida ershtin yaghdurup mol hosul ata qilip, ash-tamaq bilen silerni toyghuzup, qelbinglarni xushalliqa chömdürüp keldi. ■

18 Hetta ular bu sözlerni qilghan bolsimu, xalayiqning ulargha atap qurbanliq qilishini aranla tosuwaldi.

19 Lékin Antakya we Konya sheherliridin bezi Yehudiylar kélip, kishilerni özlirige qayil qilishi bilen, xelq Pawlusni chalma-kések qildi, andin uni öldi dep qarap, sheher sirtigha sörep achiqip tashliwetti. ■ 20 Lékin muxlislar uning etrapigha olashqanda, Pawlus ornidin turup, sheherge qaytip kirdi. Etisi, u Barnabas bilen bille Derbe shehirige ketti.

Rosullarning Suriyediki Antakyagha qaytip kélishi

21 Emdi ular Derbe shehiride xush xewer jakarlap, nurgun ademlerni *Mesihge* muxlis bolushqa kirgüzgendin kéyin, ikkiylen Listra, Konya we Antakya sheherlirige qaytip bardı. 22 Ular u yerlerde muxlislarning qelblirini kücheytip,

■ 14:15 Yar. 1:1; Zeb. 33:6; 124:8; 146:6; Ros. 10:26; Weh. 14:7; 19:10; 22:9. ■ 14:16 Zeb. 81:12 ■ 14:17 Rim. 1:19. ■ 14:19 2Kor. 11:25.

ularni étiqadta ching turushqa righbetlendürüp, shundaqla: — Biz Xudaning padishahliqigha kirishte nurghun japa-musheqqetlerni béshimizdin ötküzüshimiz muqerrer bolidu, — dep nesihet qildi.■

23 Ular yene herqaysi jamaet ichide aqsaqallarni tallap belgilep, dua qilish we roza tutush arqiliq ularni özliri étiqad baghlighan Rebge tapshurdi. 24 Ikkiylen Pisidiye rayonidin ötüp Pamfiliye ölkisige keldi. 25 Ular Perge shehiride söz-kalamni yetküzgendin kéyin, Attalya shehirige bardı. □ 26 Andin u yerdin kémige chiqip, *Suriyediki* Antakyagha qarap ketti. Ular eslide shu yerde özliri hazir tamamlighan bu wezipini ada qilishqa *jamaettikiler teripidin* Xudaning méhri-shepqitige tapshurulghanidi.■

27 Qaytip kelgende, ular jamaetni bir yerge jem qilghanda, ulargha Xudaning özliri arqiliq qilghan barliq emellirini, shundaqla Xudaning qandaq qilip ellerge étiqadning bir ishikini achqanliqini sözlep berdi. □ 28 Ular u yerde muxlislar bilen bille uzun mezigil turdi.

■ 14:22 Mat. 10:38; 16:24; Luqa 24:26; Ros. 11:23; 13:43; 2Tim. 3:12. □ 14:25 «... **Attalya shehirige bardı**» — Attalya shehiri déngiz boyida idi; hazirqi «Antaliya».

■ 14:26 Ros. 13:1. □ 14:27 «Xudaning **qandaq qilip ellerge étiqadning bir ishikini achqanliqini sözlep berdi**» — «eller» mushu yerde «yat eller», «Yehudiy emesler» dégen menide.

Rosul Pawlusning xush hewerni jakarlighan 1-sepiri

15

Yérusalémdiki sünnet toghrisidiki yighin

¹ Shu chaghlarda beziler Yehudiye ölkisidin kélip, *Antakyadiki qérindashlarga*:

— Siler Musa *peyghemberge* tapshurulghan yosun boyiche xetne qilinshni qobul qilmisanglar, qutquzulmaysiler! — dep telim bérishke bashlidi. □ ■

² Bu ish toghrisida chong majira chiqqan bolup, Pawlus bilen Barnabas ikkiylen shu kishiler bilen keskin munazire qilishqandin kéyin, *qérindashlar* Pawlusni, Barnabasni, shundaqla ularning arisidin birnechcheylenni bu mesile toghrisida rosullar we aqsaqallar bilen körüshüshke Yérusalémgha barsun dep békitgen. ■

³ Shundaq qilip ular jamaet teripidin yolgha sélinip, sepiride Fenikiye rayoni we Samariye ölkisini bésip ötüp, barghanla yéride ellerningmu towa qilip *étiqad* yoligha kirgenlikini tepsiliy sözlidi. Bu xewer barliq qérindashlarni zor shadliqqa chömgüzdi. □ ⁴ Pawluslar Yérusalémgha kelginide, ular jamaettikiler, rosullar we aqsaqallar teripidin qarshi élinip, köpchilikke Xudaning özliri arqiliq barliq qilghan

□ **15:1** «Siler Musa **peyghemberge** tapshurulghan yosun boyiche xetne **qilinshni qobul qilmisanglar, qutquzulmaysiler!**» — Yehudiyedin kelgenler alliqachan sünnet qilin'ghan Yehudiyalar, elwette. ■ **15:1** Yar. 17:10; Law. 12:3; Gal. 5:2. ■ **15:2** Gal. 2:1. □ **15:3** «ellerningmu **towa qilip...**» — «eller» yene «Yehudiy emesler» dégen menide. «ellerningmu **towa qilip étiqad yoligha kirgenlik...**» — mushu yerde grék tilida: «towa qilip étiqad yoligha kirish» dégen ibare peqet birla söz «burulush» bilen ipadilididu.

emellirini bayan qilip berdi. ⁵ Lékin Perisiy mezhipidikilerdin étiqad yoligha kirgen beziler ornidin turushup:

— Mushu *yat elliklerni* xetne qilish kérek, shundaqla ulargha Musagha chüshürülgen Tewrat qanunigha emel qilishi kéreklikini jékilesh kérek! — dédi.

⁶ Shunga rosullar bilen aqsaqallar bu mesilini muzakire qilish üçün jem bolushti. ⁷ Uzun söhbetlishishtin kéyin, Pétrus ornidin turup mundaq dédi:

— Qérindashlar, desleptiki künlerde Xudaning ichinglardin méni tallap méning aghzim arqiliq xush xewerdiki söz-kalamni yat elliklerge anglitip ularning étiqad qilishida wasite qilishqa békitkenlikidin xewiringlar bar. ■

⁸ We insanlarning qelbini bilgüchi Xuda Muqeddes Rohni bizge ata qilghinidek, ularghimu ata qildi. ■ ⁹ Shundaq qilip, Xuda ularni biz bilen héchqandaq perqlendürmey, ularning qelblirini étiqad arqiliq pak qildi. ■

¹⁰ *Ehwal mana shundaq iken*, emdi siler néme üçün özimiz we ata-bowilirimizmu kötürelmigen bir boyunturuqni muxlislarning boynigha artmaqchi bolup, Xudani sinimaqchi bolisiler?! ■

¹¹ Emdilikte, biz bolsaq Reb Eysaning méhirshepqitige tayinip ulargha oxshash qutquzulimiz,

■ 15:7 Ros. 10:20; 11:12. ■ 15:8 1Tar. 28:9; 29:17; Zeb. 7:9; Yer. 11:20; 17:10; 20:12. ■ 15:9 Ros. 10:43, 44. ■ 15:10 Mat. 23:4.

dep ishinimiz. □ ■

¹² Bu sözdin kéyin, Barnabas bilen Pawlus chiqip, Xuda özliri arqiliq yat elliklarning arisida körsetken barliq möjizilik alametlerni we karametlerni bayan qilip berdi; köpchilik ulargha qulaq sélip sükütte turdi. ¹³ Ularning sözi tügigendin kéyin, Yaqup mundaq dédi:

— Qérindashlar, manga qulaq sélinglar! ¹⁴ Bayatin Shiméon Xudaning yat elliklernimu bashtinla shapaet bilen yoqlap, ularning arisidin Öz nami üçhün bir xelq chiqiridighanliqini chüshendürüp ötti. □ ¹⁵ Peyghemberlarning éytqanlirimu buninggha uyghun kélidu, xuddi *muqeddes yazmilarda* munu sözler pütülgendek: —

¹⁶ — ««Mushu ishlardin kéyin, Men qaytip kélip, Dawutning yiqilghan chédirini yéngibashtin qurup tikleymen,

Uning xarabiliklirini qayta bina qilip, eslige keltürimen.

¹⁷⁻¹⁸ Shundaq qilip, jahandiki bashqa insanlarmu, yeni Méning namim bilen atalghan barliq eller Méni izdep tapidu» deydu bu ishlarni emelge Ashurghuchi we shundaqla ularni ezeldin ayan

□ **15:11** «Emdilikte, biz bolsaq Reb Eysaning méhir-shepqitige tayinip ulargha oxshash qutquzulimiz, dep ishinimiz» — bu ayettiki «biz» Yehudiy étiqachilarni, «ular» Yehudiy bolmighan étiqadchilarni körsitidu. ■ **15:11** Ef. 2:8; Tit. 3:4. □ **15:14**

«Shiméon» — Pétrusning aramiy tilidiki ismi («Simon» bolsa uning ibraniy tilidiki sheklidur). «Xudaning yat elliklernimu bashtinla shapaet bilen yoqlap, ularning arisidin Öz nami üçhün bir xelq chiqiridighanliqi» — «shapaet bilen yoqlash» grék tilida peqet «yoqlash» dégen sözla bilen ipadilinidu.

qilip kelgen Perwerdigar!» □ ■

19 — Shuning üçhün xulasem shuki, yat ellikler arisidin towa qilip Xudagha étiqad baghlighanlarga aware-éghirchilik sélip qoymasliqimiz kérek; 20 peqet ulargha: «Butlarga atilip bulghan'ghan nersilerni yéyishtin, jinsiy buzuqluqtin, qanni we boghup soyulghan haywanlarning göshliridinmu yéyishtin néri bolunglar» dep tapilap, bir parche xet yazayli. □ ■ 21 Chünki qedimki dewrlerdin tartip her sheherde shabat künide sinagoglarda Musa *peyghemberning* éytqanliri oqulup, uning

□ **15:17-18** «Shundaq qilip, jahandiki bashqa insanlarmu, yeni Méning namim bilen atalghan barliq eller...» — «jahandiki bashqa insanlar» Yehudiy xelqidin bashqa barliq ellerni körstidu. «Méning namim bilen atalghan barliq (yat) eller» «Öz xelqim bolushqa chaqirghan yat eller» yaki «Men igidarchiliq qilghan barliq eller» dégenlerni bildüridu. «Mushu **ishlardin kéyin, men qaytip kélip, Dawutning yiqilghan chédirini yéngibashtin qurup tikleymen... shundaq qilip, jahandiki bashqa insanlarmu, yeni Méning namim bilen atalghan barliq eller Méni izdep tapidu**» — (16-17-ayet) bu neqil keltürülgen bésharetler «Am.» 9:11-12 we «Yesh.» 45:21din élin'ghan. Yaqup bu bésharetlerni «Séptuagint» LXX dégen grék tilidiki terjimisidin alghan. «Amos» tiki «qoshumche söz» imiznimu körüng. ■ **15:17-18** Am. 9:11,12. □ **15:20** «Butlarga atilip bulghan'ghan nersiler» — grék tilida «Butlardin bulghan'ghan nersiler» dégen bilen ipadiliniidu; «nersiler» belkim gösh we herxil yémek-ichmekni körsetse kérek. Grékler arisida «awwal butlarga atalghan» yémeklikni yéyish «sawabliq ish» yaki «qutluq ish» deydighanlar köp idi. ■ **15:20** Yar. 9:4; Mis. 20:3; 1Kor. 8:1; 10:20; 1Tés. 4:3.

körsetmiliri ögitilip kelgen.□

Yehudiy emes étiqadchilargha yézilghan xet

22 Shuning bilen rosullar, aqsaqallar, shundaqla Yérusalémdiki pütkül jamaetikiler öz arisidin birnechche ademni tallap, ularni Pawlus we Barnabas bilen bille Antakyagha ewetishni layiq kördi. Eslide qérindashlar ichide bashlamchi bolghan Yehuda (Barsabas depmu atilidu) bilen Silaslar buninggha tallandi.

23 Xet bolsa ulargha tapshuruldi, uningda mundaq yézilghanidi: — «I Antakya, Suriye we Kilikiyede turuwatqan yat ellik qérindashlar, — Yérusalémdiki qérindashliringlardin, rosullar bilen aqsaqallardin silerge salam!

24 Arimizdin bezi kishiler chiqip yéninglarga bérip, sözliri bilen silerni biaramliqqa sélip könglünglarni parakende qilip qoyghanliqini angliduq. Lékin biz ulargha héchqandaq söz-

□ **15:21** «Butlargha atilip bulghan'ghan nersilerni yéyishtin, jinsiy buzuqluqtin, qanni we boghup soyulghan haywanlarning göshliridinmu yéyishtin néri bolunglar ...» — (20-ayet) mushu üç perhiz Tewrat qanunidin élin'ghan. Étiqad qilghan yat ellerning bulargha riaye qilishi ularning nijatliqqa érishishi üçün emes, belki («jinsiy buzuqluqtin ... néri bolunglar»tin bashqa) étiqad qilghan Yehudiyar jamaetke qatnishishida ularning aldida putlikashang bolmasliqi, Yehudiy emes qérindashliri bilen arilishishi asan qilinsun üçün dégen meqset bilen tapshurulghan (21-ayettin rosullarning bu meqsiti ochuq körünidu; «1Kor.» 10:14-11:1nimu körüng).

emr qilmiduq. □ ■ 25 Shu sewebtin, biz bu ishta oylirimiz bir yerdin chiqqandin kéyin, arimizdin tallan'ghan birnechcheylenni söyümlük Barnabas we Pawlusimiz bilen bille yéninglarga ewetishni qarar qilduq. 26 Bu ikkiylen Rebbimiz Eysa Mesihning nami üçhün hayatini xeterge tewekkül qilghan kishilerdur. ■ 27 Shunga biz Yehuda bilen Silasni yazghanlirimizni silerge öz aghzi bilenmu sözlep bersun dep, yéninglarga ewettuq. 28 Gepning poskallisigha kelsek, Muqeddes Rohqa, shundaqla bizlergimu shu layiq körün'genki, töwendiki zörür bolghan ishlardin sirt, silerge héchqandaq bashqa ishni yüklimeslikimiz kérek: 29 — Butlarga atalghan nersilerdin, qanni we boghup soyulghan haywanlarning göshliridin yéyishtin we jinsiy buzuqluqtin néri bolush — siler mushu birnechche ishtin saqlansanglar, yaxshi qilghan bolisiler.

Aman-xatirjem bolunglar!»■

30 Shundaq qilip, ular *qérindashlar* teripidin yolgha sélinip, Antakyagha bardı. U yerde pütün jamaettikilerni yighip, xetni ulargha

□ 15:24 «... **Silerni biaramliqqa sélip könglünglarni parakende qilip qoyghanliqini angliduq. Lékin biz ulargha héchqandaq söz-emr qilmiduq**» — bezi kona köchürmilerde mushu yerde: «... Silerni biaramliqqa sélip, sünnet qobul qilishinglar; Tewrat qanunigha emel qilishinglar kérek dep könglünglarni parakende qilip qoyghanliqini angliduq» déyilidu. ■ 15:24 Gal. 2:4. ■ 15:26 Ros. 13:50; 14:19. ■ 15:29 Yar. 9:4; Mis. 20:3; Law. 17:14; 1Kor. 8:1; 1Tés. 4:3.

tapshurdi. □ 31 Ular xetni oqup, uningdin bolghan righbet-tesellidin zor shadlandi. 32 Yehuda we Silaslar özlirimu peyghemberlerdin bolup, qérindashlarni nurghun söz-nesihetler bilen righbetlendürüp, ularni quwwetlendürdi. 33 *Yehuda we Silaslar* u yerde bir mezigilni ötküzgendin kéyin, Antakyadiki qérindashlarning sepirige amanliq tiligen halda uzitishi bilen, ular özlirini ewetken *Yérusalémdikilerning* qéshigha qaytti. □ 34-35 Lékin Pawlus we Barnabas Antakyada qélip, bashqa nurghun qérindashlarning hemkarliqida telim bérip Rebning söz-kalamidiki xush xewirini jakarlap turdi.

Pawlus bilen Barnabasning ayrilip kétishi

36 Lékin yene birnechche künlerdin kéyin Pawlus Barnabasqa:

Biz burun Rebning söz-kalamini yetküzgen hemme sheher-yézilargha bérip, qérindashlarning yénigha bérip, halini sorap kéyleyli, — dédi.

37 Barnabas bolsa Yuhanna (Markusmu déyilidu)ni bille élip barmaqchi bolghanidi. ■ 38 Biraq Pawlus aldinqi qétim Pamfiliye ölkiside ulardin ayrilip ketken, Rebning xizmitide ular bilen bille *dawamliq* seper qilmighan Markusni yene élip

□ 15:30 «shundaq **qilip, ular qérindashlar teripidin yolgha sélinip...**» — grék tilida «shundaq qilip, ular ularning teripidin yolgha sélinip...». □ 15:33 «**Yehuda we Silaslar u yerde bir mezigilni ötküzgendin kéyin**» — «Yehuda we Silaslar» grék tilida «ular». ■ 15:37 Mis. 20:3.

bérishni aqilanilik emes dep qaridi. □ ³⁹ Shuning bilen ikkiylen otturisida bek keskin ixtilap bolup, axir bérip ular bir-biridin ayrilip kétishti. Barnabas Markusni élip, kémige olturup Siprus ariligha ketti. ⁴⁰ Pawlus bolsa Silasni tallidi; qérindashlarning ikkiylenni Xudaning shapaitige amanet qilishi bilen u ikkisi yolgha chiqti. □ ⁴¹ U emdi Suriye we Kilikiye ölkilirini arilap ötüp, *herqaysi jaylarda* jamaetlerni quwwetlendürdi.

16

Timotiyning Pawlus we Silasqa qoshulushi

¹ Andin u Derbe we Listra sheherlirigimu bardı. Mana, shu yerde étiqadchi Yehudiy bir ayalning oghli, Timotiy isimlik bir muxlis bar idi. Uning atisi bolsa grék idi. □ ² Listra we Konya sheherliridiki qérindashlarning hemmisi uning toghruluq yaxshi guwahliq béretti. ³ Pawlus uni özi bilen bille élip mangmaqchi boldi. Biraq bu yerdiki Yehudiylarning hemmisi *Timotiyning* atisining grék ikenlikini bilgechke, Pawlus uni élip

□ **15:38** «Rebning xizmitide ular bilen bille dawamliq seper qilmighan Markus...» — mushu yerde «Rebning xizmitide» grék tilida peqet «xizmette» déyilidu. □ **15:40** «Pawlus bolsa Silasni tallidi; qérindashlarning ikkiylenni Xudaning shapaitige amanet qilishi bilen u ikkisi yolgha chiqti» — Pawlus we Barnabas néme üçün bir-biridin ayrildi? Qaysisining qarari toghra? «Qoshumche sözimiz»de bu mesile toghrisida azraq toxtilimiz. □ **16:1** «Mana, **shu yerde étiqadchi Yehudiy bir ayalning oghli, Timotiy isimlik bir muxlis bar idi**» — kényinki ayetlerge qarighanda, «shu yer» Listra idi.

xetne qildurdi. □ ■ ⁴ Ular sheher-yézilardin ötkech, Yérusalémdiki rosullar bilen aqsaqallar *yat elfare* békitken belgilimilerni ularning riaye qilishi üçün tapshurdi. ■ ⁵ Shundaq qilip, jamaetler étiqadta kücheytilip, sanlirimu kündin-kün'ge köpeydi.

Makédoniyelikning chaqiriqi

⁶ Muqeddes Roh ularning Asiya ölkiside söz-kalamni jakarlishigha yol qoymighan bolup, Pawluslar emdi Frigiye we Galatiya rayonliridin ötüp, □ ⁷ Misiye rayonigha kelgendin kéyin, Bitiniye ölkisige kirmekchi boldi. Biraq Eysaning Rohi ulargha bundaq qilishi qimu yol qoymidi. □

□ **16:3** «**bu yerdiki Yehudiylarning hemmisi Timotiyning atisining grék ikenlikini bilgechke, Pawlus uni élip xetne qildurdi**» — Pawlusning Timotiyni xetne qilishi étiqadini bildürüş üçün emes, belki u uning bilen Xudaning xizmitide bolghanda Yehudiylarning uni qobul qilmasliqining aldini élish üçün idi.

■ **16:3** 1Kor. 9:20; Gal. 2:3. ■ **16:4** Ros. 15:20.

□ **16:6** «**Muqeddes Roh ularning Asiya ölkiside söz-kalamni jakarlishigha yol qoymighan bolup, Pawluslar emdi Frigiye we Galatiya rayonliridin ötüp...**» — Frigiye we Galatiya rayonliri Asiyaning bir qismi idi — Pawlus shu yerdin ötkini bilen Xudaning sözini jakarlash üçün u yerde toxtimidi. □ **16:7**

«**Misiye rayonigha kelgendin kéyin, Bitiniye ölkisige kirmekchi boldi. Biraq Eysaning Rohi ulargha bundaq qilishi qimu yol goymidi**» — qiziq bir yéri shuki, kéyinrek rosul Pétrus del mushu rayonlarning bezi yerlik kishiliri bilen yéqin munasiwette boldi (2Pét.» 1:1ni körüng). Shunga mumkinchiklik barki, Pawluslar mushu yerlerdin ötüp ketken waqitlarda, Pétrus shu yerde idi yaki pat arida shu yerlerge kelmekchi idi. Pawlusmu kéyin Galatiya dégen rayon'gha bérip, xush xewerni tarqitip, bir jamaet berpa qilindi (18:23 we «Gal.» 4:13ni körüng).

8 Shuning bilan ular Misiyedin ötüp, déngiz boyidiki Troas shehirige chüshti.■ 9 Shu küni kechte, Pawlusqa bir ghayibane körünüş körünüp, Makédoniyelik bir kishi uning aldida öre turup:

— *Déngizdin* ötüp, Makédoniyege kélip, bizge yardem bergeysen! — dep ötündi.□

10 U bu körünüşni körgendin kéyin, Reb bizni jemen u kishilerning qéshigha bérip, ulargha xush xewer jakarlashqa chaqirghan, dégen xulasige kélip, derhal Makédoniyege bérishqa teyyarlanduq.□

Lidyaning étiqad qilishi

11 Biz kémige chiqip, Troastin yolgha chiqip, Samodrak ariligha qarap yol alduq we etisi *Makédoniyediki* Néapolis shehirige yétip barduq.

12 U yerdin Makédoniyening shu rayonidiki Filippi dégen muhim shehirige öttuq. Bumu Rimdiki bir mustemlike sheher idi. Biz bu yerde birnechche

■ 16:8 2Kor. 2:12. □ 16:9 «*Déngizdin ötüp, Makédoniyege kélip, bizge yardem bergeysen!*» — Makédoniye Rim impériyesidiki Grétsiyege jaylashqan «Makédoniye ölkisi» idi.

□ 16:10 «*U bu körünüşni körgendin kéyin, Reb bizni jemen u kishilerning qéshigha bérip, ulargha xush xewer jakarlashqa chaqirghan, dégen xulasige kélip, derhal Makédoniyege bérishqa teyyarlanduq*» — mushu ayettin bashlap «*biz*» dep bayan qilishning sewebi — mushu kitabning muellipi Luqa mushu yerde Pawluslarga qoshulghanliqini körsitidu.

kün turduq. □ ¹³ Shabat küni, *sheher* derwazisidin chiqip derya sahilige barduq; chünki biz u yerde dua-tilawet qilidighan bir jay bar dep oyliduq; derweqe shundaq boldi. Biz olturup, u yerge yighilghan ayallargha sözleshke bashliduq. □

¹⁴ Ularning ichide sösün rext sodisi qilidighan, Tiyatira shehirilik, Xudadin qorqidighan Lidya isimlik bir ayal bar idi. Reb uning qelbini Pawlusning éytqanlirini qobul qilishqa achi.

□ ¹⁵ U ailisidikiler bilen chömüldürülgen bolup bizdin ötünüp:

— Eger siler méni *heqiqeten* Rebge étiqad qilghuchi dep bilsengler, méning öyümge bérip turunglar! — dep ching turup bizni maqullatti. ■

Pawlus bilen Silasning zindan'gha tashlinishi

□ **16:12** «U yerdin Makédoniyening shu rayonidiki Filippi dégen muhim shehirige öttuq. Bumu Rimdiki bir mustemlike sheher idi» — Filippi déngiz boyiki Néapolistin 16 kilométr yiraqliqta idi. «Rimdiki mustemlike» — biwasite Rim hökümiti özi bashqurghan, ahalisi «Rim grazhdanliq» hoquq-imtiyazlirigha ige idi. □ **16:13** «Shabat küni, sheher derwazisidin chiqip derya sahilige barduq; chünki biz u yerde dua-tilawet qilidighan bir jay bar dep oyliduq» — ehwalgha qarighanda Filippi shehiride Yehudiylarning birmu sinagogi yoq idi («sinagog»ning asasi üçhün az dégende on Yehudiy erke kishi bir-birige qoshulushi kérek).

Undaq ehwal astida bu ayallar (belkim Yehudiy hem Yehudiy emesler, yeni «Xudaning qorqqanlar») her shabat küni Tewrattin élin'ghan sözler bilen dua-tilawet qilishqa yighilatti. □ **16:14** «Ularning ichide sösün rext Sodisi qilidighan, Tiyatira shehirilik, Xudadin qorqidighan Lidya isimlik bir ayal bar idi» — «Xudadin qorqidighan» dégen turaqliq ibare, Lidyanning Yehudiy emes, emma Tewrat étiqadida bolghanliqini körsitidu. ■ **16:15**

Yar. 19:3; 33:11; Hak. 19:21; Luqa 24:29; Ibr. 13:2.

16 Bir küni biz shu dua qilidighan jaygha kêtip barghinimizda, bir dédek bizge yoluqti; bu qizgha pal salghuchi bir jin chaplishiwalghanidi; dédek xojayinlirigha pal sélish yoli bilen nurghun payda tépip bergenidi. □ ■ 17 U yol boyi Pawlus we bizge egiship:

— Bu kishiler Hemmidin aliý Xudaning qulliri, ular silerge nijatliq bir yolini jakarlaydu! — dep warqirap mangdi.□

18 U uda köp künler shundaq warqiridi. Bu ish Pawlusning qelbini azablap, u qizgha burulup, jin'gha:

— Eysa Mesihning nami bilen buyruymenki, uningdin chiq! — déyishigila, jin shuan chiqip ketti.□ ■

19 Dédekning xojayinliri uninggha baghligan pul tépish ümidining yoqqa chiqqanliqini körüp, Pawlus bilen Silasqa qol sélip, ularni bazar meydanigha sörep, hökümdarlarning aldigha élip bardı. ■ 20 Ular ikkiylenni soraqchi emeldarlarning aldigha chiqirip:

— Bu ademler Yehudiylar bolup, shehirimizni

□ **16:16** «bu qizgha pal salghuchi bir jin chaplishiwalghanidi»

— «pal salghuchi bir jin» grék tilida «piton rohi». «Piton» yoghan yilan bolup, grékning riwayetliri boyiche u Delfi shehiridiki butxanida turup, palchiliq sirlirini bashquratti. ■ **16:16** 1Sam. 28:7; Ros. 19:24. □ **16:17** «... ular silerge nijatliq bir yolini jakarlaydu!» — yaki «... ular silerge nijatliq yolini jakarlaydu!».

□ **16:18** «Bu ish Pawlusning qelbini azablap,...» — grék tilida «qelbini azablash» dégen söz derd, bizarliq we xapichiliqni (dégen menilerni) öz ichige alidu. «jin shuan chiqip ketti» — yaki «jin shu saet ichide chiqip ketti». ■ **16:18** Mar. 16:17. ■ **16:19** 2Kor. 6:5.

qalaymiqanlashturuwetmekte. ■ 21 Biz bol-saq rimliqlarmiz, ular qanunimizga xilap bol-ghan we qobul qilishqa yaki yürgüzüşke bolmay-dighan qaide-yosunlarni terghib qiliwatidu! — dep shikayet qildi.

22 Toplan'ghan xalayıqmu ulargha hujum qilishqa qozghaldi; soraqchi emeldarlar ularning kiyimlirini yirtip yalingachlap, kaltek bilen dumbilashqa emr chüşürdi. ■

23 Ikkiylenni kaltek bilen köp dumbilighandin keyin, ularni zindan'gha tashlidi we shundaqla gundipayni qattiq közitishke buyrudi. 24 U buyruqni tapshuruwélis bilén ularni zindanning ichkiridiki kamérgha solap, putlirigha ishkel saldi.

25 Tün yérimde, Pawlus bilen Silas dua qilip, Xudagha medhiye küylirini éytiwatatti. Bashqa mehbuslar bolsa qulaq sélip anglawatatti.

■ 26 Tuyuqsız qattiq yer tewresh yüz berdi; zindanning ullirimu tewrinip ketti we zindanning hemme ishikliri shuan échilip, herbir mehbusning kishenlirimu chüşüp ketti. ■ 27 Gundipay uyqudin oyghinip, zindanning ishiklirining ochuq turghanliqini körüp, mehbuslar qéchip kétéptu dep oylap, qilichini sughurup élip, özini öltürüwalmaqchi boldi.□

28 Lékin Pawlus qattiq awazda:

■ 16:20 1Pad. 18:17; Ros. 17:6.

■ 16:22 2Kor. 11:25;

1Tés. 2:2.

■ 16:25 Ros. 4:31.

■ 16:26 Ros. 5:19; 12:7.

□ 16:27 «Gundipay uyqudin oyghinip, ... mehbuslar qéchip kétéptu dep oylap, qilichini sughurup élip, özini öltürüwalmaqchi boldi» — Rim impériyesining qanuni boyiche mehbuslarni qachurup qoyghan eskerler yaki gundipaylar ölümge mehkum qilinatti.

— Özüngge zerer yetküzme, hemmimiz bar! — dep warqiridi.

²⁹ Gundipay: Chiraghlarni keltürünglar dep towlap ichkirige étilip kirip, titrigen halda Pawlus bilen Silasning ayighigha yiqildi. ³⁰ Andin ularni tashqirigha élip chiqip:

— Qutquzulushum üçün néme qilishim kérek? — dep soridi.■

³¹ Reb Eysagha étiqad qilghin, we shundaq qilsang, özüng hem ailengdikilermu qutquzulidu! — dédi ular.□ ■

³² Shuning bilen, ikkiylen uninggha we uning barliq ailisidikilerge Rebning söz-kalamini yetküzdi. ³³ Kéche shu saetning özidila *gundipay* ularni boshlap chiqip, yarilirini yuyup tazilidi; andin u derhal ailisidikiler bilen chömüldürüşni qobul qildi; ³⁴ ikkiylenni öz öyige boshlap kélip, ularning aldigha dastixan saldi. U pütkül ailisidikiler bilen Xudagha étiqad qilghanliqtin zor shadlandi.■

³⁵ Etisi etigende, soraqchi emeldarlar yasawullarni zindan'gha ewetip:

— U ikkiylenni qoyuwétinglar! — dep buyrudi.

³⁶ Gundipay Pawlusqa bu sözni yetküzüp:

— Soraqchi emeldarlar ikkinglarni qoyuwétish yarliqini chüshürdi. Siler emdi zindandin chiqip,

■ **16:30** Luqa 3:10; Ros. 2:37; 9:6. □ **16:31** «Reb Eysagha étiqad qilghin, we shundaq qilsang, özüng hem ailengdikilermu qutquzulidu!» — gundipayning «Qutquzulushum üçün néme qilishim kérek?» dégen soalni qoyushida, u belkim «qutquzulush»ning néme ikenlikini anche chüshenigen bolushi mumkin. Uning közde tutqini rohiy jehettin emes, belki öz we ailisidikilerning ölüm jazasidin qutulushi idi. ■ **16:31** Yuh. 3:16,36; 6:47; 1Yuh. 5:10. ■ **16:34** Luqa 5:29; 19:6.

tinch-aman yolunglarga chiqinglar, — dédi.

³⁷ Biroq Pawlus yasawullarga:

— Biz Rim puqraliri bolsaqmu, emeldarlar bizni soraq qilmayla xalayıqning aldida kaltek bilen dumbalap, zindan'gha tashlidi. Emdi ular hazir bizni yoshurunche qoghlimaqqchimu? Yaq, bundaq qilsa bolmaydu! Emeldarlar özliri kélip bizni chiqarsun! — dédi.□

³⁸ Yasawullar bu sözlerni soraqchi emeldarlarga yetküzdi. Ular ikkiyenning Rim puqrasi ikenlikini anglap qorqup ketti; ³⁹ ularning könglini élishqa *zindan'gha* bérip, ularni zindandin élip chiqqandin kéyin, sheherdin chiqip kétishni qayta-qayta ötündi.■

⁴⁰ Ikkiylen zindandin chiqishi bilen Lidyaning öyige bardı; andin u yerde qérindashliri bilen körüşüp, ularni righbetlendürgendin kéyin, yolgha chiqip ketti.

17

Tésalonika shehiridiki topilang

¹ Ular sepirini dawam qilip Amfipolis we Apoloniya sheherliridin ötüp, Tésalonika shehirige

□ **16:37** «Biz Rim puqraliri bolsaqmu, emeldarlar bizni soraq qilmayla xalayıqning aldida kaltek bilen dumbalap, zindan'gha tashlidi» — rimliq puqralargha undaq muamile qilishning herbir basquchi Rim qanunigha xilap idi. ■ **16:39** Mat. 8:34.

keldi. U yerde Yehudiylarning sinagogi bar idi.□

² Pawlus aditi boyiche ularning arisigha kirip, u da üç shabat küni u yerde jem bolghanlar bilen muqeddes yazmilarni sherhlep munaziriliship, ³ ulargha Mesihning azab-oqubetler tartqandin keyin ölümdin tirilishi muqerrer dep chüshendürdi hem ispatlidi we: — Men silerge jakarlighan mushu Eysa del Mesihning Özi shu! — dédi.■

⁴ *Yehudiylarning* ichidin beziler qayil bolup ishinip, Pawlus bilen Silasqa qoshuldi; shundaqla Xudadin qorqidighan Gréklerdin zor bir top ademler we az bolmighan yuqiri tebiqidiki grék ayallarmu shundaq ishendi.□ ■ ⁵ Biraq Yehudiylar buninggha heset qilip, birnechche qebih ademlerni yighip, bir top kishilerni toplap, sheherni astin-üstün qiliwetti. Yehudiylar Pawlus bilen Silasni sheher xelq *kéngeshmisige* tapshurup bérish üçün ularni tutush meqsitide Yason isimlik birsining öyige basturup bardı. ⁶ Lékin ular ikkiylenni tapalmay ular Yason we bashqa birnechche qérishdashni sheher emeldarlirining aldigha tartip apirip:

— Jahanni astin-üstün qiliwetken ashu ademler mushu yergimu yétip keldi;■ ⁷ Yason ularni

□ **17:1** «Tésalonika shehiri» — «Tésalonika» hazirqi Salonika shehiri. «Ular ... Tésalonika shehirige keldi» — mushu bapta «biz» emes, belki «ular» déyilgechke, Luqani Pawluslardin bir mezigil ayrilghan, dep qaraymiz. ■ **17:3** Zeb. 16:10; 22:6, 22; Mat. 16:21; Luqa 24:46. □ **17:4** «... shundaqla Xudadin qorqidighan Gréklerdin zor bir top ademler we az bolmighan yuqiri tebiqidiki grék ayallarmu shundaq ishendi» — «Xudadin qorqidighan Grékler» dégen turaqliq ibare, Tewrat étiqadida bolghan Grékleri körsitidu. ■ **17:4** Ros. 28:24. ■ **17:6** Ros. 16:20.

öyide qobul qildi. Ular Eysa isimlik bashqa bir padishah bar dep jakarlap, Qeyserning per-manlirigha qarshi chiqiwatidu! — dep chuqan sélishti.■

⁸ Ular bu sözler bilen xalayıqni we sheher emeldarlarini dekke-dükkige sélip qoydi. ⁹ Emeldarlar Yason we bashqa tutup kélın'genlerdin kapalet puli alghandin kéyin, ularni qoyuwetti.

Bériya shehiride

¹⁰ Qérindashlar hayal bolmay Pawlus bilen Silasni shu küni kéchide Bériya shehirige ewetiwetti. Ular u yerge yétip barghanda, Yehudiylarning sinagogigha kirdi. □ ■ ¹¹ U yerdiki *sinagogdikiler* Tésalonikadikilerge qarighanda ésil xisletlik bolup, söz-kalamni qiziqip anglidi we ularning éytqanlirining toghra yaki xataliqini éniqalap bilish üçün, herküni muqeddes yazmilarni qétirqinip izlendi. ■ ¹² Netijide, ulardin nurghun Yehudiylar, ésilzade grék ayallardin bir qismi we shundaqla xéli köp grék erler étiqad qildi. □ ¹³ Lékin Tésalonikadiki Yehudiylar Xudaning söz-kalamining Pawlus arqiliq Bériyadimu jakarlaniwatqinini anglap, u yergimu bérip topilang kôtürmekchi bolup, ammini qutratti. ■ ¹⁴ Shuning bilen qérindashlar Pawlusni derhal déngiz boyigha

■ **17:7** Luqa 23:2; Yuh. 19:12.

□ **17:10** «Qérindashlar

hayal bolmay Pawlus bilen Silasni shu küni kéchide Bériya shehirige ewetiwetti — «shu küni kéchide» yaki «shu küni kech kirish bilenla». ■ **17:10** Ros. 9:25. ■ **17:11** Yesh. 34:16; Luqa 16:29; Yuh. 5:39.

□ **17:12** «shundaqla xéli köp grék erler étiqad qildi» — grék tilida «shundaqla az bolmighan grék erler étiqad qildi».

■ **17:13** 1Tés. 2:14.

ewetiwetti. Silas bilen Timotiy bolsa Bériyada qaldi. ¹⁵ Pawlusni uzitip mangghanlar uni Afina shehirigiche élip bardi. Andin ular Pawlusning: — «Siler Silas bilen Timotiygha mumkinqeder méning yéningha tézraq kelsun dep yetküzüp qoyunglar» dégen tapshuruqini élip, *Bériyagha* qaytip keldi.■

Afina shehiride

¹⁶ Pawlus Afina shehiride Silas bilen Timotiyni kütüp turghanda, pütkül sheherdikilerning but-pereslikke bérilip ketkenlikini körüp, rohi qattiq azablandi. ¹⁷ Shunga u sinagogda Yehudiylar we Xudadin qorqidighanlar bilen hem shuningdek herküni bazarda uchrighanla kishiler bilen mu-nazirilishetti. □ ¹⁸ «Épikurlar» we «Stoiklar» dep atalghan bezi peylasoplarmu uning bilen mu-nazirilishishke bashlidi. Ulardin beziler: — Bu bilermen pochi néme dep jöylüwatidu? — déyishti.

Yene beziler Pawlusning Eysa we ademlerning ölümdin tirildürülidighanliqi heqqidiki xush xew-erni jakarlighanliqidin:

— U yat ilahlarning terghibatchisi oxshaydu!

■ **17:15** Ros. 18:5. □ **17:17** «u sinagogda Yehudiylar we Xudadin qorqidighanlar bilen ... munazirilishetti» — «Xudadin qorqidighanlar» Tewrat arqiliq Xudagha étiqad qilghan Yehudiy emeslerni körsitidu.

— déyishti. □ 19 Shunga, ular Pawlusni élip «Aréopagus» dégen *kéngesh* meydanigha apirip:

— Sen tarqitiwatqan yéngi telimingning néme ikenlikini bizmu bilsek qandaq? 20 Chünki

sen bezi gheyriy ishlarni quliqimizgha yetküzüwatisen, biz ularning menisi zadi néme ikenlikini bilgümüz bar, — déyishti

21 (emdi Afinaliqlar we u yerde turuwatqan chet'elliklarning hemmisi waqtini birer yéngiliqni yetküzüsh yaki anglashtin bashqa ishqa serp qilmaytti). 22 Shunga Pawlus Aréopagus meydanining otturisigha chiqip mundaq dédi:

Ey Afina xelqi! Silerning her jehettin jin-ilahlargha choqunushqa qattaq bérilgenliklarni kördüm. □ 23 Chünki hemme yerni arilap, silerning tawapgahliringlarni közdin kechürginimde, üstige «Namelum bir Xudagha atalghan» dep pütülgen béghishlimisi bar yene bir qurban'gahni kördüm. Emdi men siler tonumay turup ibadet qiliwatqan shu *Xudani* mana hazir silerge tonushturup

□ 17:18 ««Épikurlar» we «Stoiklar» dep atalghan bezi peylasoplarmu uning bilen munazirilishishke bashlidi» — «Épikurlar»: «lezzet»ni eng yuqiri orun'gha qoyup, hertürlük «ilah» we «axiret» dégenlerge qarshi idi. «Stoiklar» bolsa «pezilet»ni eng yuqiri orun'gha qoyup, her ademning öz emellirige mes'ul bolup, «pezilet»ke lezzet yaki azab-oqubetke qarimay intilishi kérek, dep tekitleytti. «U yat ilahlarning terghibatchisi oxshaydu!» — ularning «yat ilahlar» déginide közde tutqini «Eysa» we «Tirilish» idi — ular bularni «ikki ilah» dep oylap qalghanidi. □ 17:22 «Silerning her jehettin jin-ilahlargha choqunushqa qattaq bérilgenliklarni kördüm» — grék tilida «jin-ilahlar» «jinlar» dégen söz bilen ipadilinetti. Chünki köp gréklar jinlar bilen ilahlarning chong perqi yoq, jinlarning yaxshi terepliri bar, dep ishinetti.

jakarlay.

²⁴ Pütkül alemni we uningdiki barliq mewjudatlarni yaratqan Xuda asman-zéminning Igisi bolup, insanlarning qoli bilen yasalghan ibadetxanilarda turmaydu, ■ ²⁵ yaki birer nersige hajiti chüshkendek insanlarning qollirining ejrige mohtaj emestur, chünki U Özi hemme janiwargha hayatliq, nepes, shundaqla *éhtiyajliq bolghan* hemme nersini ata qilidu. ■ ²⁶ U birla ademdin insaniyettiki barliq milletlarni barliqqa keltürdi, ularni pütün yer yüzige orunlashturup, ulargha xas bolghan peyt-pesiller hemde turidighan jaylirining pasillirini aldin belgilep berdi. □ ■ ²⁷ Bularning meqsiti «Insanlar méni izdisun, belkim silashturup tapsun» dégenliktur. Emeliyette, u héchqaysimizdin yiraq emes. ²⁸ Chünki biz Uningda yashaymiz, heriket qilimiz we Uningda wujudimiz bardur; aranglardiki bezi shairlar éytqinidek: «Biz Uning neslidurmiz!». □ ²⁹ Shunga, Xudaning nesli bolghachqa, biz Tengri Bolghuchini altun-kümüş yaki tashtin yasalghan, hünerwenning mahariti we tesewwuri bilen oyulghan birer nersige oxshaydu, dep

■ **17:24** Yar. 1:1; 2Tar. 6:30; Zeb. 33:6; 124:8; 146:6; Yesh. 66:1; Ros. 7:48; 14:15; Weh. 14:7. ■ **17:25** Yar. 2:7.

□ **17:26** «U birla ademdin insaniyettiki barliq milletlarni barliqqa keltürdi» — grék tilida «U bir qandin insaniyettiki barliq milletlarni barliqqa keltürdi». «*Xuda...* ulargha xas bolghan peyt-pesillerni... aldin belgilep berdi» — «ulargha xas bolghan peyt-pesiller» menisi belkim «ularning rawaj tépish we zawalliqqa yüzlinish waqitliri» dégendek. ■ **17:26** Qan. 32:8. □ **17:28** «aranglardiki **bezi shairlar éytqinidek: «Biz Uning neslidurmiz!»**» — shair Aratusning yazmiliridin élin'ghan (miladiyedin ilgiriki 310-245 yillarda).

oylimasliqimiz kérek.■

³⁰ Shunga Xuda burunqi zamanlardikilerning shundaq ghepletlik waqitlirini neziridin saqit qilghini bilen, lékin bügünki künde U hemmila yerde pütün insanlarni gunahlirigha towa qilishqa emr qilmaqta! ■ ³¹ Chünki U Özi tikligen insan arqiliq pütkül dunyani heqqaniylik bilen soraq qilidighan bir künini belgilidi; U uni ölümdin tirildürgenliki bilen bu ishning muqerrer ikenlikige ispat bergenidi.

³² *Pawlusning* «ölgenlarning tirilishi» heqqide éytqanlirini anglighanda beziler uni mesxire qilishqa bashlidi. Yene beziler:

— Bu ish heqqide sendin yene anglayli, — dédi.

³³ Buning bilen, Pawlus meydandin chiqip ketti. ³⁴ Biraq beziler uninggha qoshulup, étiqad qildi. Bularning ichide «Aréopagus» kéngeshme hey'etliridin biri bolghan Diyonisiyus we Damaris isimlik bir ayal, shuningdek bashqa birqanche kishimu bar idi.

Rosul Pawlusning xush xewerni jakarlighan 2-sepiri

Rosul Pawlusning xush xewerni jakarlighan 2-sepiri

18

Korint shehiride

¹ Bu ishlardin kéyin, Pawlus Afina shehiridin ayrilip Korint shehirige bardı. ² U u yerde Pontus ölkiside tughulghan Akwila isimlik bir Yehudiy bilen uning ayali Priskillani uchrattı. Ular *Rim impérotori* Klawdiyusning barliq Yehudiylar Rim shehiridin chiqip kétishi kérek, dégen yarliqi seweblik yéqında Italiyedin kelgenidi. Pawlus ular bilen tonushup, ³ ular bilen kespidash bolghachqa, bille turup ishlidi (chünki ular

■ 18:2 Rim. 16:3; 1Kor. 16:19; 2Tim. 4:19.

chédirchiliq bilen shughullinatti).□ ■ 4 Herbir shabat künide u Yehudiylarning sinagogigha kirip, Yehudiylar we gréklar bilen munaziriliship ularni *Xudaning söz-kalamigha qayil qilishqa tirishatti*.□

5 Biraq Silas bilen Timotiy Makédoniyedin kelgendin kéyin, Pawlus söz-kalamni yetküzüşke aldiridi, jan köydürüp Yehudiylargha: — Eysa — Mesihning Özidur, dep guwahliq berdi.□ ■ 6 Lékin,

□ **18:3** «ular **bilen kesipdash bolghachqa, bille turup ishlidi (chünki ular chédirchiliq bilen shughullinatti)**» — Pawlusning xetliride, özi we hemrahlirining jénini béqish üçün jamaetlerning qoligha qarimay, belki öz qoli bilen ishlisini pat-pat tilgha alidu. Mushu yerde uning kespi chédirchiliq ikenlik körünidu.

■ **18:3** Ros. 20:34; 1Kor. 4:12; 2Kor. 11:9; 12:13; 1Tés. 2:9; 2Tés. 3:8.

□ **18:4** «Herbir **shabat künide u Yehudiylarning sinagogigha kirip, Yehudiylar we gréklar bilen munazirili-ship ularni Xudaning söz-kalamigha qayil qilishqa tirishatti**» — «munaziriliship ularni Xudaning söz-kalamigha qayil qilishqa tirishatti» dégen sözler grékchide peqet birla söz bilen ipladilidu. «Xudaning söz-kalamigha» dégen sözlerni jümlini chüshinishke asan bolsun üçün kirgüzduq.

□ **18:5** «**Biraq Silas bilen Timotiy Makédoniyedin kelgendin kéyin, Pawlus söz-kalamni yetküzüşke aldiridi, jan köydürüp Yehudiylargha... guwahliq berdi**» — Pawlusning bu rohlandurulushigha belkim üç muhim türkte bar idi: — (1) u Silas we Timotiydin Tésalonikadiki qérindashlar étiqadta ching turuwatidu, dégen xush xewerni anglidi («1Tés.» 3:6); (2) Makédoniyediki jamaetler, bolupmu Filippi jamaiti Xudaning xizmitini ilgiri sürgüzüş üçün ewetken iqtisadiy yardemni Silas we Timotiytlar élip kelgenidi («2Kor.» 1:5; «Fil.» 4:15). Shu yadem bilen u belkim pütün waqtini xush xewer yetküzüşke serp qilalaytti. (3) u Makédoniyede bolghan waqitlirida köp ziyankeshlikke uchrichachqa, hem Afina sheherdikilerning söz-kalamgha bolghan soghuqluqini körüp özining ajizliqini köp séziwaldi («1Kor.» 2:1-4). Lékin Silas we Timotiyning hemrahliqidin teselli-righbet élip köp rohlanduruldi. ■ **18:5** Ros. 17:15.

ular uninggha qarshi chiqip uni haqaretlidi. Buning bilen Pawlus péshini qéqip, ulargha:

— Öz qéninglar öz béshinglarga chüshsun! Men buninggha jawabkar emesmen! Bügündin bashlap, men *silerdin burulup* yat elliklerge barimen, — dédi. □ ■

⁷ Buning bilen Pawlus ulardin ayrilip, Titiyus Yustus isimlik, Xudadin qorqidighan bir kishining öyige bérip turdi. Uning öyi sinagogning yénida idi. □ ⁸ Emdi sinagogning chongi Krispus pütün ailisidikiler bilen Rebge étiqad qildi. Nurghun Korintliqlarmu bu xewerni anglap, étiqad qilip chömüldürüşni qobul qildi. □ ■

⁹ Reb kéchide Pawlusqa bir ghayibane körünüş arqiliq wehiy yetküzüp uninggha:

— Qorqma, süküt qilmay sözle, ■ ¹⁰ chünki Men sen bilen bille. Héchkim sanga qol sélip zerer yetküzmeydu, chünki Méning bu sheherde nurghun kishilirim bar, — dédi.

□ **18:6** «**ular uninggha qarshi chiqip...**» — yaki «ular özlirige qarshi chiqip...». «**buning bilen Pawlus péshini qéqip...**» — grék tilida «buning bilen Pawlus kiyimlirini qéqip...». Pawlusning «péshini qéqish»i «silerning Xudaning söz-kalami bilen munasiwit-inglar yoq» dégen menini bildüridighan isharet idi. «**Öz qéninglar öz béshinglarga chüshsun**» — bu dégenlik, siler Xudaning nijatliq yolini ret qilghandin kéyin, öz aqiwitnglarga özünglar jawabkar» dégen menide. ■ **18:6** Mat. 10:14; Ros. 13:51. □ **18:7**

«**Titiyus Yustus isimlik, Xudadin qorqidighan bir kishi**» — «Xudadin qorqidighan» dégen ibare toghruluq 13:26diki izahatni körüng. □ **18:8** «**Nurghun Korintliqlarmu bu xewerni anglap, étiqad qilip chömüldürüşni qobul qildi**» — «bu xewer»: (1) sinagogning chongining étiqad qilghanliqi yaki (2) Pawlusning éytqan sözlirini körsitidu. Bizningche birinchi chüshenche toghridur. ■ **18:8** 1Kor. 1:14. ■ **18:9** Ros. 23:11.

11 Shuning bilan Pawlus u yerde bir yil alte ay turup, u yerdiki kishiler arisida Xudaning söz-kalamini ögetti.

12-13 Emma Galliyo Axaya ölkisining waliysi bolghan waqtida, Yehudiylar birliship Pawlusni tutup Galliyoning «soraq texti»ning aldigha apirip, uning üstidin:

Bu adem kishilerni qanun'gha xilap halda Xudagha ibadet qilishqa qayil qiliwatidu! — dep shikayet qildi.□

14 Pawlus aghzini achay dep turushigha, waliy Galliyo Yehudiylargha:

— Derweqe, i Yehudiylar, bu shikayitinglar birer naheqliq yaki éghir jinayet toghrisida bolghan bolsa, sewrchanliq bilen silerge qulaq salsam orunluq bolatti. ¹⁵ Biraq bu ish *peqet* bezi nam-isimlar, sözler we özünqlarning *Tewrat* qanun-inglar üstide talash-tartishlarga chétishliq iken, uni özünqlar bir terep qilinglar! Men bundaq ishlargha soraqchi bolmaymen! — dédi. ¹⁶ Shuning bilen u ularni soraq texti aldidin heydep chiqardi.

17 Xalayıq sinagogning chongi Sosténisni tutuwélip, soraq textining aldida qattiq urghili turdi. Biraq *waliy* Galliyo bu ishlarning

□ **18:12-13** «Axaya ölkisi» — Grétsiyening muhim jaylirini öz ichige alatti. Galliyo shu ölkining waliysi bolghan waqti miladiyedın kéyinki 51-52-yillar idi.

héchqaysisigha qilche pisent qilmidi.□

Pawlusning Antakya shehirige qaytip kélishi

¹⁸ Pawlus Korint shehiride yene köp künlerni ötküzgendin kéyin, qérindashlar bilen xoshliship, Priskilla we Akwilalarning hemrahliqida kémige olturup, Suriyege qarap ketti. *Yolgha chiqishtin ilgiri* u Kenqriya shehiride Xudagha ichken bir qesimidin chachlirini chüshürüwetkenidi. □ ■

¹⁹ Ular Efesus shehirige barghandin kéyin, u Priskilla we Akwilani qaldurup qoyup özi *shu yerdiki* sinagogqa kirip, Yehudiylar bilen mu-nazirileshti. ²⁰ Ular uni uzunraq turushqa telep qiliwidi, u qoshulmay, ²¹ «Men qandaqla bolmisun kéler héytini Yérusalémda ötküzimen; andin Xuda

□ **18:17** «xalayıq **sinagognıng chongi Sosténisni tutuwélip, soraq textining aldida qattıq urghılı turdı**» — Sosténisning Mesihke étiqad qilghan waqti namelum («1Kor.» 1:1ni körüng). Yehudiylarning uni undaq urushining sewebi éniq emes; u Mesihge étiqad qilghuchi bolghanliqtin yaki sinagotikiler öz erzin-ing netijisiz bolup chiqqanliqidin xapa bolup, sinagog reisdin achchiqini chiqiriwalmaqchi bolsa kérek. □

18:18 «**Ken-qriya shehiri**» — Korintning port shehiri bolup Korinttin yette kilométr yiraqqa jaylashqanidi. «**Yolgha chiqishtin ilgiri u Ken-qriya shehiride Xudagha ichken bir qesimidin chachlirini chüshürüwetkenidi**» — Pawlus némishqa qesem qildi? Alimlarning pikiriridin: (1) u Korint shehiride shunche köp ademler xush xew-erni qobul qilghanliqidin bolghan xushalliqidin, Xudagha alahide rehmet éytish üçün; (2) yene bir qétim Yérusalém we Yehudiyede turuwatqan Yehudiy xelqni xush xewerge qayil qilishqa tiriship ulargha mushu qesimi arqiliq özini «Mana men silerde Xudadin qorqidighan adem» dep körsitip ulargha yéqinlashmaqchi bolup qesem qilghan. Biz ikkinchi pikirge mayilmiz. Bezi alimlar qesem ichküchi Akwiladur, dep qaraydu. ■ **18:18** Chöl. 6:18; Ros. 21:23.

buyrusa, silerning yéninglarga yene kélimen», — dep ular bilen xoshliship, Efesustin kéme bilen yolgha chiqti. □ ■

²² U Qeyseriye shehiride kémidin chüshüp, *Yérusalémgha* chiqip jamaet bilen hal sorashqandin kéyin, Antakya shehirige chüshüp ketti. □

²³ Antakyada bir mezigil turghandin kéyin, u yene yolgha chiqip Galatiya we Frigiye yurtlirini bir-birlep arilap, barghanla yéride barliq muxlislarning étiqadini quwwetlidi.

Apollosning Efesus we Korint sheherliride telim bérishi

²⁴ Bu arida, Iskenderiye shehiride tughulghan Apollos isimlik bir Yehudiy Efesus shehirige keldi. U natiq adem bolup, muqeddes yazmilardin xélila chongqur sawati bar adem idi. □ ■ ²⁵ U Rebn- ing yoli toghruluq telim alghan bolup, otluq roh bilen Eysa heqqide eynen sözlep telim béretti. Bi-

□ **18:21** «men **qandaqla bolmisun keler héytne Yérusalém**da ötküzimen» — bezi kona köchürmilerde bu sözler tépilmay, peqet ««Xuda buyrusa, men silerning yéninglarga yene kélimen», — dep ular bilen xoshliship, Efesustin kéme bilen yolgha chiqti» déyilidu.

■ **18:21** 1Kor. 4:19; Ibr. 6:3; Yaq. 4:15. □ **18:22** «U **Yérusalémgha chiqip jamaet bilen hal sorashqandin kéyin...**» — Injilda «Yérusalémgha bérish» grék tilida daim dégüdek peqet «Yérusalémgha chiqish» deytti. Yehudiy xelqi üçün Yérusalémgha bérish «chiqish», uningdin kétish «chüshüş» bilen bildürületti. Pawlus qesimini ada qilip chiqish üçünmu Yérusalémgha bérish kélishi kérek. □ **18:24** «U ... **muqeddes yazmilardin xélila chongqur sawati bar adem idi**» — grék tilida «U ... muqeddes yazmilarda küchlük bir adem idi». ■ **18:24** 1Kor. 1:12.

raq uning xewiri peqet Yehya *peyghemberning* yürgüzgen chömüldürüshi bilen cheklinetti.□

²⁶ U sinagogda yüreklik sözleshke bashlidi. Uni anglighan Priskilla bilen Akwila uni öyige élip bérip, uninggha Xudaning yolini téximu tepsiliy chüshendürdi. □ ²⁷ Kéyin, Apollos Axaya ölkisige barmaqchi bolghanda, *Efesusluq* qérindashlar *Axayadiki* muxlislargha xet yézip, ulardin Apollosni qarshi élishni bekmu telep qildi. U shu yerge bérip, Xudaning méhir-shepqiti arqiliq étiqad qilganlarga qoshulup, ulargha zor yardemde boldi.

□ ■ ²⁸ Chünki u xelq-alem aldida Yehudiylar bilen munaziriliship, ulargha küchlük reddiye bérip, muqeddes yazmilarni sherhlishi bilen Mesihning Eysa ikenlikini ispatlap berdi.

□ **18:25** «uning **xewiri peqet Yehya peyghemberning yürgüzgen chömüldürüshi bilen cheklinetti**» — démek, Apollosning telimi belkim Yehya peyghemberning «Xudaning padishahliqi yéqinlashti», «Muqeddes Rohqa chömüldürgüchi, yeni Qutquzghuchi-Mesih méning keynimdin kélidu» dégen sözliridin, shundaqla «Mesih Nasaretlik Eysa iken», dégen melumatlardin terkib tapqan bolsa kérek. U Eysa Mesihning ölgini, tirilgenliki, shundaqla uning Muqeddes Rohni ata qilishi bilen yéngi dewr bashlighanliqi toghruluq xewersiz qalghanidi. 19:1-7 we izahatlarni körüng. □ **18:26** «Priskilla **bilen Akwila uni öyige élip bérip,...**» — yaki «Priskilla bilen Akwila uni ayrim élip,...».

□ **18:27** «Kéyin, **Apollos Axaya ölkisige barmaqchi bolghanda, Efesusluq qérindashlar Axayadiki muxlislargha xet yézip, ulardin Apollosni qarshi élishni bekmu telep qildi**» — bashqa bir xil terjimisi: — «Kéyin, Apollosni righbetlendürüp, Axayidiki muxlislargha xet yézip, ulardin Apollosni qarshi élishni telep qildi». ■ **18:27** 1Kor. 3:6.

19

Pawlus Efesus shehiride

¹ Apollos Korint shehiridiki waqtida, Pawlus seper qilip, ichki quruqluq arqiliq Efesus shehirige keldi. U yerde bezi muxlislar bilen uchriship, □ ² ulardin:

— Siler étiqad qilghininglarda, Muqeddes Roh silerge ata qilin'ghanmu? — dep soridi.

— Yaq, biz hetta Muqeddes Roh bar dégenni zadi anglimaptikenmiz, — dep jawab berdi ular. □

³ Pawlus yene:

— Undaqta, siler qandaq chömüldürülüshte chömüldürülgensiler? — dep soridi.

— Biz Yehya *peyghember* yetküzgen

□ **19:1** «ichki **quruqluq arqiliq Efesus shehirige keldi**» — yaki «égizlikler arqiliq Efesus shehirige keldi». ■ **19:1** 1Kor. 1:12 □ **19:2** «Muqeddes **Roh silerge ata qilin'ghanmu?**» — grék tilida: «Muqeddes Rohni qobul qildinglarmu?». «Yaq, **biz hetta Muqeddes Roh bar dégenni zadi anglimaptikenmiz**» — mushu jawabning menisi belkim «Muqeddes Rohning ata qilin'ghini yaki Muqeddes Rohning insanalargha kelginini anglimaptikenmiz» dégendek bolsa kérek.

chö müdürülüşni qobul qilduq, — dédi ular.□

⁴ Pawlus: — Yehya *peyghember* xelqge yetküzgen chö müdürülüş bolsa gunahlargha towa qilishni bildüridighan chö müdürülüş bolup, ulargha özidin kéyin kelgüchige, yeni Eysagha étiqad qilish kéreklikini tapilghanidi, — dédi.■

⁵ Ular buni anglap, Reb Eysaning namida chö müdürülüşni qobul qildi. ⁶ Pawlus qolini ularning üstige tegküzüp turushi bilen, Muqeddes Roh ulargha chüshti. Buning bilen ular namelum tillarda sözleshke hem peyghemberlerche wehiy-

□ **19:3** «Undaqta, **siler qandaq chö müdürülüşte chö müdürülgensiler?**» — yaki «Undaqta, siler néme dep chö müdürülgensiler?». Éniqki, shu kishiler Eysa Mesihning namigha chö müdürülgen bolsa, undaqta ularni chö müdürügüzchi étiqadchi ulargha «Xuda Mesihke étiqad qilghuchilarning hemmisige Muqeddes Rohini sowghat qilip ata qilidu» dep chüshendürgen bolushi kérek idi. Chünki Mesihde bolghan xush xewer del shuki: (1) Mesihning qurbanliqi bilen étiqadchi insanlarning gunahliri kechürüm qilinidu; (2) Mesihning qurbanliqi bilen Xuda étiqadchi insanlarga yéngi bir hayat ata qilidu; mushu hayat Muqeddes Rohning insanning qelbide makan qilishi bilen bashlinidu. Rosul Pétrusning sözlirige qarang (2:38-39), «1Pét.» 3:21 we bu ayet toghrisida «qoshumche söz»imizdiki izahatlarni körüng. «Biz **Yehya peyghember yetküzgen chö müdürülüşni qobul qilduq**» — ularning jawabigha qarighanda, ular merhum Yehya peyghemberning muxlisliri idi; mumkinchiligi barki, ular Yehya peyghemberning towa qilishi we sugha chö müdürülüş toghruluq telimlirini Apollostin anglighanidi. ■ **19:4** Mat. 3:11; Mar. 1:4; Luqa 3:16; Yuh. 1:26; Ros. 1:5; 11:16.

bésharetlerni yetküzüşke bashlidi. □ ■

⁷ Ular texminen on ikki erkek kishi idi.

⁸ Pawlus üç ay dawamida *Efesus shehiridiki* sinagogqa kirip, yürekliq bilen söz qilip, ular bilen Xudaning padishahliqidiki ishlar toghrisida munaziriliship qayil qilishqa tirishti. ⁹ Lékin beziliri jahilliq qilip ishinishni ret qilip, xalayıq aldida *Rebning* yoligha haqaret keltürgende, Pawlus ulardin chiqip, muxlislarnimu ayrip chiqti. U herküni Tirannus isimlik ademning léksiyixanisida munazire-muzakire ötküzdi. □ ■ ¹⁰ Bu ish ikki yil dawamlashti. Netijide, Asiya ölkisidiki pütün xelq, Yehudiylar bolsun, Grékler bolsun hemmeylen Rebning söz-kalamini anglidi. □

Skéwaning oghulliri

□ **19:6** «...Muqeddes **Roh ulargha chüshiti. Buning bilen ular namelum tillarda sözleshke hem peyghemberlerche wehiy-bésharetlerni yetküzüşke bashlidi**» — Muqeddes Rohning ulargha ata qilghan «namelum (karamet) tillarda sözlesh» iltipati bilen kishiler öz sözlirini chüshenmigen halda Xudagha medhiye oqup, uning sirlirini jakarlaydu («1Kor.» 14:2ni körüng). ■ **19:6** Ros. 8:17; 11:15. □ **19:9** «xalayıq **aldida Rebning yoligha haqaret keltürgende...**» — mushu yerde «Rebning yoli» grék tilida peqet «yol» dégen söz bilen ipadilinidu (chünki étiqadning neziride peqet bir yolla bardur. 9:2nimu körüng). «**Tirannus isimlik ademning léksiyixanisida munazire-muzakire ötküzdi**» — «léksiyixana» yaki «mektep»: Bu belkim pelsepe ögitidighan bir mektep bolsa kérek. «Munazire-muzakire ötküzüş» — belkim ishenmigenler bilen munazire qilish (10-ayetni körüng) we ishen'genlerge köprek telim bérish. ■ **19:9** 2Tim. 1:15. □ **19:10** «**Yehudiylar bolsun, Grékler bolsun...**» — démek, «Yehudiylar bolsun, Yehudiy emesler bolsun...».

11 Xuda Pawlusning qolliri arqiliq karamet möjizilerni yaratti. ■ 12 Kishiler hetta qol yaghliq we pertuqlarni Pawlusning ténige tegküzüp, andin késellerning yénigha apirip, ularning üstige yapatti. Netijide, késeller saqiyip, yaman rohlar ulardin chiqip kététti.

13 Lékin shu etrapta yüridighan, «jinkesh» Yehudiy-larin bezilirimu Reb Eysaning namini ishlitip baqqusi kélip, jin chaplashqanlar üstide turup jin-largha: «Pawlus jakarlawatqan Eysaning namidin sanga qattiq buyruq bérimen!» deydighan boldi. □

14 Bu ishni qilidighanlarning arisida Skéwa isimlik bir Yehudiy bash kahinning yette oghlimu bar idi.

□ 15 Lékin ular qoghliwetmekchi bolghan yaman Roh ulargha jawaben:

— Eysani tonuymen, Pawlustin xewirim bar, bi-raq özünglar kim bolisiler?! — déwidi, 16 yaman Roh chaplishiwalghan kishi ulargha étilip chiqip, ularni urup shama qilip, ularning üstidin ghalib keldi. Ular yalingach we yarilan'ghan halda öydin qéchip chiqip ketti.

17 Bu ish Efesus shehiride turuwatqan barliq Yehudiylar we Gréklergimu melum bolup, qorqunch hemmisini basti we Reb Eysaning nami ulughlandi. 18 Netijide, nurghun étiqadchilar

■ **19:11** Mar. 16:20; Ros. 14:3. □ **19:13** ««jinkesh» **Yehudiylar**»

— mexsus atalmish «jin heydesh qespi» arqiliq pul tapidighanlar. «Eysaning **namidin sanga qattiq buyruq bérimen!**» — grék tilida: «... Eysaning namidin sanga qesem astida buyruymen!».

□ **19:14** «**Bu ishni qilidighanlarning arisida Skéwa isimlik bir Yehudiy bash kahinning yette oghlimu bar idi**» — yaki «Bu ishni qilghuchilar Skéwa isimlik bir Yehudiy bash kahinning yette oghli idi».

burunqi qilghanlirini iqqar qilip, aldigha chiqti.

■ 19 Séhirgerlik qilghanlardin nurghun ademler özlirining séhirgerlik kitab-palnamilirini ekélip *bir yerge dōwilep*, köpchilikning aldida köydürüshti. Bu kitablarning qimmiti jemiý ellik ming kümüş tenggige yétetti. □ 20 Shundaq qilip, Rebning söz-kalami küchge ige bolup, berq urup üstünlükke ötti.■

Efesus shehiride topilang kötürüldü

21 Bu ishlar yüz bergendin kéyin, Pawlus könglide, Makédoniye we Axaya ölkisidin ötüp Yérusalémgha bérishqa niyet baghlidi. U: — U yerge barghandin kéyin, Rim shehirini körüp kélisim kérek, — dédi.□ ■

22 Shuning bilen, u özige yardeemde boluwatqanlardin Timotiy bilen Érastus ikkiylenni Makédoniyege ewetiwétip, özi yene bir mezigil Asiya ölkiside turdi.□

23 Del shu chaghda, *Efesus shehiride Rebning yoli toghruluq éghir malimachiliq kötürüldi.* □ ■

■ 19:18 Mat. 3:6. □ 19:19 «jemiý ellik ming kümüş tengge» — bir tenggige bir qoy kéletti. Shunga hazirqi boyiche jemiý ikki yérim milyon dollargha barawer idi (2006). ■ 19:20 Yesh. 55:11. □ 19:21 «Pawlus könglide... niyet baghlidi» — grék tilida «Pawlus rohta... niyet baghlidi». ■ 19:21 Rim. 15:25; Gal. 2:1. □ 19:22 «u özige yardeemde boluwatqanlardin Timotiy bilen Érastus ikkiylenni Makédoniyege ewetiwétip...» — Pawlusning shuning meqsiti ularning belkim özi kutüsh üçün we belkim özining bérishigha teyyarliq qilish üçün idi (20:1-3ni körüng). □ 19:23 «Del shu chaghda, Efesus shehiride Rebning yoli toghruluq éghir malimachiliq kötürüldi» — «Rebning yoli» grék tilida peqet «yol» déyilidu. ■ 19:23 2Kor. 1:8.

24 Ayal ilah Artémisni süretlep kümüş tekche-heykellerni yasighuchi Dimitriy isimlik bir zerger bar idi. Uning bu ishi hünerwenlerge köp payda tapquzatti. ■ 25 Dimitriy hünerwenlerni we shuninggha oxshash ishlar bilen shughulliniwatqan bashqa ustilarni yighip, ulargha:

— Buraderler, bizning gülinishimizning bu ish bilen baghliq ikenlikini bilisiler; 26 hazir héliqi Pawlusning néme ishlarni qilip yürgenlikini anglighan hem körgen bolushunglar kérek. U: «Qol bilen yasiwalghan nersiler ilahlar emes» déyish bilen, peqet Efesusta emes, belki pütkül Asiya ölkiside dégüdek nurghunlighan kishilerni qayil qilip, azdurup burawatidu. ■ 27 Emdi hazir bizning bu sodimizgha betnam chaplash xewpi bolupla qalmay, belki büyük ayal ilah Artémisning butxanisimu erzimes dep qarilip, hetta Asiya ölkisi we pütkül jahan ibadet qilidighan *bu ayal ilahimizning* shan-sheripimu yoqilish xewpige duch kéliwatidu! — dédi.□

28 Bu sözlerni anglighan köpchilik ghezepke chömüp, qayta-qayta:

— Efesusluqlarning Artémisimiz büyüktur! — dep chuqan kötürüşhke bashlidi.

29 Buning bilen pütkül sheher malimatang bolup ketti. Xalayıq Pawlusning seperdashliridin Makédoniyelik Gayus we Aristarxuslarni tutup sörep, sérk meydanigha tengla yopurulup

■ 19:24 Ros. 16:16. ■ 19:26 Zeb. 115:4; Yer. 10:3. □ 19:27 «pütkül jahan ibadet qilidighan bu ayal ilahimizning shan-sheripimu yoqilish xewpige duch kéliwatidu!» — Dimitriyning «ayal ilahimizning shan-sheripi» dégen sözi belkim Artémisning heywetlik butxanisimu körsetmekchi bolushi mumkin.

mangdi. □ ■³⁰ Pawlus xalayıq arisigha kirmekchi bolghanidi, lékin muxlislar uning kirishige yol goymidi. ³¹ Hetta Pawlusning dostliri bolghan ölke emeldarliridin bézilirimu uninggha xewer yetküzüp, uni sérk meydanigha bérishqa tewekkül qilmasliqqa jékilidi.

³² Emdi beziler buni dep warqirisa, beziler uni dep warqiriship, pütün sorun warangchurunggha toldi; kishilerning köpinchisi özlirining némige yighilghanliqinimu bilmeytti.

³³ Yehudiyar Iskender isimlik ademni aldigha ittirip chiqiriwidi, köpchilik uni aldigha turghuzdi. Iskender köpchilikke qol ishariti qilip, *Yehudiylarni* aqlimaqchi boldi. □ ³⁴ Biraq köpchilik uning Yehudiy ikenlikini bilip qélip, hemmisi tengla:

— Efesusluqlarning Artémisimiz büyüktür! — dep ikki saetche chuqan kötürüp turushti. □ ³⁵ Axirda, sheherning bash mirzisi xalayıqni tinchlandurup mundaq dédi:

— Ey Efesusluqlar! Biz Efesusluqlarning shehirining büyük Artémisning butxanisining we un-

□ **19:29** «Xalayıq ... **Gayus we Aristarxuslarni tutup sörep, sérk meydanigha tengla yopurulup mangdi**» — Artémisning «büyük butxanisi» yoqap ketti, emma bu sérk meydanı bugün'ge qeder mewjut, uninggha 25000 kishi sighidu. ■ **19:29** Ros. 20:4; 27:2; Kol. 4:10.

□ **19:33** «köpchilik uni aldigha turghuzdi» — bezi kona köchürmilerde «köpchilik bu ish uninggha baghliq dep oyli» déyilidu. □ **19:34** «Biraq köpchilik uning Yehudiy ikenlikini bilip qélip, hemmisi tengla: — Efesusluqlarning Artémisimiz büyüktür! — dep ikki saetche chuqan kötürüp turushti» — xalayıq Iskenderni Pawlus bilen munasiwetlik adem, némila bolmisun Yehudiy bolghachqa, butpereslikke qarshi bolsa kérek, dégen oyda bolghan bolsa kérek.

ing asmandin chüshken süritining qoghdighuchisi ikenlikini bilmeydighan kim bar! □ ³⁶ Bu ishlarni inkar qilalmighaniken, özünglarni bésiwélishinglar, bashbashtaqliq qilmasliqinglar kérek. ³⁷ Chünki siler bu kishilerni bu yerge *soraqqa tartishqa* élip keldinglar; lékin ular ya butxanilarni bulghuchilar ya bizning ayal ilahimizgha kupurluq qilghuchilardin emes. ³⁸ Eger Dimitriy we uninggha qoshulghan hünérwenlerning melum bir kishining üstidin shikayiti bolsa, soraqxanilar ochuq turmaqta we soraqchi waliylarmu bar. Ular shu yerlerde bir-biri bilen dewalashsun; ³⁹ we bashqa birer mesililiringlar bolsa, resmiy sorunda bir terep qilinishi lazim. ⁴⁰ Biz emdi yene bügünki weqeni topilang dep erz qilinish xewpide turuwatimiz; chünki bu malimanchliqning héch sewebi körsitilmigechke, hésabinimu bérelmeymiz-de!

⁴¹ Bu sözlerni qilip bolup, u yighilghan xalayiqni tarqitiwetti.

20

Pawlusning Makédoniye we Yunan'gha qayta bériishi

¹ Topilang bésiqqandin kéyin, Pawlus muxlislarni chaqirip, ularni righbetlendürdi we ular bilen xoshliship, Makédoniyege qarap ketti. □ ² U shu

□ **19:35** «Artémisning ... asmandin chüshken süriti...» — yaki «Artémisning ... asmandin chüshken téshi...». □ **20:1** «Pawlus muxlislarni chaqirip, ularni righbetlendürdi we ular bilen xoshliship...» — bezi kona köchürmilerde «Pawlus muxlislarni chaqirip, ularni quchaqlap ular bilen xoshliship,...» dégen söz déyilidu.

etraptiki yurtlarni arilap, étiqadchilarni nurghun söz-telimler bilen righbetlendürgendin kéyin, Yunan'gha bérip, □ ³ u yerde üç ay turdi. Pawlus kémige olturup Suriyege mangay dep turghanda, Yehudiylarning uni öltürüş suyiqesti bilinip qélip, u Makédoniye arqiliq *quruqluq bilen* qaytip kétish qararigha keldi. ⁴ Uninggha hemrah bolghanlar Bériyalıq Pirrusning oghli Sopatér, Tésalonikalıqlardin Aristarxus bilen Sékundus, Derbelik Gayus, Timotiy we Asiya ölkisidin Tikikus bilen Trofimuslar idi. ■ ⁵ Ular awwal Troas shehirige bérip, bizning yétip bérishimizni kütüp turdi. □ ⁶ Biz bolsaq «pétir nan héyti» künliridin kéyin, Filippi shehiridin kémige olturup, besh kündin kéyin Troasqa kélip, ular bilen uchrashtuq we u yerde yette kün turduq.

⁷ Heptining birinchi küni, biz nan oshtushqa jem bolghanda, Pawlus etisi ketmekchi bolghachqa, jamaetke söz qilishqa bashlidi; sözini tün yérimgiche uzartti. □ ⁸ Biz jem bolghan yuqiriqi qewettiki öyde nurghun qara chiraghtar yénip turatti. □ ⁹ Ewtikus isimlik bir yigit dérizide

□ **20:2** «Yunan» — yaki «Grétisye». ■ **20:4** Ros. 19:29; 21:29; 27:2; 1Kor. 1:14; Ef. 6:21; Kol. 4:7,10; 2Tim. 4:12; Tit. 3:12.

□ **20:5** «Ular awwal Troas shehirige bérip...» — belkim kémide. «...bizning yétip bérishimizni kütüp turdi» — «biz» Luqaning yene Pawlus bilen bille ikenlikini kórsitidu. □ **20:7** «heptining birinchi kün» — yeni «yekshenbe küni». «biz nan oshtushqa jem bolghanda» — «nan oshtush»: Eysaning ölümini xatirilesh üçün nan oshtulidu («1Kor.» 11:20-34ni kóring). □ **20:8** «Biz jem bolghan yuqiriqi qewettiki öyde nurghun qara chiraghtar yénip turatti» — bu chiraghtarining is-tüteklirining öyni qaplishi bilen 9-ayette tilgha élin'ghan Ewtikusning uxlap qélishigha tesir yetküzgen bolushi mumkin.

olturghanidi. Pawlus sözlep xéli bir yerge barghanda, uni mügdek bésiwatqanidi. Andin u gherq uyqugha kétép, u üçinchi qewettin yerge yiqilip chüshti. Köpchilik uni yerdin kötürüp qarisa, u ölüp bolghanidi. ¹⁰ Pawlus peske chühshüp, uning üstige étilip, quchaqlap turup:

Azablanmanglar, u tirikken! — dédi. ■ ¹¹ Qaytidin öyge chiqip, nanni oshtup yégendin kéyin, Pawlus ular bilen tang atquche uzun sözleshti we u bu yerdin yolgha chiqti. ¹² Troastikiler bolsa héliqi yigitni öyge hayat apirip qoydi. Ular buningdin cheksiz teselli tapti. □

Pawlusning Efesus aqsaqalliri bilen xoshlishishi

¹³ Biz bolsaq Pawlustin burun Assos shehirige kéme bilen barduq. Chünki Pawlus shu yerge piyade baray, siler mendin awwal yétip béríp, u yerde méni kémige éliwélishni kütünglar, dep orunlashturghanidi. ¹⁴ Assosta u biz bilen uchrashqandin kéyin biz uni kémige élip Mitulin shehirige kelduq. ¹⁵ Andin shu yerdin chiqip, etisi Xiyos arilining uduligha kélip turduq. Üchinchi küni Samos ariligha yétip kelduq we Trogillium shehiride qonduq; uning etisi Milétus shehirige

■ **20:10** 1Pad. 17:21; 2Pad. 4:34. □ **20:12** «Ular **buningdin qeksiz teselli tapti**» — eyni grek tékist: «Ular tapqan teselli az emes idi».

barduq. □ 16 Chünki Pawlus Asiya ölkiside köp waqitni ötküzüwetmeslik üçhün, déngiz sepiride Efesusta toxtimay ötüp kêtishni qarar qilghanidi. Sewebi, u «orma héyti» künini mumkingeder Yérusalémda ötküzüsh üçhün aldiraytti. □ ■

17 Emdi Milétus shehiridin Efesusqa adem ewetip, jamaetiki aqsaqallarni chaqirdi. 18 Ular kelgendin kéyin, u ulargha mundaq dédi:

— Men Asiya ölkisige ayagh basqan birinchi kündin tartip, siler bilen qandaq ötkenlikim her-biringlarga melum. 19 Rebning xizmitide her terepte kemter bolup, köz yashlirim tökülgenlikini, shundaqla Yehudiylarning suyiqestliri tüpeylidin béshimdin ötken sinaqlarda chidighanliqimni bilisiler, 20 we yene meyli ammiwi sorunlarda bolsun yaki öy-öylerde bolsun, silerge telim berginimde, silerge paydiliq bolsila héchnémini ayimay jakarlap, 21 Yehudiylar hem Gréklergimu Xuda al-dida towa qilish we Rebbimiz Eysa Mesihge étiqad qilish kéreklikige guwahliq bérip jékiligenlikim hemminglarga melum.■

22 Hazir mana, rohta baghlan'ghan halda

□ 20:15 «üchinchi küni Samos ariligha yétip kelduq we Trogillium shehiride qonduq...» — bezi kona köchürmilerde: «Trogillium shehiride qonduq» dégen söz tépilmaydu. «etisi Xiyos arilining uduligha kélip ... üchinchi küni Samos ariligha yétip kelduq we Trogillium shehiride qonduq; uning etisi Milétus shehirige barduq» — bu seper yoli etey Efesus shehiridin ötkenidi (16-ayetni körüng). □ 20:16 «orma héyti» — Tewratta Yehudiy xelqige békitilgen tötinchi héyt; u héyt «ötüp kêtish héyti»din ellik kün kéyin bolghachqa, grék tilida «elliklik héyt»mu déyilidu. Hazirqi kaléndardiki waqit belkim 5-ay idi. «Law.» 23-babni körüng. ■ 20:16 Ros. 21:4,12. ■ 20:21 Mat. 3:2; Mar. 1:15; Luqa 24:47.

Yérusalémgha kétéwatimen. U yerde néme ishlarning béshimgha chüshidighanliqini uqmaymen; □
 23 Peqet shuni bilimenki, Muqeddes Roh men barghanla sheherlerde zindan kishenliri we azab-oqubetlerning méni kütüp turidighanliqini aldín éniq éytip kelmekte. 24 Lékin men öz musapemni tamamlishim, Reb Eysadin tapshuruwalghan xizmetni ada qilishim, yeni Xudaning méhirshepqiti toghrisidiki xush xewerning toluq guwahchisi bolushum üçhün, öz hayatimni qilche ayimaymen. ■ 25 Men siler bilen ariliship, hemminglar arisida yürüp Xudaning padishahliqini jakarlidim; emdi mana manga melumki, buningdin kéyin silerdin héchkim yüzümni qayta körelmeysiler. □ 26 Shuning üçhün, бүгүн silerge guwahliq qilip éytip qoyayki, men héchbirining qénigha qerzdar emesmen. □ 27 Chünki men Xudaning toluq meqsetiradisini qilche élip qalmay silerge bayan qilip yetküzüshtin bash tartmidim. 28 Muqeddes

□ **20:22** «mana, **rohta baghlan'ghan halda Yérusalémgha kétéwatimen**» — «rohta baghlan'ghan halda» — uni qozghaydighan bu tesirning öz rohida yaki Muqeddes Rohta bolghanliqí éniq emes. Pawlusning bu niyiti bu ishta toghra yaki toghra emes? 21:4-ayetiki xewerdin qarighanda, uning shu qet'iy niyiti toghra emes, dep oylashqa mayil bolimiz. ■ **20:24** Ros. 21:13; Gal. 1:1; Tit. 1:3.

□ **20:25** «Men **silér bilen ariliship, hemminglar arisida yürüp Xudaning padishahliqini jakarlidim**» — mushu yerde «Xudaning padishahliqí» grék tilida peqet «padishahliq» bilen ipadilinidu.

□ **20:26** «Silerge **guwahliq qilip éytip qoyayki, men héchbirining qénigha qerzdar emesmen**» — démek, «aranglarda herqandaq bir kishi xush xewer anglash pirsiti bolmay, qutquzulmighan bolsa men buninggha jawabkar emesmen» dégendek.

Roh silerni Xudaning jamaitini béqish üçün Uning padisi ichide yétekchi qilip tikligenidi; emdi özünlarga hem Öz Oghlining qéni bilen sétiwalghan barliq padisigha segek bolunglar!

□ ■ 29 Chünki manga ayanki, men ketkendin kéyin, chilböriler aranglarga kirip, padini héch ayimaydu, ■ 30 hemde hetta aranglardinmu beziler muxlislarni özlirige tartiwélishtü üçün heqiqetni burmilighan türlük ishlarni sözleydu. ■ 31 Shunga, segek bolunglar, méning üç yil kéchekündüz démey, herbiringlarga köz yashlirim bilen toxtimay nesihet bérip turghanliqimni ésinglarda tutunglar.

32 Emdi men silerni Xudagha we Uning méhirshepqet yetküzidighan söz-kalamigha tapshurimen. Bu söz-kalam étiqadingslarni qurushqa hem pakmuqeddes qilin'ghan barliq xelqi arisida iltipat qilinidighan mirastin silerni nésip qilishqa qadirdur. □ 33 Men héchqachan héchkimdin kiyimkéчек yaki altun-kümüş tama qilip baqmighanmen. ■ 34 Silerge melumki, men ikki bilikimge tayinip, özümning we hemrahlirimning hajitidin chiqtim. ■ 35 Bundaq qilip herbir ishlarda men silerge mushundaq ejir-emgek arqiliq ajiz-

□ 20:28 «Xudaning... Öz Oghlining qéni bilen sétiwalghan barliq padisi» — «Öz Oghlining qéni bilen» grék tilida «Öziningkining qéni bilen» dégen sözler bilen ipadilinidu. ■ 20:28 Ef. 1:7; Kol. 1:14; 1Pét. 1:19; 5:2; Weh. 5:9. ■ 20:29 2Pét. 2:1. ■ 20:30 Zeb. 41:9; Mat. 16:21; Ros. 1:17; 1Yuh. 2:19. □ 20:32 «Bu söz-kalam étiqadingslarni qurushqa ... qadirdur» — silerning «étiqadingslarni qurush» grék tilida peqet «silerni qurush» dégen bilen ipadilinidu. ■ 20:33 1Kor. 9:12; 2Kor. 11:9; 12:13. ■ 20:34 Ros. 18:3; 1Kor. 4:12; 1Tés. 2:9; 2Tés. 3:8.

hajatmenlarga yordam bérish lazimligini, shundaqla Reb Eysa özi éytqan: «Bermek almaqtinmu bextliktur» déginini ésinglardin chiqarmasliqlinglar kéreklikini kórsettim.

³⁶ Bu sözlerni qilip bolup, u hemmeylen bilen birlikte tizlinip olturup dua qildi. ■ ³⁷ Hemmeylen qattiq yighliship ketti; Pawlusning boynigha ésilip quchaqlap, qizghin söyüshti. ³⁸ Ularni eng azablighini Pawlusning, «Buningdin kéyin yüzümnı qayta körelmeysiler» dégen sözi boldi. Kéyin, ular uni kémige chiqirip uzitip qoydi.

Rosul Pawlusning xush xewerni jakarlighan 3-sepiri

Rosul Pawlusning xush xewerni jakarlighan 3-sepiri

■ 20:36 Ros. 21:5.

21

Pawlusning Yérusalémgha bérishi

¹ Andin biz ulardin ajrilip chiqqandin kéyin, kéme bilen udul Qos ariligha qarap yol alduq. Etisi, Rodos ariligha, u yerdin Patara shehirige barduq. □ ² Patarada Fenikiye rayonigha baridighan bir kémini tépip, uninggha olturup yolgha chiqtuq. ³ Sipro arili körün'gendin kéyin, uni sol teripimizde qaldurup ötüp, Suriyege qarap méngip, Tur shehiride quruqluqqa chiqtuq. Chünki kéme bu yerde yük chüshürmekchi idi. □ ⁴ U yerde muxlis-larni tépip, ularning yénida yette kün turduq. Ulargha Muqeddes Rohning wehiyisi kélip, ular Pawlusqa ayighing Yérusalémgha basmisun, dep nesihet qildi. □ ■ ⁵ Biraq biz u yerde turush waq-timiz toshqanda, sepirimizni dawamlashturduq. Ularning hemmisi, jümlidin xotun-baliliri bizni sheherning sirtighiche uzitip chiqti. Hemmimiz

□ **21:1** «Andin **biz ulardin ajrilip chiqqandin kéyin, kéme bilen udul Qos ariligha qarap yol alduq. Etisi, Rodos ariligha, u yerdin Patara shehirige barduq**» — bu ayettiki «biz», «alduq» we «barduq» dégen sözlerge qarighanda, Luqa yene Pawlusqa hemrah boldi. □ **21:3** «uni , **yeni Sipro arilini** sol teripimizde qaldurup ötüp...» — démek, «uning jenubidin aylinip ötüp...». □ **21:4** «Ulargha **Muqeddes Rohning wehiyisi kélip, ular Pawlusqa ayighing Yérusalémgha basmisun, dep nesihet qildi**» — «nesihet qildi» déganning bashqa xil terjimisi: «nesihet qilatti». Muqeddes Roh ulargha Pawlusning Yérusalémgha tartidighan azabiridin xewer bergenidi. U alliqachan bashqa yerlerdiki muxlislardan mushu xewerni anglighan (20:23). Lékin mushu yerde Muqeddes Rohning uninggha «barmisun» dégen sözige qarighanda, uning Yérusalémgha bérishi Xudaning iradisi emes, dep oylashqa mayilmiz. ■ **21:4** Ros. 20:23; 21:12.

déngiz boyida tizlinip olturup bille dua qilduq.
6 Quchaqliship xoshlashqandin kéyin, biz kémige chiqtuq, ular öylirige qaytishti.

7 Tur shehiridin déngiz sepirimizni dawamlash-turup, axirida Pitolimays shehirige kelduq. U yerdiki qérindashlar bilen körüshüp, ularning yénida bir kün turduq. 8 Etisi, u yerdin ayrilip, Qeyseriye shehirige kelduq. Biz burun Yérusalémdiki «yette xizmetkar»din biri bolghan, xush xewerchi Filipning öyige bérip qonduq. □ ■

9 Bu kishining téxi yatliq qilinmighan, bésharet-wehiylerni yetküzidighan töt qizi bar idi. ■ 10 Biz u yerde birnechche kün turghandin kéyin, Agabus isimlik bir peyghember Yehudiye ölkisidin chüshti.

■ 11 Bu kishi bizning aldimizgha kélip, Pawlusning belwéghini qoligha élip, özining put-qolini baghlap: — Muqeddes Roh mundaq deydu: — Yehudiylar bu belwaghning igisini Yérusalémda mushundaq baghlap, yat elliklarning qoligha tapshuridu! — dédi. □ ■

12 Bularni anglap, hem biz hem shu yerlik kishiler bilen birlikte Pawlustin Yérusalémgha barmighin dep ötünduq. 13 Lékin Pawlus jawaben:

□ 21:8 «Biz burun Yérusalémdiki «yette xizmetkar»din biri bolghan, xush xewerchi Filipning öyige bérip qonduq» — Yérusalémdiki «yette xizmetkar» — 6-babni körüng. ■ 21:8 Ros. 6:5; 8:29. ■ 21:9 Yo. 2:28-29; Ros. 2:17. ■ 21:10 Ros. 11:28.

□ 21:11 «Yehudiylar bu belwaghning igisini Yérusalémda mushundaq baghlap, yat elliklarning qoligha tapshuridu!» — 21-36-ayetlerni körüng. Pawlus rimliqlarning soriqigha tartilidu. Yehudiylarning öz ademliridin birini yat ellik kishilarning qoligha tapshurushi özlirige bek uyatliq ish bolghachqa, ularning Pawlusqa bolghan öchmenliki nahayiti éniq turidu. ■ 21:11 Ros. 20:23; 21:33.

— Siler némishqa bunchiwala yiglap, yürikimni ézisiler? Men Yérusalémda Reb Eysaning nami üçün tutqun bolushla emes, shu yerde ölüşkimu teyyarmen, — dédi.

¹⁴ Biz uni qayil qilalmay, axirida süküt qilip:

— Rebning iradisi ada qilinsun! — déduq.■

¹⁵ Bu künlerdin kéyin, yük-taqimizni yighishturup, Yérusalémgha chiqip barduq. ¹⁶ Qeyseriyelik muxlislardin birnechchisi biz bilen seperdash boldi; ular Minason isimlik bir kishining öyide qonimiz dep uni birge élip mangdi; bu kishi Siprosluq, qéri muxlis idi.□

Pawlusning Yaqup bilen körüşhüshi

¹⁷ Yérusalémgha yetkende qérindashlar bizni xushalliq bilen qarshi aldi. ¹⁸ Etisi, Pawlus biz bilen bille Yaqupni körgili bardi. Yaqup bilen aqsaqallarning hemmisi u yerge yigilghanidi.

¹⁹ Pawlus ular bilen salamlashqandin kéyin, Xudaning özining xizmiti arqiliq eller arisida qilghan ishlorini bir-birlep ulargha tepsiliy éytip berdi. ²⁰ Bularni anglighanda, ular Xudagha medhiye oqudi, andin Pawlusqa:

— Körüwatisen, i qérindishim, Yehudiylar ichide qanche minglighan étiqad qilghuchilar bar! Ularning hemmisi Tewrat qanunigha *emel qilishqa* intayin qizghin iken. ²¹ Ular séning

■ **21:14** Mat. 6:10; Luqa 11:2; 22:42. □ **21:16** «ular **Minason isimlik bir kishining öyide qonimiz dep uni birge élip mangdi; bu kishi Siprosluq, qéri muxlis idi**» — bashqa birxil terjimisi: — «ular bizni (Yérusalémdeki) öyide kütmekchi bolghan Minason isimlik bir Siprosluqni biz bilen élip, uning öyige bashlap bardı».

toghrangda: «U ellerning arisida yashighan pütün Yehudiylargha Musa *peyghemberge* tapshurulghinidin yénishni, yeni balilirini xetne qildurmasliqni, Yehudiylarning en’enilirige riaye qilmasliqni ögitidu» dep anglidi. ²² Emdi qandaq qilish kérek? Chünki xalayıq choqum séning bu yerge kelgenlikingni anglap qalidu. ²³ Shunga bizning déginimizdek qilghin: Arimizda qesem ichken töt adem bar. □ ²⁴ Sen ularni élip, ular bilen birlikte *Tewrattiki* tazilinish qaidisidin ötüp, ularning *qurbanliq* chiqimlirini özüng kötürgin, andin ular chachlirini chüshüreydu. Buning bilen, hemmeylen sen toghruluq anglighanlirining hemmisining rast emeslikini we séning özüng Tewratqa tertipi boyiche riaye qiliwatliqingni bilip yétidu. □ ²⁵ Emma ellerdin bolghan étiqadchilargha kelsek, biz ulargha peqetla butlarga atalghan nersilerni yémeslik, qanni we boghup soyulghan haywanning göshinimu yéyishtin we jinsiy buzuqluqtin özlirini saqlash

□ **21:23** «Arimizda **qesem ichken töt adem bar**» — «qesem ichken» Xudaning aldida ichken; bu Xudaning raziliqini élish üçün yaki uninggha teshekkür éytish üçün bolghan bolsa kérek. Bundaq qilishi emeliyette «yéngi ehde»ge muwapiq emes, belki «kona ehde»ge ait ish idi. □ **21:24** «**tazilinish qaidisidin ötüp...**» — «tazilinish» ibraniy tilida bolsa «taharet». Yaquplar éytqan shu «Tewrat qanunigha emel qilishqa intayin qizghin» bolghan Yehudiy étiqadchilar belkim Pawlusni «Yehudiy emesler»ning zéminliridin ötüshi bilen «napak boldi» dep qarishi mumkin idi. «Ular chachlirini chüshüreydu» — Tewrat, «Chöl.» 6:13-20ni körüng. «Nazariylar» Xuda aldida duasining iltija qilinishi üçün yaki teshekkür éytishi üçün chachlirini uzun qoyuwitetti. Qesemning möhliti toshqanda, awwal qurbanliq sunup andin chachlirini chüshürüwétetti.

toghruluq qararimizni ötkenki xet arqiliq uqturduq.■

²⁶ Buning bilen, Pawlus u kishilerni élip, etisi özi ular bilen bille tazilinish qaidisini ötküzüshti; andin u ibadetxanigha kirip, *kahinlarga* özlirining paklinish mudditining qachan toshudighanliqi, yeni herqaysisi üçün qurbanliq qilinishning qaysi küni bolidighanliqini uqturup qoydi.□ ■

Pawlusning ibadetxanida tutqun qilinishi

²⁷ Yette künlük muddet toshushqa az qalghanda, Asiya ölkisidin kelgen bezi Yehudiylar Pawlusni ibadetxanida körüp, xalayıqni qutritip, uninggha qol sélip: ²⁸ — Ey Israillar, yardemde bolunglar! Hemme yerdila, hemme ademge xelqimizge, Tewrat qanunigha we ibadetxanigha qarshi sözlerni ögitiwatqan adem del shu. Uning üstige, u yene Gréklerni ibadetxanimizgha bashlap kirip, bu muqeddes jayni bulghidi! — dep chuqan kötürdi ²⁹ (ularning bundaq déyishining sewebi, eslide ular sheherde Efesusluq Trofimusning Pawlus bilen bille bolghanliqini körgenidi we

■ **21:25** Yar. 9:4; Mis. 20:3; Ros. 15:23; 1Kor. 8:1. □ **21:26**

«... **Pawlus u kishilerni élip, etisi özi ular bilen bille tazilinish qaidisini ötküzüshti; andin u ibadetxanigha kirip, ... herqaysisi üçün qurbanliq qilinishning qaysi küni bolidighanliqini uqturup qoydi**» — bu ish, yene Yaqupning teshebbus qilghini hemde uninggha Pawlusning qoshulushi, uning bu töt kishi bilen «tazilinish»i we ular bilen bille qurbanliq qilishi toghruluq «qoshumche söz»imizni körüng. ■ **21:26** Ros. 24:6.

Pawlus uni ibadetxanigha bashlap kirgen, dep oylighanidi). □ ■

³⁰ Shuning bilen, pütün sheher zilzilige keldi. Xalayıq terep-tereptin yügürüp kélip, Pawlusni tutup, ibadetxanidin sörep élip chiqti. Ibadetxanining derwaziliri derhal taqiwétildi. □ ³¹ Bu top adem Pawlusni *urup* öltürüwetmekchi bolup turghanda, pütkül Yérusalémni malimanchliq qaplap ketkenliki toghrisidiki bir xewer u yerde turushluq *Rim* qismining mingbéshigha yetküzüldi. □

³² Mingbéshi derhal leshker we birnechche yüzbéshini élip, top-top ademlerni basturushqa yügürüp keldi. Mingbéshi we eskerlerni körgen xalayıq Pawlusni urushtin toxtidi. ³³ Mingbéshi aldigha ötüp, leshkerlerni Pawlusni tutup ikki zenjir bilen baghlashqa buyrudi. Andin u:
— Bu adem kim? U néme gunah qildi? — dep soridi. ■

³⁴ Lékin *topilangchilarning* ichide beziler uni dése, beziler buni déyiship warqirishatti. Malimanchiliq tüpeylidin mingbéshi heqiqiy ehwalni éniqlashqa amalsiz qélip, axir Pawlusni qel’ege élip kétishni buyrudi. ³⁵ Lékin Pawlus

□ **21:29** «... eslide ular sheherde Efesusluq Trofimusning Pawlus bilen bille bolghanliqini körgenidi» — Efesusluq Trofimus Yehudiy emes, grék idi, elwette. ■ **21:29** Ros. 20:4; 2Tim. 4:20. □ **21:30** «Xalayıq terep-tereptin yügürüp kélip, Pawlusni tutup, ibadetxanidin sörep élip chiqti. Ibadetxanining derwaziliri derhal taqiwétildi» — meqsiti shübhisizki, ibadetxanining özide qalaymiqanchiliq chiqmisun üçün idi. □ **21:31**

«leshker qismining mingbéshi» — grék tilida «xiliarq»; emeliyette 600 eskerni bashquratti. ■ **21:33** Ros. 21:11.

qel'ening pelempiyige kelgende, topilangchilar téximu zorawanliship ketkechke, leshkerler uni kôtürüşke mejbur boldi. ³⁶ Chünki ularning keynidin top-top ademler egiship méngip:
— U yoqitilsun! — dep warqirishatti.■

Pawlusning guwahliq bérip aqlinishi

³⁷ Kelege ekirilishige az qalghanda, Pawlus mingbéshigha:

— Sizge bir éghiz söz qilsam bolamdikin? — dep soridi.

Mingbéshi: — Grékche bilemsen? ³⁸ Undaqa, ilgiri isyan kôtürüp, «xenjerchi qatillar»din töt ming ademni bashlap chölge qéchip ketken héliqi Misirliq emesmusen? — dep soridi.□

³⁹ Lékin Pawlus: — Men Yehudiy, Kilikiye ölkisidiki ulugh sheher Tarsusning puqrasimen. Xalayıqqa birnechche éghiz söz qilishimgha ijazet qilishin-gizni ötünimen, — dédi.■

⁴⁰ *Mingbéshi* ijazet bériwidi, Pawlus pelempeyde turup, xalayıqqa qol ishariti qildi. Qattiq jimjitliq basqanda, u ibranıy tilida sözleshke bashlap: —□

22

1 — Qérindashlar we ata-bowilar! Emdi özümni

■ **21:36** Luqa 23:18; Yuh. 19:15; Ros. 22:22. □ **21:38**

«xenjerchi **qatillar**» — Rim impériyesige qarshi turghan eng es-heddiy siyasiy éqim idi. Ular adem öltürüşke ishlitidighan eng yaxshi köridighan qoral kiyim ichide yoshurushqa qolayliq bolghan xenjer idi. ■ **21:39** Ros. 9:11,30. □ **21:40** «u **ibranıy tilida sözleshke bashlap..**» — «ibranıy tilida» — Aramiy dialéktida bolushi mumkin.

aqlash sözlirimga qulaq salghaysiler, — dédi.

² Ular Pawlusning ibraniy tilida sözliginini anglap, téximu jim bolushti. U sözini dawam qildi:

³ — Men bir Yehudiy, Kilikiyediki Tarsus shehiride tughuldum; lékin bu sheherde béqip chong qilindim, Gamaliyelning qol astida ata-bowilirimizgha tapshurulghan Tewrat qanunining zir-zewerlirini qoymay öginip telim-terbiye aldim. Men silerning бүгүн bolghininglarga oxshash, Xuda yoligha intayin qizghin idim. □ ■ ⁴ Men bu yoldikilerni hetta öltürüşkiche ziyankeshlik qilip, ularni er-ayal démey tutqun qilip zindan'gha saldurdum. □ ■

⁵ Bu toghruluq bash kahin we aliý kéngeshmidiki barliq aqsaqallarmu manga guwahchidur. Men ulardin Demeshqtiki *Yehudiy* qérindashlarga yézilghan xetlerni tapshuruwélip, shu yerde turuwatqan bu *yoldikilerni* jazalash üçün, ularni tutqun qilip Yérusalémgha apirimen dep yolgha chiqqanidim. ⁶ Emdi shundaq boldiki, seper qilip Demeshqke yéqinlashqanda, chüşhke

□ **22:3** «Men... **Gamaliyelning qol astida ata-bowilirimizgha tapshurulghan Tewrat qanunining zir-zewerlirini qoymay öginip telim-terbiye aldim**» — oqurmenlerning éside bolsa kérekki, Gamaliyel dangqi chiqqan Tewrat ölimasi idi (5:24). Grék tilida «(Men) Gamaliyelning ayaghlirining aldida ... telim-terbiye aldim» déyilidu. ■ **22:3** Ros. 5:34; 9:11; 21:39; 2Kor. 11:22

□ **22:4** «Men **bu yoldikilerni hetta öltürüşkiche ziyankeshlik qilip, ularni er-ayal démey tutqun qilip zindan'gha saldurdum**» — «bu yoldikilerni» — Mesih yolidikilerni, démekchi. Grék tilida peqet «bu yolni» déyilidu; tingshighuchilar hemmisi uning «Mesih Eysaning yoli»ning gépini qiliwatqinini bilgen bolatti.

■ **22:4** Ros. 8:3; 9:1; 26:9; 1Kor. 15:9; Gal. 1:13; 1Tim. 1:13.

yéqin, tuyuqsiz asmandin küchlük bir nur chüshüp, etrapimni yorutuwetti. ■ ⁷ Men yerge yiqilip kettim, andin manga: «Saul, Saul, Manga némishqa ziyankeshlik qilisen?» dégen awazni anglidim. ⁸ «I Reb, sen kimsen?» dep sorisam, U manga: — «Men sen ziyankeshlik qiliwatqan Nasaretlik Eysadurmen!» dédi. ⁹ Men bilen bille méngiwatqanlar u nurni körgen bolsimu, lékin manga qilghan sözlerni chüshenmidi. □ ■ ¹⁰ Men yene, «I Reb, néme qilishim kérek?» dep sorisam, Reb manga, «Ornungdin tur, Demeshqqe kir, shu yerde sen ada qilish békitilgen ishlarning hemmisi toghruluq sanga éytip bérilidu!» dédi. ¹¹ Héliqi nurning julaliqidin közlim körmes bolup qaldı. Yénimdikiler qolumdin yéteklep, Demeshqqe élip kirdi.

¹² U yerde Tewrat qanunigha ixlas baghligan, Demeshqtiki barliq Yehudiylarning hörmitige sazawer bolghan Ananiyas isimlik bir kishi bar idi. ■ ¹³ U kélip, yénimda turup: «Qérindash Saul, béshingni kötürüp qara!» dédi. Men shuan béshimni kötürüp qarap uni kördüm. ¹⁴ U manga: «Ata-bowilirimizning Xudasi séni iradisini bilishing, Heqqaniy Bolghuchini körüshüng we uning aghzidin chiqqan awazni anglishing üçün

■ **22:6** 1Kor. 15:8; 2Kor. 12:2.

□ **22:9** «...lékin manga qilghan sözlerni chüshenmidi» — yaki «... lékin manga qilghan sözlerni anglimaptu». Bu ademler bir awazni anglidi, lékin néme dewatqanliqini bilmidi (9:7ni körüng).

■ **22:9** Dan. 10:7.

■ **22:12** Ros. 9:17.

alliqachan tallidi. □ ¹⁵ Chünki sen pütün insanlar aldidä körgen-anglighanliringgha Uning guwahchisi bolisen! ¹⁶ Shundaq iken, sen yene némige hayal bolisen? Ornungdin turup, Uning namigha nida qilip chömüldürülüp, gunahliringni yughuzghin!» dédi.

¹⁷ Shundaq boldiki, Yérusalémgha qaytip kelgin-imdin kéyin, ibadetxanida dua qiliwatqinimda, bir ghayibane körünüş méni oruwaldi ¹⁸ we *Rebning* manga: «Chapsan bol, Yérusalémdin derhal ket. Chünki ular séning manga qilghan guwahliqingni qobul qilmaydu!» dewatqanliqini kördüm.■

¹⁹ Men, «I Reb, ular méning Sanga étiqad qilghanlarni zindan'gha solap, herbir sinagoglargha kirip ularni urghanliqimni bilidu. ■ ²⁰ Séning guwahching bolghan Istipanning qéni tökülginide, menmu yénida turup uni öltürgenlarning qilmishlirigha qoshulup, ularning kiyimlirige qarap berdim!» — dédim. ■ ²¹ Biraq u manga: «Ketkin! Séni yiraqtiki ellerge ewetimen!» — dédi.■

²² Pawlus mushu sözni dégülche xalayıq uninggha qulaq séliwatatti. Lékin buni anglap ular awazini kötürüp:

— Undaq bir kishi yer yüzidin yoqitilsun! U tirik

□ **22:14** «aAta-bowilirimizning Xudasi séni iradisini bilishing, Heqqaniy bolghuchini körüşüng we uning aghzidin chiqqan awazni anglishing üçün alliqachan tallidi» — «Heqqaniy Bolghuchi» Mesihni körsitidu, elwette. ■ **22:18** Mat. 10:14.

■ **22:19** Ros. 22:4. ■ **22:20** Ros. 7:58; 8:1. ■ **22:21** Ros. 9:15; 13:2; Gal. 1:15; 2:8; Ef. 3:8; 1Tim. 2:7; 2Tim. 1:11.

turushqa layiq emes! — dep chuqan sélishti. □ ■

²³ Ular chirqiriship, chapan-yépinchilirini sélip tashlap, topa-chang soruwatqanda, ²⁴ mingbéshi Pawlusni qel’ege élip kirip kétishke emr qiliwidi, xalayıqning uninggha néme üçün bundaq chuqan salidighanliqini éniqlash üçün leshkerlirige uni qamchilap soraq qilishni buyrudi. □ ²⁵ Lékin ular Pawlusni qamchilash üçün ghulachlitip baghlighanda, u yénida turghan yüzbéshigha:

— Bir Rim puqrasini jinayiti békitilmeyla qamchilishinglar qanun’gha uyghunmu? — dédi. □

²⁶ Bu sózni anglighan yüzbéshi mingbéshining aldigha bérip:

— Siz néme ish qilay dewatisiz? Chünki u kishi Rim puqrasi iken! — dédi.

□ **22:22** «Lékin buni anglap ular awazini kütürüp: — **Undaq bir kishi yer yüzidin yoqıtılsun! U tirik turushqa layiq emes! — dep chuqan sélishti**» — démisekmu, ularning Pawlus bu sözini kütürelmeslikining sewebi, Xudaning söz-kalamini özliri intayin pes köridighan «yat eller»ge yetküzüşke hergiz bolmaydu, deydighan közqarashta idi. ■ **22:22** Ros. 21:36. □ **22:24** «Mingbéshi ... **xalayıqning Pawlusqa** néme üçün bundaq chuqan salidighanliqini éniqlash üçün leshkerlirige uni qamchilap soraq qilishni buyrudi» — «qamchilap soraq qilish» bolsa rimliqlar guman qilghan ademlerni gunahi bar dep hésablap, «heqiqetni éniqlash üçün» ularni qiynash bilen soraq qilatti (ularning «qamcha»liri köp tasmiliq bolup, her tasmisigha hertürlük tömür-söngék parchiliri baghlan’ghanidi). Emma rimliq puqralar bolsa undaq muamilidin xalas idi. □ **22:25** «**lékin ular Pawlusni qamchilash üçün ghulachlitip baghlighanda...**» — «ghulachlitip baghlighanda»: Rimliqlar soraqqa tartilghuchini qamchilash üçün uning ikki qolini baghlap ghulichini kérip turghuzidu. Bashqa birxil terjimisi «Pawlusni tasmilar bilen ghulachlatqanda,...».

27 Mingbéshi Pawlusning aldigha bérip, uningdin: — Manga éytqin, sen rasttinla Rim puqrasimu? — dep soridi.

— Rast, dédi u.

28 — Men nahayiti yuqiri bahada mushu puqraliqqa ige boldum, — dédi mingbéshi.

Pawlus:

Emma men tughulushumdinla shundaq! — dédi.

29 Shuning bilen, uni soraqqa tartmaqchi bolghan leshkerler derhal uningdin özlirini chetke aldi. Mingbéshimu uning Rim puqrasi ikenlikini bilip, uni baghlatqanliqi tüpeylidin qorqup ketti. □

Pawlusning aliy kéngeshmide özini aqlishi

30 Mingbéshi Yehudiylarning Pawlusning üstidin qilghan shikayitining heqiqiy sewebini bilish üçün, etisi uni yéship, bash kahinlar we pütün aliy kéngeshmidikilerning bir yerge yighilishini buyrudi. Andin Pawlusni élip kélip, ularning aldigha turghuzdi.

23

1 Pawlus aliy kéngeshme hey'etlirige tikilip turup: Qérindashlar, men bügün'giche Xudaning aldida pak wijdanda méngip keldim, — dédi. ■

□ 22:29 «Shuning bilen, uni soraqqa tartmaqchi bolghan leshkerler derhal uningdin özini chetke aldi. Mingbéshimu uning Rim puqrasi ikenlikini bilip, uni baghlatqanliqi tüpeylidin qorqup ketti» — 24-ayettiki izahatni körüng. Rim puqralirini jinayiti békitmeyla baghlashmu qanunsiz ish idi. ■ 23:1 Ros. 24:16.

²Buni anglighan bash kahin Ananiyas *Pawlusning* yénida turghanlarga uning aghzigha urushni buyrudi. ■ ³Pawlus uninggha:

— Xuda séni uridu, ey aqartilghan tam! Sen u yerde méni Tewrat qanuni boyiche soraqqa tartishqa olturisen, lékin Tewrat qanunigha xilap halda méni urunglar dep buyrudingghu?! — dédi. □ ■

⁴ — Sen Xudaning bash kahinigha ashundaq haqaret keltüremsen?! — déyishti yénida turghanlar. ⁵Pawlus:

— I qérindashlar, men uning bash kahin ikenlikini bilmeptimen. Chünki Tewratta: «Xelqingni idare qilghuchining yaman gépini qilma!» déyilgen, — dédi. □ ■

⁶ Lékin Pawlus ularning bir qismining Saduqiy, yene bir qismining Perisiyler ikenlikini bilip, aliy kéngeshmide yuqiri awaz bilen:

— Qérindashlar, men bolsam Perisiylerdin bolimen we Perisiylerning perzentimen. Men ölgenler qayta tirilishqa baghlighan ümid toghruluq bu yerde soraqqa tartiliwatimen! — dep warqiridi. ■

⁷ U bu sözni déyishi bilenla, Perisiyler bilen Saduqiylar arisida jédel-ghowgha qozghilip, kéngeshmidikiler ikkige bölünüp ketti ⁸ (chünki Saduqiylar ölgenlarning qayta tirilishi, yaki

■ 23:2 1Pad. 22:24; Yer. 20:2; Yuh. 18:22. □

23:3 Xuda séni uridu, ey aqartilghan tam! — Pawlusning «aqartilghan tam» dégini, «sirti ap’aq körünidighan, ichi peqet patqaq-laydin bolghan saxtipezsen» dégen menide. «Ez.» 13:8-16nimu körüng. ■ 23:3 Qan. 17:9. □

23:5 «Xelqingni idare qilghuchining yaman gépini qilma!» — Tewrat, «Mis.» 22:28. ■ 23:5 Mis. 22:27.

■ 23:6 Ros. 24:21; 26:6; Fil. 3:5.

perishte yaki rohlar mewjut emes, deydu. Lékin Perisiyler hemmisini étirap qilidu).⁹ Buning bilen qattiq bir chuqan-süren kötürülüp, Perisiy terepdari bolghan bezi Tewrat ustazliri ornidin turup:

— Biz bu ademdin héchqandaq eyib tapalmiduq! Bir roh yaki perishte uninggha söz qilghan bolsa néme boptu! — dep qattiq munazirileshti.■

¹⁰ Chuqan-süren téximu küchiyip ketkechke, mingbéshi *Yehudiylarning* Pawlusni tartishturup titma-titma qiliwétishidin qorqup, qisimgha zalgha chüshüp uni ularning arisidin zorluq bilen tartip chiqip, qel'ege ekirip kétishini buyrudi.

¹¹ Shu küni kéchisi, Reb Pawlusning yénida turup: — Jasaretlik bol! Chünki Yérusalémda Men toghramdiki ishlargha toluq guwahliq berginingdek, Rim shehiridimu shundaq guwahliq qilishing muqerrer bolidu! — dédi.■

Pawlusni öltürüş suyiqesti

¹² Etisi etigende, Yehudiylar Pawlusni öltürüşni qestlep, uni öltürmigüche héchnerse yémeymiz, ichmeymiz, dep özlirige leniti bir qesemni qilishti. ■

¹³ Bu suyiqest qesimini ichkenler qiriq nechche kishi idi. ¹⁴ Ular bash kahinlar we aqsaqallarning aldigha bérip:

— Biz Pawlusni öltürmigüche héchnerse tétimasliqqa qattiq qesem ichtuq. ¹⁵ Hazir siler we aliy kéngeshme uning ishlinini téximu tepsiliy tekshürüşni bahane qilip, wekil ewitip uni

■ **23:8** Mat. 22:23; Mar. 12:18; Luqa 20:27. ■ **23:9** Ros. 25:25; 26:31. ■ **23:11** Ros. 18:9. ■ **23:12** Ros. 23:21,29,30.

kéngeshmige élip kélishni mingbéshidin telep qilinglar. U bu yerge yéqin kelmeyla uni jayliwétishke teyyar turimiz, — dédi.

¹⁶ Lékin Pawlusning singlisining oghli böktürmidin xewer tépip qel’ege kirip, Pawlusqa melum qilip qoydi. ¹⁷ Buning bilen Pawlus yüzbéshiliridin birini chaqirtip, uninggha:

— Bu balini mingbéshi bilen körüshtürüp qoysingiz. Chünki uninggha melum qilidighan ishi bar iken, — dédi.

¹⁸ Yüzbéshi uni élip mingbéshining aldigha bashlap kirip:

— Mehbus Pawlus méni chaqirtip, bu balini siz bilen körüshtürüp qoyushumni telep qildi. Chünki uning sizge melum qilidighan ishi bar iken, — dédi.

¹⁹ Mingbéshi uni qolidin tutup, bir chetke tartip: — Manga melum qilidighan néme ishing bar? — dep soridi.

²⁰ U jawaben mundaq dédi:

— Yehudiyalar Pawlusning ishlerini tepsiliy tekshüreyli dep seweb körsitip özliridin ete uni aliy kéngeshmige élip bérishni telep qilish üçün til biriktürüshti. ■ ²¹ Ulargha qayil bolmighayla, chünki qiriqtin artuq adem uni paylap turidu. Ular Pawlusni öltürmigüche héchnerse yémeymiz, ichmeymiz, dégen qarghish qesimige baghliniptu. Ular hazir özlirining ularning telipige maqul bolushlirini kütüp turidu.

²² Mingbéshi uninggha:

— Bu ishni manga melum qilghanliqingni héchkimge tinma! — dep tapilap, balini qayturdi.

Pawlusning waliy Félikske tapshurulushi

²³ Mingbéshi yüzbéshidin ikkini chaqirtip:

— Ikki yüz piyade leshker, yetmish atliq leshker we ikki yüz neyziwaz leshkerni bügün kéche saet toqquzda Qeyseriye shehirige qarap yolgha chiqishqa hazirlanglar! □ ²⁴ Shuning bilen bille, Pawlusni waliy Féliksning yénigha saq-salامت yetküzüş üçün, uning minishige ulaghlarni teyyarlanglar! — dep buyrudi.□

²⁵ Mingbéshi *Félikske* mundaq bir xet yazdi: —

²⁶ «Hörmetlik waliy Féliks janabliirigha Klawdiyus Lisiyastin salam!

²⁷ Ushbu ademni Yehudiylar tutuwalghan bolup, uni öltürmekchi bolghanda, uning Rim puqrasi ikenlikini bilip yétip, qisimni bashlap bérip uni qutquzdum. □ ■ ²⁸ Men ularning bu kishi üstidin qilghan shikayitining néme ikenlikini éniqlimaqchi bolup, uni Yehudiylarning aliy kéngeshmisige élip bardim. ²⁹ Emeliyette ularning uning üstidin qilghan shikayitining özlirining Tewrat qanunigha dair detalash mesililerge munasiwetlik ikenlikini bayqidim, biraq uningdin ölüm jazasi bérishke

□ **23:23** «neyziwaz **leshker**» — bu sözning toluq menisi namelum. «kéche saet **toqquzda**» — grék tilida «kéchidiki üçinichi saette».

□ **23:24** «Pawlusni **waliy Féliksning yénigha saq-salامت yetküzüş üçün, uning minishige ulaghlarni teyyarlanglar!**» — «ulaghlarni teyyarlanglar!» — bir ulagh emes. Mingbéshi Pawlusni Yérusalémdin 100 kilométr yiraq bolghan Qeyseriyege bixeter yetküzüşke kapaetlik qilish üçün hazirlighan köp ulaghar, elwette. □ **23:27** «Yehudiylar ... **uni öltürmekchi bolghanda, uning Rim puqrasi ikenlikini bilip yétip, qisimni bashlap bérip uni qutquzdum**» — mingbéshi Lisiyas emeliyette Pawlusni tutqandin kéyinla uning Rim puqrasi ikenlikini bilgenidi.

■ **23:27** Ros. 21:33.

yaki zindan'gha tashlashqa layiq birer shikayet qilghudek ishni tapalmidim. ³⁰ Kéyin, Yehudiy-larning uni öltürüwétish qestide yürüwatqanliqi heqqidiki axbarat manga melum qilin'ghanda, derhal uni silige yollattim we shuning bilen bille, uninggha erz qilghuchilarning özlirining aldida shikayetlirini éytishini buyrudum. Xeyr!».

³¹ Leshkerler emdi buyruq boyiche Pawlusni kéchilep Antipatris shehirige yetküzdi. □ ³² Etisi, atliq leshkerler Pawlusni élip méngishqa qaldurulup, qalghan leshkerler *Yérusalémdiki* qel'ege qaytip keldi. ³³ Atliqlar Qeyseriyeye kirip, xetni waliygha tapshurdi we Pawlusnimu uning aldida hazir qildi. ³⁴ Waliy xetni oqughandin kéyin, Pawlusning qaysi ölkidin ikenlikini sorap, uning Kilikiyedin kelgenlikini bilip, □ ³⁵ Uninggha:

— Üstüngdin erz qilghuchilar kelgende ishliringni toluq anglaymen, — dédi we uni Hérod xanning ordisida nezerbend qilip qoyushni buyrudi.□

□ **23:31** «Leshkerler ... **Pawlusni kéchilep Antipatris shehirige yetküzdi.**» — Antipatris *Yérusalémdin* 55 kilométr yiraq, *Yérusalém* bilen Qeyseriyening otturisida. □ **23:34** «Waliy ... **Pawlusning qaysi ölkidin ikenlikini sorap,...**» — waliyning «qaysi ölke?» dégen soali grék tilida «qaysi xil ölke» déyilidu. Ikki xil ölke bar idi: (1) impérotor özi biwasite bashquridighan; (2) wasitilik bashquridighan. Pawlus ikkinchi xil ölkidin bolghan bolsa, waliy özi Pawlusning dewasini biwasite bir terep qilalaytti.

□ **23:35** «... **uning Kilikiyedin kelgenlikini bilip, uninggha: — Üstüngdin erz qilghuchilar kelgende ishliringni toluq anglaymen, — dédi...**» — Kilikiye (hazirqi shimaliy türkiyide) Qanaan (Pelestin)din yiraq jay idi, u belkim Féliks bashquridighan jay bolmisa kérek. Kilikiye shunche yiraq bolghachqa, Pawlusni shu yerge yalap mangdurmay, bu ishni özüm tekshürey dégen qarargha kelgen bolushi mumkin.

24

Yehudiylarning Pawlus üstidin shikayet qilishi

¹ Besh kündin kéyin, bash kahin Ananiyas aqsaqallardin birnechcheylen we Tertullus isimlik bir adwokat bilen Qeyseriyege chüshüp, Pawlus toghrisidiki resmij shikayetlirini waliygha sundi. ■ ²⁻³ Pawlus chaqirtilip, Tertullus uning üstidin shikayet qilip mundaq dédi:

— Hörmetlik Féliks janabliri! Biz özlirining qol astilirida her tereptin aman-ésenlikke nésip bolup kelmektimiz we aldin körerlikliri bilen xelqimiz arisida dana islahatlar barliqqa keltürülmekte, biz bu ishlardin her waqit, her jayda toluq minnetdarliq bilen behriman boluwatimiz. □

⁴ Biraq öz waqitlirini köp élip qoymasliqim üçün, shepqetliri bilen sözimizni qisqila anglashlirini ötünüp soraymen. □ ⁵ Chünki biz shuni tonup yettuqki, bu adem balaxor bolup, pütkül jahandiki Yehudiylar arisida majira-topilang peyda qilishni küshkürtküchi, shundaqla «Nasaretlikler» dep atalghan mezhepning kattiwashliridin biridur.

⁶⁻⁷ U bizning ibadetxanimiznimu bulghimaqchi bolghanidi. Shunga, biz uni tutuwalduq we uni

■ **24:1** Ros. 23:2. □ **24:2-3** «biz özlirining qol astilirida her tereptin aman-ésenlikke nésip bolup kelmektimiz» — yaki «biz özlirining qol astilirida uzundin buyan aman-ésenlikke nésip bolup kelmektimiz». «aldin körerlikliri bilen xelqimiz arisida dana islahatlar barliqqa keltürülmekte, biz bu ishlardin her waqit, her jayda toluq minnetdarliq bilen behriman boluwatimiz» — bezi rimliq tarixchilarning xatirilirini boyiche, Féliks emeliyette achköz, rehimsiz we qabiliyetsiz adem idi. □ **24:4** «öz waqitlirini köp élip qoymasliqim üçün...» — yaki «özlirini artuqche aware qilmasliq üçün...».

öz qanunimiz boyiche sotlayttuq. Lékin mingbéshi Lisiyas esheddiy zorluq bilen uni qollirimizdin tartiwaldi we uninggha erz qilghuchilarni özlirining aldigha kélishke buyrughanidi. □ ■ 8 Uni soraq qilip körsile, bizning uninggha qilghan erzlimizning toghriliqini bilip yétidila!

9 Sorunda bolghan Yehudiylarmu uning éytqanlirigha qoshulup: Rast, rast, dep shikayetni kücheytti.

Pawlusning özini aqlishi

10 Waliy Pawlusqa söz qilghin dep qol isharitini qilghanda, u mundaq dédi:

— Men silining uzun yillardin béri bu xelqni sorap kelgenliklerini bilgechke, xatirjemlik bilen aldilirida özüm toghramda jawab bérimen.

11 Asanla bileleydiliki, men Yérusalémgha ibadet qilishqa barghinimdin hazirghiche peqet on ikki künla ötti. 12 Ular méning ibadetxanida birer adem bilen munazirileshkinimni körmigen, yaki sinagoglarda yaki sheherde ammini topilanggha qutratqanliqimnimu héch körmidi. ■ 13 Ular yene hazir janablrigha méning üstümdin qilghan shikayetlirige héch ispatmu keltürelmeydu.

□ 24:6-7 «u bizning ibadetxanimiznimu bulghimaqchi bolghanidi...» — bezi kona köchürmilerde: «we uni öz qanunimiz boyiche sotlayttuq. Lékin mingbéshi Lisiyas esheddiy zorluq bilen uni qollirimizdin tartiwaldi we uninggha erz qilghuchilarni özlirining aldigha kélishke buyrughanidi» dégen sözler mushu yerde tépilmay, peqet «u bizning ibadetxanimiznimu bulghimaqchi bolghanidi» déyilidu. ■ 24:6-7 Ros. 21:28. ■ 24:12 Ros. 25:8; 28:17.

14 Biraq silige shuni étirap qilimenki, men ular «mezhep» dep atighan yol bilen méngip, Tewratta we peyghemberlarning yazmilirida pütülgenlarningmu hemmisige ishinip, atabowilirimning Xudasigha ibadet qilimen. □

15 Méning Xudagha baghlighan ümidim barki (bu kishilermu bu ümidni tutidu), kelgüside hem heqqaniylarning hem heqqaniysizlarning ölümdin tirilishi bolidu.□

16 Shu sewebtin, özüm hemishe Xuda aldidimu, insanlar aldidimu pak wijdanliq bolushqa intilimen. ■

17 Men *Yérusalémdin* ayrilghili xéli yillar bolghan bolup, bu qétim u yerge öz xelqimge xeyr-sediqe yetküzüp bergili we Xuda aldigha hediye sun'ghili barghanidim. ■

18 Men bu ishlarda boluwatattim, beziler méni tazilinish qaidisini ada qilip bolghan chaghda ibadetxana hoylisida uchratti; lékin men etrapingha adem toplighinimmu yoq, malimanchiliq chiqarghinimmu yoq. ■

19 Emeliyette méni uchratqanlar bolsa Asiya ölkisidin kelgen bezi Yehudiylar idi; ularning

□ **24:14** «Tewratta we peyghemberlarning yazmilirida pütülgenlarningmu hemmisige ishinip,...» — «Tewratta we peyghemberlarning yazmiliri»: Yehudiy xelqi bezide Musa peyghemberge chüshürülgen besh kitabni «Tewrat» we Tewrattiki bashqa qisimlarni «Zebur we peyghemberlarning kitabli» dep ataydu. «Tebirler» we Tewrattiki «Kirish Söz»imiznimu körüng. □

□ **24:15** «méning Xudagha baghlighan ümidim barki (bu kishilermu bu ümidni tutidu), kelgüside hem heqqaniylarning hem heqqaniysizlarning ölümdin tirilishi bolidu» — oqurmenlerge shu ayanki, Injilda «ümid» tilgha élin'ghanda müjmel bir tilek-arzu emes, belki Xudaning wedlirige asasinip, muqim, puxta melum bir ishni kütüşni bildüridu. ■

■ **24:16** Ros. 23:1. ■ **24:17** Ros. 11:29; Rim. 15:25. ■ **24:18**

Ros. 21:27.

üstümdin shikayetliri bar bolsa, esli ular özliri kélip, silining aldilirida erz qilishqa toghra kéletti. ²⁰ Bolmisa, mushu sorundikiler aliy kéngeshme aldida turghinimda, méningdin qandaq jinayet tapqanliqini éytip baqsun! ²¹ Peqet mundaq bir ish bolghanidi: — Men ularning aldida, «Bügünki künde ölgenlarning qayta tirilishi toghruluq silerning soriqinglarga tartilghanmen!» dep warqirighanidim.■

²² *Rebning* yoli toghruluq tepsiliy xewiri bar bolghan Féliks soraqni toxtitip, ulargha: — Mingbéshi Lisiyas kelgende dewayinglar toghrisidiki hökümni chiqirimen, — dédi.

²³ U yüzbéshigha Pawlusni nezerbend astigha élip, emma uninggha bir'az kengchilik qilip, dostburaderlirining herqaysisining uning hajetliridin chiqishini tosmighin, dep buyrudi.■

Pawlus waliy Féliks bilen Drusilaning aldida

²⁴ Birnechche kündin kéyin, waliy Féliks ayali Drusila bilen bille keldi (Drusila Yehudiy idi). U Pawlusni chaqirtip, uningdin Mesih Eysagha étiqad qilish yoli toghruluq anglidi.

²⁵ Pawlus heqqaniy yashash, özini tutuwélish, qiyamet künidiki soal-soraq qilinishlar toghrisida sözlewatqanda, Féliks wehimige chüshüp uninggha: — Hazirche qaytip tursang bolidu. Kéyin manga peyt kelgende, yene chaqirtimen, — dédi.

²⁶ U shuning bilen bir waqitta Pawlusning para bérishini ümid qilatti. Shuning üçün, uni imkancader pat-pat chaqirtip, uning bilen sözlishetti.

■ **24:21** Ros. 23:6; 28:20.

■ **24:23** Ros. 27:3; 28:16.

27 Lékin ikki yil toshqanda, Féliksning ornigha Porkiyus Féstus waliy boldi. Féliks Yehudiy-largha iltipát körsitip ularning könglini élish üçhün Pawlusni solaqta qaldurdi.□

25

Pawlusning waliy Féstusning aldida soraq qilinishi

¹ Féstus *Yehudiye* ölkisige kirip, üç kündin kéyin Qeyseriyedin chiqip Yérusalémgha barghanidi.□

² Bash kahinlar bilen Yehudiylarning mötiwerliri uning aldida Pawlusning üstidin resmiy shikayet qilip, uningdin iltipát sorap, adem ewitip Pawlusni ³ Yérusalémgha élip kélishni ötündi. Meqsiti, ular yol üstide böktürme teyyarlap Pawlusni öltürüş idi. ⁴ Féstus buni anglap ulargha:

— Pawlus hazir Qeyseriyede solaqta turiwersun. Men yéqinda u yerge qaytip ketmekchimen.

⁵ Aranglardin hoquqdar bolghanlar men bilen bille chüshsun. Eger uning birer eyibi bolsa, ular shu yerde shikayet qilsa bolidu, — dep jawab berdi.

⁶ Féstus ularning ichide sekkiz-on kündin artuq turmay, Qeyseriyeye qaytip chüshti. Etisi soraq textige olturup, Pawlusni élip kélishni buyrudi. ⁷ Pawlus kelgende, Yérusalémdin

□ 24:27 «Féliks Yehudiylargha iltipát körsitip ularning könglini élish üçhün...» — yaki «Féliks Yehudiylargha iltipát körsitip ularning qollishigha érishish üçhün...». □ 25:1 «Féstus *Yehudiye* ölkisige kirip...» — yaki «Féstus ölkining waliyliqigha kirip,...».

chüshken Yehudiylar uning etrapigha oliship, uninggha nurghun éghir jinayetler bilen qarilap shikayetlerni qildi. Biraq bularning héchqaysisigha ispat körsitip bérelmidi. ⁸ Pawlus özini aqlap:

— Men héchqaysi ishta Yehudiylarning qanunigha, ibadetxanisigha yaki *impé*ator Qeyserge qarshi birer jinayetmu sadir qilmidim, — dédi.■

⁹ Lékin, Féstus Yehudiylarning könglini élishqa, ulargha iltipat körsetmekchi bolup Pawlustin:

— Yérusalémgha bérip, u yerde méning aldimda bu shikayetlerge asasen sotlinishqa razi bolamsen? — dep soridi.

¹⁰ Lékin Pawlus jawab bérip mundaq dédi:

— Men hazir Qeyserning soraq texti aldida turimen. Méni soraq qilishqa tégishlik yer mana mushu. Özlirige éniq melum bolghandek, men Yehudiylargha héchqandaq naheqliq qilmidim.

□ ¹¹ Eger jinayitim bolsa, shundaqla ölümge layiq birer ish qilghan bolsam, men özümni ölümdin qachurmaymen. Biraq ularning méning üstümdin qilghan shikayetlirining asasi bolmisa, héchkimning méni ulargha tapshurup bérishke heqqi yoq. Men Qeyserge murajiet qilimen!□ ■

¹² Andin Féstus meslihetchiliri bilen sözleshkendin

■ 25:8 Ros. 24:12; 28:17.

□ 25:10 «Men hazir Qeyserning

soraq texti aldida turimen» — impéator Qeyserning aldida emes, belki uning soraqchi wekili (Féstus)ning aldida, elwette.

□ 25:11 «ularning méning üstümdin qilghan shikayetlirining asasi bolmisa, héchkimning méni ulargha tapshurup bérishke heqqi yoq. Men Qeyserge murajiet qilimen!» — her-

bir Rim puqrasi shikayet qilin'ghanda sotning qararigha narazi bolsa, yuqirigha (Qeyserning özige) murajiet qilish hoquqi bar idi.

■ 25:11 Ros. 18:14.

kéyin, Pawlusqa:

— Sen Qeyserge murajiet qilding — uning aldigha emdi barisen! — dédi.

Waliy Féstusning Agrippa xan Iidin Pawlus toghrisida nesihet sorishi

¹³ Birnechche kúndin kéyin, Agrippa xan bilen *singlisi* Berniki Féstusqa tebrik-salamgha Qeyseriyege keldi. ¹⁴ U yerde uzun künler turghandin kéyin, Féstus Pawlusning ishini xan'gha melum qilip:

— Bu yerde Féliks qaldurup ketken bir mehbus bar. ■ ¹⁵ Men Yérusalémgha barghinimda, Yehudiy bash kahinliri bilen aqsaqalliri uning üstidin shikayet qilip, mendin uni jazagha mehkum qilishimni telep qilishti. ¹⁶ Men ulargha, erz qilin'ghuchi erz qilghuchilar bilen yüzleshtürülüp, uninggha özini aqlash pursiti bérilmigüche, uni jazagha tapshurush rimliqlarning aditi emestur, dep éyttim. ¹⁷ Shunga ular men bilen bille bu yerge kelgendin kéyin, men waqitni keynige sozmay, etisila soraq textige olturup u kishini ekilishni buyrudum. ¹⁸ Erz qilghuchilar orunliridin turghanda, ularning uning üstidin shikayet qilghanliri méning oylighinimdek rezil ishlar emes idi, ¹⁹ Belki ularning öz ibadet tüzümi toghruluq we Eysa isimlik bir kishi heqqide melum talash-tartish mesililiri bar iken. U kishi ölgen bolup, Pawlus bolsa u tirildi deydi. ²⁰ Bu mesililerni zadi qandaq éniqlashni bilelmey, men Pawlustin Yérusalémgha bérup, u yerde bu

■ **25:14** Ros. 24:27.

ishlar toghruluq soraqqa tartilishqa razi bolush-bolmasliqini sorighanidim. ²¹ Pawlus solaqta turup impérotor janablrining soraq qararini chiqirishini murajiet qilghandin kéyin, men uni Qeyserning aldigha ewetküche, solaqta tutup turushni buyrudum.

²² Agrippa Féstusqa:

— Méningmu bu kishining sözlirini anglap baqqum bar, — dédi.

— Ete anglaysiz, — dédi u.

²³ Shuning bilen etisi, Agrippa bilen Berniki heywet bilen ammiwiyy yighin zaligha kirip keldi, mingbeshilar we sheher kattiwashlirimu ular bilen bille kirip kélishti. Féstus emr qiliwidi, Pawlus élip kirildi.

²⁴ Féstus mundaq dédi:

— Agrippa padishah aliyliri we mushu sorun'gha yighilghan janablar! Bu kishini körüwatisiler. Hem Yérusalémda hem bu yerde pütün Yehudiy ahalisi uning toghruluq erz qilip manga murajiet qilip, u tirik qaldurushqa bolmaydu! — dep churqirashqanidi. ²⁵ Lékin men uningdin ölüm jazasi bérishke tégishlik birer jinayet tapalmidim. Hazir bu kishi impérotor janablrigha murajiet qildi. Shuning bilen uni *Rimgha* ewetishni qarar qildim. ■ ²⁶ Biraq uning heqqide ghojamgha melum qilip yazghudek ish yoq. Shuning bilen ehwalni resmiy tekshürüp birer yazghudek melumatqa ige bolush meqsitide uni herbirlirining aldigha, bolupmu sili, Agrippa padishah aliylirining aldigha élip keldim.

27 Chünki mehbusni sotqa ewetkende, uning üstidin qilin'ghan shikayetlerni éniq körsetmeslik manga nisbeten orunluq emestek bilinidu.

26

Pawlusning Agrippa xan aldida guwahliq bérishi

¹ Shuning bilen, Agrippa Pawlusqa:

— Özüngning gépingni qilishinggha ruxset, — dédi. Pawlus qolini sozup özini aqlashqa bashlidi:

²⁻³ — I Agrippa xan, bügün aldilirida Yehudiylar méning üstümdin shikayet qilghan pütün ishlar toghruluq jawab bérish pursitige nésip bolghanliqim üçün, bolupmu özlirining Yehudiylarning adetliri we ularning arisidiki talash-tartishliridin xewerliri bolghanliqi üçün özümni bextlik hésablaymen! Shuning üçün dégenlirimni sewrchanliq bilen anglap béqishlirini ötünimen.

⁴ Méning deslepki waqitlirimda, yeni kichikimdin tartip öz élimde, Yérusalémda yürüş-turushumning qandaq ikenliki Yehudiylarning hemmisige ayan. ⁵ Ular shu deslepki waqtimdin béri méni tonughachqa (eger xalisaidi, shuninggha guwahliq béretti), méning ibadet tüzümidiki eng telepchan mezhepning shertliri boyiche yashap, yeni Perisiy bolup ömrümni ötküzginimni bilidu.

⁶ Emdi men Xuda ata-bowilirimizgha qilghan wedige baghlighan ümidim tüpeylidin hazir soraq

qiliniwatimen. ■ ⁷ Shu *wedining* nésiwisige yétishni bizning pütkül on ikki qebilimiz kéche-kündüz toxtawsiz Xudagha ibadet qilip ümid qilmaqta. I aliyliri, Yehudiylarning méning üstümdin qilghan shikayetliri del shu ümidke baghliqtur! ⁸ *Xalayıq*, Xuda ölgenlerni tirildürse, néme üçün ishinishke bolmaydu, dep qaraysiler? □

⁹ Derweqe, özümmu eslide Nasaretlik Eysaning namigha qarshi nurghun ishlarni qilishim kérek dep qayil idim ■ ¹⁰ we Yérusalémde ene shundaq ishlarni qilghanidim. Bash kahinlardin hoquq élip, özüm Xudaning nurghun muqeddes bendilirini zindan'gha tutup bergen, ular ölümge höküm qilin'ghandimu, hökümge awaz qoshqanidim. □ ¹¹ Men hemme sinagoglarda köp qétim ularni izdep tépip jazalap, kupurluq gep qilishqa zorlighanidim. Men ulargha telwilerche öch bolup, hetta yaqa yurttiki sheherlerge bérıp, ulargha ziyankeshlik qilghanidim. □

■ **26:6** Yar. 3:15; 22:18; 26:4; 49:10; Qan. 18:15; 2Sam. 7:12; Zeb. 132:11; Yesh. 4:2; 7:14; 9:5; 40:10; Yer. 23:5; 33:14; Ez. 34:23; 37:24; Dan. 9:24; Mik. 7:20. □ **26:8** «Xalayıq, Xuda ölgenlerni tirildürse, néme üçün ishinishke bolmaydu, dep qaraysiler?» — démisekmü, Pawlus közde tutqan ümid (7-ayetni körüng) Xudaning wedisi bilen, Mesih arqılıq menggülük hayatqa tirilishtin ibaret idi. ■ **26:9** Ros. 8:3; 9:1; 22:4; 1Kor. 15:9; Gal. 1:13; 1Tim. 1:13. □ **26:10** «ular ölümge höküm qilin'ghandimu, hökümge awaz qoshqanidim» — «awaz qoshqanidim» grék tilida «men ulargha qara tash tashlidim». Yehudiylar arisida kona zamanlarda «awaz bérish» aq yaki qara bir tashni tashlash bilen bildürületti. □ **26:11** «men ... ularni ... kupurluq gep qilishqa zorlighanidim» — «kupurluq gep qilish» mushu yerde menisi belkim Mesihge kupurluq söz qilip, étiqadtin waz kéchishni körsitishi mumkin.

12 Bu ishlarda bolup bash kahinlar bergen toluq wekillik hoquqi bilen Demeshq shehirige qarap seper qiliwatattim. 13 Chüsh waqtida yolda kétéwétip, asmandin chüshken, quyash nuridinmu küchlük bir nurning etrapimni we bille kétéwatqanlarni yorutuwetkenlikini kördüm. 14 Hemmimiz yerge yiqilghan bolup men ibraniiy tilida éytilghan: «Ey Saul, Saul! Manga némishqa ziyankeshlik qilisen? Séni zixlashlarga qarshi tepmiking sen üçün tes kélidu!» dégen bir awazni anglidim.□

15 Men: — «I Reb, sen kimsen?» dep sorisam, Reb manga: «Men sen ziyankeshlik qiliwatqan Eysadurmen! 16 Emdi ornungdin tur; chünki Men séni sen körgen ishlarga hemde Özümsanga ayan qilin'ghinimda köridighan ishlarga xezinichi ghoidar we guwahliq bergüchi bolushqa tiklesh üçün, sanga ayan boldum. □ 17-18 Men séni öz xelqingning hem ellerning qolidin qutquzimen — chünki men séni yat elliklerning közlrini échip, ularning qaranghuluqtin yoruqluqqa, Sheytanning ilkidin Xudagha baghlinishqa

□ 26:14 «Séni zixlashlarga qarshi tepmiking sen üçün tes kélidu!» — Reb Saulni jahil éshekke oxshididu. Éshekni igisi zixlighanda mangmay qiyiq atsa téximu azab tartidu, elwette. Saulning wijdani shuninggha oxshash Rebning bendilirige yamanliq qilghanliqi tüpeylidin sanjilghan bolsa kérek. □ 26:16 «Özümsanga ayan qilin'ghinimda köridighan ishlarga xezinichi ghoidar we guwahliq bergüchi bolushqa tiklesh üçün, sanga ayan boldum» — «xezinichi ghoidar» némini körsitidu? Démek, Saul Mesih uninggha tapshurghan we tapshuridighan wehiylerni we kalam-sozni saqlashqa mes'ul bolghan «xezinichi» yaki «amanetchi» bolidu we kelgüside bu heqiqetlerni barliq jamaetlerge yetküzüsh xizmitide bolidu.

burulushi üçün ularning arisigha ewetimen. Shuning bilen ular gunahlrining kechürümige, shundaqla Manga étiqad qilish arqiliq pakmuqeddes qilin'ghanlarning arisida mirasqa muyesser bolidu» — dédi.■

¹⁹ Shunga, i Agrippa aliyliri, men ershtin kelgen bu ghayibane körünüşke itaetsizlik qilmidim.

²⁰ Belki aldi bilen Demeshq xelqige, andin Yérusalém shehiridikilerge, pütün Yehudiye ölkisidikilerge hemde yat elliklergimu, «Towa qilip, Xudagha baghlininglar, shundaqla towa qilishqa uyghun emellerni körsitinglar» dep jakarlap xewer yetküzüp keldim. ■

²¹ Bu ishlar tüpeylidin Yehudiylar méni ibadetxana hoylisida tutup, mushtlap öltürüwetmekchi bolushti. ■

²² Lékin bugün'giche Xudaning yadem-meditige muyesser bolup men ching turuwatimen, töwendikiler bolsun yuqiridikiler bolsun hemmeylen'ge guwahliq bérip keldim. Guwahliqim del peyghemberler hem Musa özi bésharet qilip éytqanliridin bashqa nerse emes — ²³ démek, Mesih jezmen azab-oqubet chékip, tunji bolup ölümdin tirilgüchi bolup *Yehudiy* xelqige hem pütkül ellergimu yoruqluq jakarlaydu.■

²⁴ Pawlus bu ishlarni éytip özini shundaq aqlash jawabini bergende, Féstus yuqiri awaz bilen uninggha:

— Pawlus, sarang bolupsen! Bilimingning köpliki eqlingni azduruptu! — dédi.

²⁵ Lékin Pawlus: — Sarang emesmen, i Féstus

■ 26:17-18 Yesh. 60:1.

■ 26:20 Ros. 9:19,28; 22:17,21.

■ 26:21 Ros. 21:30.

■ 26:23 Yesh. 60:1-3, 19, 20

janabliri, men belki heqiqetke uyghun hem salmiqi bar sözlerni jar qilimen. ²⁶ Chünki *Agrippa* aliylirining bu ishlardin xewiri bar. Men uninggha yüreklik bilen ochuq sözlewatimen, chünki bu ishlarning héchqaysisining uningdin yoshurun emeslikige ishinimen. Chünki bu ish bulung-puchqaqlarda qilin'ghan emes! □

²⁷ — Ey *Agrippa* aliyliri, özliri peyghem-berlerning éytqanlirigha ishinemdila? Men ishinidighanliqlirini bilimen! — dédi.

²⁸ *Agrippa* Pawlusqa:

— Sen méni mushunchilik qisqighina waqitta xristian bolushqa qayil qilmaqchimusen? — dédi. □

²⁹ Pawlus:

— Meyli qisqa waqit ichide yaki uzun waqitta bolsun, peqet özlirining emes, belki bügün sözümniglihuchilarning hemmisi manga oxshash bolghay (peqet mendiki zenjirler silerde bolmisun!) dep Xudadin tileymen, — dédi. □ ■

³⁰ Shuning bilen *Agrippa* xan, shundaqla waliy, Berniki we ular bilen bille olturghanlar orunliridin turup, ³¹ *zaldin* chiqip, bir-birige:

— Bu kishining ölümge yaki türmige solashqa

□ **26:26** «Chünki bu ish bulung-puchqaqlarda qilin'ghan emes!» — «bu ish» — Mesihning tartqan azab-oqubetiri, ölümü we tirilishi, démek. □ **26:28** «Sen méni mushunchilik qisqighina waqitta xristian bolushqa qayil qilmaqchimusen?» — «xristian» toghruluq 11:26diki izahatni körüng.

□ **26:29** «meyli qisqa waqit ichide yaki uzun waqitta bolsun ... bügün sözümniglihuchilarning hemmisi manga oxshash bolghay...» — Pawlusning ularni nijatliqqa érishsun dep özining kérek bolsa uzun waqitqiche sözligenlikige razi bolghanliqini körsitiwatidu. ■ **26:29** 1Kor. 7:7.

tégishlik héchbir jinayiti yoq iken! — déyishti.■

³² Agrippa Féstusqa:

— Bu adem Qeyserge murajiet qilmighan bolsa, qoyup bérilse bolidikentuq! — dédi.

27

Pawlus we hemrahlirining Rim shehirige qilghan déngiz sepiri

¹ Bizning Italiyege déngiz yoli bilen bérishimiz qarar qilin'ghandin kéyin, emeldarlar Pawlus bilen bashqa birnechche mehbusni «Awghustus qismi»diki Yuliyus isimlik bir yüzbéshigha tapshurdi.□ ² Biz Adramittiumning bir kémisige chiqtuq. Kéme Asiya ölkisining déngiz boyliridiki sheherlerge baratti. Tésalonika shehiridin bolghan Makédoniyelik, Aristarxus isimlik bir kishi biz bilen hemseper boldi. ³ Etisi biz Zidon shehirige yétip kelduq. Yuliyus Pawlusqa kengchilik qilip, shu yerdiki dost-buraderlirining yénigha béríp ularning ghemxorliqini qobul qilishigha ruxset qildi.■ ⁴ Biz u yerdin yene déngizgha chiqtuq. Shamallar qérishqandek qarshi teripimizdin chiqqanliqi üçhün, Siprus arilining shamalgha dalda teripi bilen mangduq. ⁵ Kilikiye we

■ **26:31** Ros. 23:9; 25:25. □ **27:1** «Bizning Italiyege déngiz yoli bilen bérishimiz...» — «biz» dégen sözge qarighanda Luqa qaytidin Pawlusqa hemrah bolghanidi. «Italiyege» — Rim shehiri Italiyening paytexti idi. «Awghustus qismi» — yaki «shahane qoshun». «Awghustus» bolsa birinchi Rim impérotori idi. «Qisim» yaki «qoshun» mushu yerde 600 leshkerlik birlikni körsitidu. ■ **27:3** Ros. 24:23; 28:16.

Pamfliye ölkilirining udulidiki déngizdin ötüp, Likiye ölkisidiki Mira shehirige kelduq. ⁶ Shu yerde yüzbéshi Iskenderiye shehiridiki Italiyege baridighan bashqa bir kémini tépip, bizni uninggha chiqirip qoydi.

⁷ Déngizda köp künler nahayiti asta méngip, teslikte Kinidos shehirining uduligha kelduq. Shamal mingish yönilishimizni tosughachqa, Krét arilining shamaldin dalda teripi bilen méngip, Salmoniy *yérim arilidin* ötüp, ⁸ déngizda teslikte ilgirilep qirghaqni boylap, Laséya shehirige yéqin bolghan «Güzel aramgah» dep atilidighan bir yerge kelduq.

⁹ Seper bilen xéli waqitlar ötüp, roza küni alliqachan ötken bolghachqa, déngizda seper qilish xeterlik idi. Shunga Pawlus köpchilikke nesihet qilip:□

¹⁰ — Buraderler, bu seperning balayi'apet we éghir ziyan bilen tügeydighanliqini körüwatimen; mal we kémidin mehrum bolupla qalmay, seper öz jénimizghimu zamin bolidu! — dep agahlandurdi.

¹¹ Biraq yüzbéshi bolsa Pawlusning sözige ishenmey, kéme bashliqi bilen kéme igisining sözige ishendi. ¹² Uning üstige, bu portmu qishlashqa muwapiq jay bolmighachqa, köpchilik yene déngizgha chiqip, mumkinqeder Féniks

□ **27:7** «Shamal mingish yönilishimizni tosughachqa, Krét arilining Shamaldin dalda teripi bilen méngip, Salmoniy *yérim arilidin ötüp...* » — eslide ular meghrip terepke mangmaqchi, hazir jenubqa qarap mangidu. «Rosul Pawlusning seperliri» dégen xeritini körüng. □ **27:9** «roza küni alliqachan ötken bolghachqa,...» — Yehudiylarning «roza küni» adette toqquzinchi ayda bolidu, hazir küz pesli bolsa kérek. Oninchi aydin keyin boran köp bolghanliqtin «Ottura déngiz»da seper qilish xeterlik idi.

shehirige yétip bérip, shu yerde qishlashni quwwetlidi. Féniks bolsa Krét arilidiki bir déngiz porti bolup, bir teripi gherbiy jenubqa we bir teripi gherbiy shimalgha qaraytti.□

Rosul Pawlusning xush xewerni jakarlighan 4-sepiri

Rosul Pawlusning Rim shehirige manghan sepiri

Déngizdiki boran-chapqun

¹³ Jenubtin meyin shamal chiqiwatatti, köpchilik nishanimizgha yétidighan bolduq dep, lenggerni éliwétip, kémini Krét arilining qirghiqini boylap

□ **27:12** «roza küni alliqachan ötken bolghachqa, köpchilik yene déngizgha chiqip, mumkinqeder Féniks shehirige yétip bérip, shu yerde qishlashni quwwetlidi...» — Féniks porti qishliq (adette sherqiy jenub we sherqiy shimaldin chiqqan) shamallargha dalda bolghachqa, qishlash üçün yaxshi jay idi.

heydep mangdi. ¹⁴ Lékin uzun ötmey, araldin qattiq «sherqiy shimaldin kelgüchi» dep atilidighan esheddiy qara boran chiqip ketti. ¹⁵ Kéme buranning qamalliqida qalghachqa, uni shamalgha yüzlendürelmey, boranning meyliche méngishigha qoyup berduq. ¹⁶⁻¹⁷ Klawda dégen kichik bir aralning shamalgha dalda teripige ötüwélip, qolwaqni kémige chiqiriwélip, aranla uni saqlap qalaliduq. Andin kémichiler kémini arghamchilar bilen sirtidin orap baghliwalidi. Kémining Sirtis dep atalghan déngiz astidiki tash-qum döwilirige qéqilip pétip qélishidin qorqup, tormuz lenggerlirini chüshürüp, kémini shamalning heydishige qoyup berdi. □ ¹⁸ Boran üstimizge shiddetlik soqqachqa, etisi malni déngizgha tashlashqa bashlidi. □ ¹⁹ Üchinchi künide ular öz qolliri bilen kémidiki qoral-jabduqlirini déngizgha tash-

- **27:16-17** «Klawda dégen kichik bir aralning shamalgha dalda teripige ötüwélip, qolwaqni kémige chiqiriwélip, aranla uni saqlap qalaliduq» — adette qolwaq kémining keynidin söritilip méngilatti. «Andin kémichiler kémini arghamchilar bilen sirtidin orap baghliwalidi» — bu arghamchilar kémining parchilinip kétishining aldini élishi üçün kémini ching tutup turatti. «Sirtis dep atalghan déngiz astidiki tash-qum döwiliri» — «Sirtis» dégen hazirqi Liwiyediki ikki déngiz qoltuqining ismidur. Shu qoltuqlarda köp téyz jaylar we déngiz astida daim köchme qum döwiliri bolghachqa, kémiler üçün bek xeterlik jaydur. «kémining ... tormuz lenggerliri» — bolsa yénikrek lengger bolup, déngiz tégige tirilip kémining aldigha méngishini astilitatti. Bashqa bixil terjimisi «yelkenlerni chüshürüp»; emma bizningche shundaq esheddiy buranda yelkenler alliqachan chüshürülgen bolatti.
- **27:18** «... etisi malni déngizgha tashlashqa bashlidi» — malni tashlashning meqsiti kémining parchilinish mumkinchilikini azaytish üçün uni yéniklitishtin ibaret.

liwetti. ²⁰ Köp künlergiche ya kün ya yultuzlar körünmey, boran-chapqun yenila shiddetlik üstimizge toxtimay soquwergechke, axirda qutulup qélish ümidimizmu yoqqa chiqqanidi.

²¹ Kémidikiler birnerse yémiginige köp künler bolghandin kéyin, Pawlus ularning arisida turup:

— Buraderler, siler baldurla méning gépimge qulaq sélip Kréttin déngizgha chiqmasliqinglar kérek idi. Shundaq qilghan bolsanglar bu balayi'apet we ziyan-zexmetlerge uchrighan bolattinglar. ²² Lékin emdi silerni gheyretlik bolushqa dewet qilimen. Chünki aranglarda héchqaysinglar jénidin ayrilghini yoq, peqet kémidinla mehrum qalisiler. ²³ Chünki men

tewe bolghan we ibadet-xizmitini qilip kelgen Xudaning bir perishtisi tünügün kéche yénimgha kélip ²⁴ manga: «Pawlus, qorqma! Sen Qeyserning aldigha béríp turushung kérek; we mana, Xuda shapaet qilip sen bilen bille seper qilghanlarning hemmisining jénini tiliginingni sanga ijabet qildi!» dédi. ²⁵ Shuning üçün ey ependiler, gheyretlik bolunglar; chünki Xudagha ishinimenki, manga qandaq éytilghan bolsa shundaq emelge ashurulidu. ²⁶ Biraq biz melum aralning qirghiqigha urulup kétishimiz muqerrer bolidu.

²⁷ Sepirimizning on tötinchi küni kéchisi, kéme Adriatik déngizida leylep yürüwatqan bolup, tün nispide, kémichiler quruqluqqa yéqinlap qéliptuq, dep oylidi. ²⁸ Ular chongqurluqni ölchesh arghamchisini déngizgha chüshürüp, suning chongqurluqini ölchep körgenidi, yigirme ghulach chiqti. Sel aldigha méngip yene ölchiwidi,

on besh ghulach chiqti. ²⁹ Ular kémining xada tashlarga urulup kétishidin qorqup, kémining keynidin töt lenggerni tashliwétip, tang étishni telmürüp kütüp turdi. □ ³⁰ Lékin kémichiler kémidin qachmaqchi bolup kémining béshidinmu lenggerni élip tashliwéteyli dep bahane körsitip, qolwaqni déngizgga chüshürdi. ³¹ Pawlus yüzbéshi we leshkerlerge:

— Bu *kémichiler* kémidé qalmisa, siler qutulalmaysiler! — dédi.

³² Buning bilen leshkerler kémidiki qolwaqning arghamchilirini késip, uni leylitip qoydi. □ ³³ Tang atay dégende, Pawlus hemmeylenni bir’az ghizaliniwélisshqa dewet qildi. U:

— Silerning dekke-dükke ichide héchnéme yémey turghininglarga on töt kün boldi. ³⁴ Emdi bir’az ghizalinishinglarni ötünimen. Chünki hayat qélisinglar üçün mushundaq qilishqa toghra kélidu; chünki héchqaysinglarning béshidiki bir tal moymu ziyani’gha uchrinmaydu! — dédi.■

³⁵ Bu sözni qilip bolup, u qoligha bir parche nanni élip, köpchilikning aldida Xudagha teshekkür éytip oshtup yédi. ■ ³⁶ Shuning bilen hemmeylen gheyretlinip ghizalinishqa bashlidi ³⁷ (kémidé biz jemiyy ikki yüz yetmish alte kishi iduq).

³⁸ Hemmeylen qorsaqlirini toqlighandin kéyin,

□ **27:29** «ular ... kémining keynidin töt lenggerni tashliwétip,..» — bu töt lenggerni (déngizgga) tashlashning meqsiti kémini toxtitish, elwette. □ **27:32** «kémidiki qolwaqning arghamchilirini késip, uni leylitip qoydi» — yaki «kémidiki qolwaqning arghamchilirini késip, uni déngizgga tashliwetti». ■ **27:34** Mat. 10:30. ■ **27:35** 1Sam. 9:13; Yuh. 6:11; 1Tim. 4:3.

kémini yéniklitish üçhün, kémidiki bughdaylarnimu déngizgha tashliwetti.

Kémining gherq bolushi

³⁹ Tang atqanda, kémichiler quruqluqning ne ikenlikini tonumidi. Lékin uningdiki bir qumluq qoltuqni bayqap, kémini bir amal qilip shu yerde uruldurup quruqluqqa chiqarmaqchi boldi.

⁴⁰ Ular aldi bilen lenggerlerni boshiwétip, ularni déngizgha tashliwetti. Shuning bilen bir waqitta, kémining ikki yónilish paliqining baghlirini boshitip, ularni chüshürüwetti. Andin kémining béshidiki yelkenni shamalgha chiqirip, kémini qumluqning qirghiqigha qaritip mangdurdi. □

⁴¹ Emdi ikki éqim bir-birige uchrashqan yerge kirip qélip, ular kémini qiraqqa soqturuwaldi; kémining béshi déngiz tégige urulup pétip, midirlimay qaldi, lékin kémining arqa teripi dolqunlarning zerbisi bilen chuwulup kétishke bashlidi. □ ■

⁴² Leshkerler mehbuslarning sugha sekrep qéchip kétishining aldini élish üçhün, hemmisini

□ **27:40** «kémining ikki yónilish paliqining baghlirini boshitip, ularni chüshürüwetti» — déngiz shundaq küchlük dolqunlighanda, bu palaqlarni déngizgha chüshürüshning paydisi bolmaytti. Shunga ular dexli bolmisun üçhün palaqni bir-birige chétip kémige déngizdin kótürüpraq baghlap qoyghanidi. Uni eng axirqi qétim ishlitishke bolatti, eger qattiq dolqunda buzulup ketse amal yoq bolatti. □ **27:41** «Emdi ikki éqim bir-birige uchrashqan yerge kirip qélip, ular kémini qiraqqa soqturuwaldi» — bashqa birxil terjimisi: «Kéme qirghaqa yetküche déngiz astidiki qum döwisige urulup pétip qaldi». ■ **27:41** 2Kor. 11:25.

öلتürüwetmekchi boldi. □ ⁴³ Lékin yüzbéshi Pawlusni qutquzushni xalighan bolup, leshkerlarning bundaq qilishigha yol qoymidi. U aldi bilen su üzüşni bilidighanlarning sugha chüshüp qirghaqqa chiqishini, ⁴⁴ qalghanlarning bezilirini taxtaylarga, bezilirini kémining chuwwulup ketken parchilirigha ésilip, qirghaqqa chiqishini buyrudi. Shundaq boldiki, hemmeylen qutulup saq-salamet quruqluqqa chiqti.

28

Malta arilida

¹ Biz qutulup saq-salamet qirghaqqa chiqqandin kéyin, u aralning Malta dep atilidighanliqini bilduq. ² Yerlik xelq bizge intayin méhribanliq bilen muamile qildi; chünki u chaghda yamghur yéghip, hawa soghuq bolghachqa, ular gülxan yéqip bizni kütüwaldu. □ ³ Pawlus bir baghlam otun térip kélip otqa tashliwidi, issiqtin étip chiqqan bir zeherlik yilan uning qolini chishliginiche chaplishiwaldi. ⁴ Shu yerlikler Pawlusning qoligha yépiship turghan yilanni körüp, bir-birige:

□ **27:42** «Leshkerler **mehbuslarning sugha sekrep qéchip kétishining aldini élish üçün, hemmisini öلتürüwetmekchi boldi**» — rimliq eskerler mehbuslarni qachurup qoysa özliri ölüm jazasigha mehkum bolatti. □ **28:2** «yerlik **xelq bizge intayin méhribanliq bilen muamile qildi**» — «yerlik xelq» dégen ibare grék tilida «saqallıqlar» déyilidu. Bu söz ularning yat tilliq (démek, ibraniy, grék yaki latin tilliq emes) ikenlikini körsitidu.

— Bu adem choqum bir qatil iken! Déngizdin qutulup chiqqan bolsimu, «Adilliq» uning tirik qélishigha yol qoymidi, — déyishti.□

⁵ Lékin Pawlus yilanni otning ichige silkip atti, özi bolsa héchqandaq zexim yémidi.■ ⁶ Xelq uninggha bedini ishship kétidu yaki u tuyuqsiz yiqilip ölidu dep qarap turatti. Lékin uzun waqit qarap turup, uningda héchqandaq binormal haletning bolmighanliqini körüp, oylighinidin yénip:

— Bu bir ilah bolsa kérek! — déyishti.■

⁷ U yerning etrapidiki yurtta, aral bashliqi (Publiyus dep atalghan)ning birnechche yer-étizliri bar idi. U bizni öyige bashlap, üç kün qizghin méhman qilip kütti. ⁸ U chaghda shundaq boldiki, Publiyusning atisining qizitmisi örlep, tolghaq bolup yétip qalghaniken. Pawlus uning yénigha kirip, dua qilip üstige qolini tegküzüp, uni saqaytip qoydi. ⁹ Shuningdin kéyin araldiki qalghan késellerning hemmisi uning aldigha kélip, saqaytildi. ¹⁰ Ular bizning hörmitimizge nurghun sowghatlarni béghishlighan bolup, axirda bu yerdin yene yolgha chiqqan waqtimizda, bizni yolgha lazimliq nerse-kérékler bilen teminlidi.

Maltadin Rim shehirige bérish

¹¹ Malta arilida Iskenderiyedin kelgen, béshigha «Samawiy Qoshkézek» ilahlirining neqishliri oyulghan bir kéme qishlighanidi. Aralda üç ay

□ **28:4** «Déngizdin qutulup chiqqan bolsimu, «Adilliq» uning tirik qélishigha yol qoymidi» — «Adilliq» dégen ular choqunidighan butlardan biri bolghan ayal ilah bolsa kérek. ■ **28:5** Mar. 16:18; Luqa 10:19. ■ **28:6** Ros. 14:11.

turghandin kéyin, bu kéme bilen yolgha chiqtuq. □
 12 Sirakoza shehirige kélip, u yerde üç kün turduq.
 13 Andin aylinip méngip, *Italiyediki* Régiyum shehirige kelduq. Etisi shamal yönilishi özgirip jenubtin chiqishi bilen, ikkinchi künü Putéoli shehirige yétip kelduq. 14 U yerde birnechche qérindashlarni taptuq, ularning ötünüshliri bilen biz ularda bir hepte turduq. Shundaq qilip biz Rim shehirige yétip kelduq. 15 Kéliwatqanliqimizdin xewer tapqan shu yerdiki qérindashlar bizni qarshi élish üçün sheherdin chiqip hetta «Apiyus baziri»ghiche, *beziliri* «Üch Saray»ghiche kelgenidi. Pawlus ularni körgende, Xudagha rehmet éytip, gheyretlendi. □

Pawlus Rim shehiride

16 Rim shehirige kirginimizde, yüzbéshi mehbuslarni orda qarawul béigige tapshurdi; lékin Pawlusning birla közetküchi leshker bilen bir öyde ayrim turushigha ruxset qilindi. □ ■ 17 Üch künden kéyin, u u yerdiki Yehudiylarning kattiwashlirini özi

□ **28:11** «béshigha «Samawiy Qoshkézek» ilahlrining neqishliri oyulghan bir kéme» — «Samawiy Qoshkézek» bolsa rimliqlarning choqun'ghan ilahliri «Kastor bilen Polluks» (grék tilida «Dioskuri») idi. Déngizchilar ularni déngiz seperlirini ongushluq qilidu, dep qaraytti. □ **28:15** «shu yerdiki qérindashlar bizni qarshi élish üçün sheherdin chiqip hetta «Apiyus baziri»ghiche, *beziliri* «Üch Saray»ghiche kelgenidi» — «Apiyus baziri» Rimdin 71 kilométr, «Üch Saray» 55 kilométr yiraq idi. □ **28:16** **yüzbéshi mehbuslarni orda qarawul béigige tapshurdi** — mushu sözlör bezi kona köchürmilerde tépilmaydu. ■ **28:16** Ros. 24:23; 27:3.

bilen körüşhüşke chaqirdi. Ular jem bolghanda, u mundaq dédi:

— Qérindashlar! Men xelqimizge yaki atabowilirimizdin qaldurulghan örp-adetlerge qarshi héchqandaq ish qilmighan bolsammu, Yérusalémda turghinimda tutqun qilinip rimliqlarning qoligha tapshuruldu. ■ ¹⁸Rimliqlar méni soraqqa tartip, mende ölüm jazasigha mehkum qilghudek birer jinayet bolmighachqa, méni qoyuwetmekchi boldi. ¹⁹Lékin Yehudiylar buninggha qarshiliq bildürgechke, Qeyserge murajiet qilishqa mejbur boldum. Bularni déginim bilen, bu méning öz xelqim üstidin shikayitim bar dégenlikim emes. ²⁰Shu sewebtin men siler bilen yüz körüşhüş we bu heqte silerge éytish üçün silerni bu yerge chaqirdim. Chünki bu zenjir bilen baghlinishning sewebi del Israilning kütken ümididir.■

²¹Ular Pawlusqa:

— Biz bolsaq Yehudiyedin sen toghruluq xet almiduq, yaki u yerdin kelgen qérindashlarning héchqaysisimu sen toghruluq birer yaman xewer ekelmidi yaki yaman gépingni qilmidi. ²²Lékin séning pikirliringni anglighumiz bar. Chünki hemme yerde kishilerning *sen tewe bolghan* bu mezhepke qarshi sözlewatqanliqidin xewirimiz bar! — déyishti.

²³Shuning bilen ular Pawlus bilen körüşhüşke bir künni békitti. U küni nurghun kishiler uning turalghusigha kelgenidi; u tang atqandin kechkiche ulargha *söz-kalamni* sherhleplep, Xudaning padishahliqi heqqide toluq guwahliq bérip,

Tewrat hem peyghemberlarning yazmiliridin neqil keltürüp, ularni Eysa toghruluq qayil qilishqa küchidi. □ ■ ²⁴ Uning sözlirige beziler ishendürüldi, beziler ishinishni ret qildi. ■ ²⁵ Ular Pawlusning mundaq bir sözni qilishi bilen özara kélishelmey qaytip ketti. U mundaq dédi:

— Muqeddes Roh Yeshaya peyghember arqiliq ata-bowilirimizgha munu sözni del jayida éytqan:

²⁶ — «Barghin; mushu xelqge mundaq dep éytqin:

—
«Siler anglashni anglaysiler, biraq chüshenmeysiler; Körüşni körüsiler, biraq bilip yetmeysiler. ■

²⁷ Chünki mushu xelqning yürükini may qaplap ketken,

Ular anglighanda qulaqlirini éghir qiliwalghan,

Ular közlirini yumuwalghan;

Undaq bolmisidi, ular közliri bilen körüp,

Quliqi bilen anglap,

Köngli bilen chüshinip,

Öz yolidin yandurulushi bilen,

□ **28:23** «u tang atqandin kechkiche ulargha söz-kalamni sherhlep, Xudaning padishahliqi heqqide toluq guwahliq bérip, Tewrat hem peyghemberlarning yazmiliridin neqil keltürüp, ularni Eysa toghruluq qayil qilishqa küchidi» — «Tewrat hem peyghemberlarning yazmiliri» toghruluq 24:14 we uningdiki izahatni körüng. Mushu yerde «Tewrat» grék tilida «Musaning (Tewrat) qanuni». ■ **28:23** Yar. 3:15; 22:18; 26:4; 49:10; Qan. 18:15; 2Sam. 7:12; Zeb. 132:11; Yesh. 4:2; 7:14; 9:5; 40:10; Yer. 23:5; 33:14; Ez. 34:23; 37:24; Dan. 9:24; Mik. 7:20. ■ **28:24** Ros. 17:4. ■ **28:26** Yesh. 6:9; Ez. 12:2; Mat. 13:14; Mar. 4:12; Luqa 8:10; Yuh. 12:40; Rim. 11:8.

Men ularni saqaytqan bolattim»»». □ ■

²⁸⁻²⁹ Shunga bilishinglar kérekki, Xudaning bu ni-jatliqi yat elliklerge ewetiliwatidu. Ular bolsa uninggha qulaq salmay qalmaydu! — dédi. U bu sözlerni éytqanda Yehudiylar öz-ara qattiq talash-tartish qiliship ketti. □

³⁰ *Pawlus* özi ijarige alghan öyde toluq ikki yil turdi we bu yerde uning bilen körüshüshke kelgen hemme kishilerni qobul qilip, ³¹ tolimu yüreklik bilen hem héch tosalghugha uchrinmay, Xudaning padishahliqini jar qilip, Reb Eysa Mesihke dair heqiqetlerni yetküzüp telim berdi.

□ **28:27** «Chünki **mushu xelqning yürükini may qaplap ketken, ... undaq bolmisidi, ular közliri bilen körüp, quliqi bilen anglap, köngli bilen chüshinip, öz yolidin yandurulushi bilen, men ularni saqaytqan bolattim**» — «Yesh.» 6:9-10din neqil keltürülgen. ■ **28:27** Yesh. 6:9,10. □ **28:28-29** «**U bu sözlerni éytqanda Yehudiylar öz-ara qattiq talash-tartish qiliship ketti**» — mushu sözler bezi kona köchürmilerde tépilmaydu.

Muqeddes Kalam (latin yéziq)
The Holy Bible in the Uyghur language, written in
Latin script

Copyright © 2010 Mukeddes Kalam - Uyghur Bible Translation Committee

Language: Uyghur tili (Uyghur)

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.

You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2021-09-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 12 Sep 2021

b6bd0959-14d2-5233-b340-6f210a8f13c5